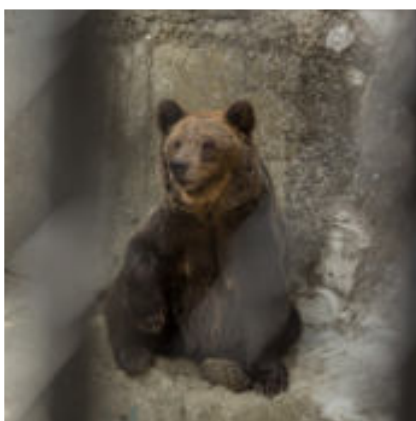
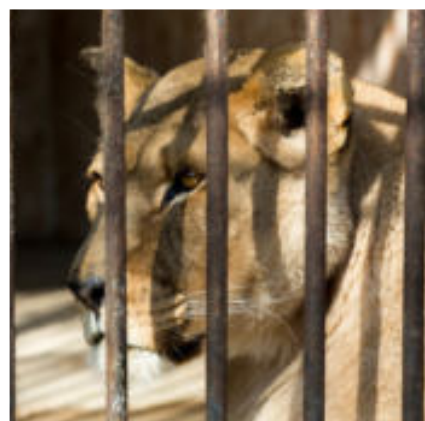
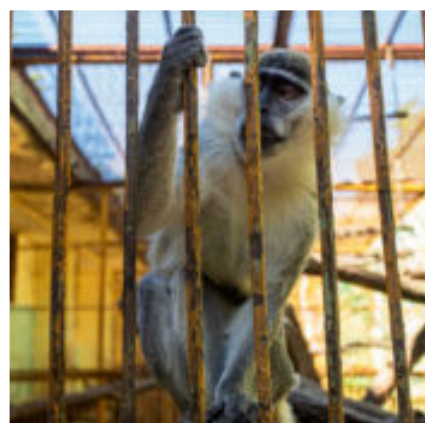
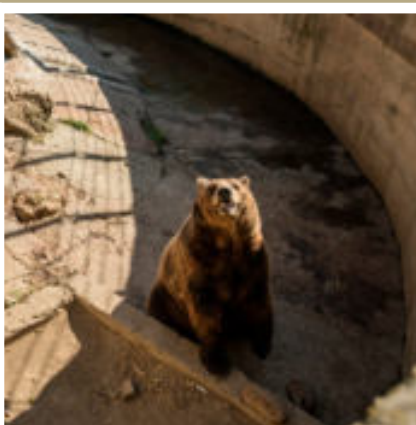

ДОКЛАД НА ЧЕТИРИ ЛАПИ ЗА ЗООЛОГИЧЕСКИТЕ ГРАДИНИ В БЪЛГАРИЯ

Защита на животните.
Навсякъде по света.

Клауза за отказ от отговорност

Настоящият документ е изготвен от Фондация ЧЕТИРИ ЛАПИ.

Зоологическите градини са изследвани на база документи и чрез посещения на място през периода от 2017 г. до 2020 г. Имайки предвид, че част от събраната информация може да се е променила през този период, през 2020 г. всички обекти отново са посетени на място, за да бъде заснет снимков материал и голяма част от данните е актуализирана спрямо достъпната информация. Методите, използвани за актуализиране, включват теренни посещения и документален анализ, както и отправени запитвания до компетентните органи и до самите зоопаркове по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ). За анализа и оценката на състоянието на зоологическите градини са използвани данни от изготвени чеклистове и събрана информация от експерта по зоология Руслан Сербезов. Докладът въз основа на събраните данни е изготвен от екипа на ЧЕТИРИ ЛАПИ, включващ Марина Атанасова и Магдалена Пенева от отдел „Програми“ на българския офис на ЧЕТИРИ ЛАПИ, Димитър Иванов от отдел „Устойчиви убежища“ и управител на Парк за танцуващи мечки Белица, Морган льо Дрео от Европейския офис по политики на ЧЕТИРИ ЛАПИ, Барбара ван Хене, Брит Клаассен, Улрике Вюестнер от отдел „Спасяване и защита на диви животни“ и Ребека Дармпол от отдел „Програми“ към офиса на ЧЕТИРИ ЛАПИ във Великобритания.

Въпреки че са взети всички мерки, за да се гарантира, че информацията, съдържаща се в настоящия доклад, е точна към момента на публикуването, е възможно някои от данните да са се променили.

Ако искате да се информирате за новини и други материали по темата, можете да посетите подстраницата на уебсайта ни, посветена на темата за зоопарковете, на адрес:

www.four-paws.org/campaigns-topics/topics/wild-animals/help-for-zoo-animals-in-bulgaria

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪКРАЩЕНИЯ	5
ВЪВЕДЕНИЕ	6
Обобщение.....	8
МЕТОДОЛОГИЯ	10
Цели и задачи.....	10
Обхват на изследването.....	11
Методи за събиране и анализ на данни.....	11
ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И НОРМАТИВНА БАЗА	14
ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА	14
Раздел VIII. „Опазване на растителни и животински видове извън естествената им среда“ от Глава трета на Закон за биологично разнообразие (ЗБР).....	15
Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини	16
Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.....	18
СЪЩНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – анализ и оценка на състоянието на зоологическите градини	20
Резюме за зоологическите градини	20
Образование и квалификация на персонала в зоологическите градини.....	22
Условия по снабдяването с храна и вода	24
Осигуряване на подходяща среда за животните	24
Ветеринарно обслужване	29
Осигуряване на нормално съществуване на животните съобразно тяхното поведение	30
Предпазване на животните от дисстрес	30
Транспорт и пренасяне на животните	31
Опазване на видовете, обучение и изследвания	31
Сигурност за посетителите, животните, персонала и външните местообитания	33
Бази данни.....	35
Прилагане на законодателството	36

ПРЕГЛЕД И ПРАКТИЧЕСКИ ПРИМЕРИ	37
Зоопарк Кюстендил, община Кюстендил	37
Зоокът Разград, община Разград	41
Зоопарк Благоевград, община Благоевград	46
Зоокът Павликени, община Павликени	52
Зоопарк „Гергана“, община Кнежа	55
Зоокът „Кенана“, община Хасково	58
Зоопарк „Кайлъка“, община Плевен	64
Зоопарк Бургас, община Бургас.....	68
Зоокът Димитровград, община Димитровград	71
Зоопарк Ловеч, община Ловеч	74
ОП „Зоопарк – Спасителен център“ Варна, община Варна	79
Зоопарк „Острова“, община Пазарджик	85
Зоологическа градина „Горски чифлик Господинов ООД“ – с. Горица, община Бяла	89
Зоокът Айтос, община Айтос	92
„Център за защита на природата и животните“, община Добрич	95
ОП „Зоологическа градина – София“, Столична община	99
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	103
ПРЕПОРЪКИ	105
Европейската комисия.....	105
Министерството на околната среда и водите	105
Собственици или управители на зоологическите градини	106
БИБЛИОГРАФИЯ	108
ПРИЛОЖЕНИЯ	110
Приложение № 1	110
Приложение № 2	114

Съкращения

БАН	Българска академия на науките
ЕАЗА	Европейска асоциация на зоопарковете и аквариумите
ЕО	Европейска общност
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологично разнообразие
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите

Снимки на корицата:
© Hristo Vladev | FOUR PAWS
© North Downs Picture Agency
© Georgi Daskalov | FOUR PAWS

Въведение

През юли 2020 г. бяхме разтърсени от неочакваното раждане на две малки лъвчета, резултат от близкородствено размножаване. Към момента на раждането зоопаркът не разполага с необходимия капацитет за отглеждането на малките и се налага те да бъдат преместени.

Междувременно в друг български зоопарк, лъв живее в клетка с нисък таван, бетонен под и без средово обогатяване. Клетката не отговаря на изискванията на българското законодателство. Поради тези жестоки условия, зоопаркът губи лиценза си за експлоатация преди девет години. Въпреки това, той все още е отворен за посетители и днес и продължава да отглежда животни.

Тигрица е дадена на зоопарк от друга зоологическа градина в България. По това време зоопаркът, който приема тигрицата, няма лиценз да работи като зоологическа градина, но все още е отворен за обществеността, продължава да отглежда своите животни и приема нови. Тигрицата е настанена в неподходяща за отглеждане клетка. Същата клетка някога е била местообитание на мечка, до 2009 г., когато е затворена със заповед на Министерството на околната среда и водите.

Лъв, използван за разплод и държан в много малка клетка след раждането на малките му, е преместен в друг български зоопарк, в стара клетка за мечки. Днес той продължава самотното си съществуване в клетката, в която липсва задължителното средово обогатяване. Външната площ е 38 квадратни метра и е обзаведена само с бетонен под, няколко парчета дърво и окачена гума, с които да играе.

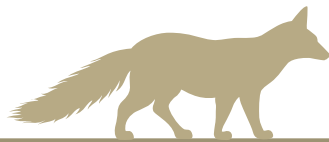
Вече много години в България се отглеждат животни в зоопаркове без лиценз, в условия, кои-

то не отговарят на регламентираните по закон. Независимо, че не се наблюдават промени и подобрения и не отговарят на необходимите условия, на част от зоопарковете бива предоставен лиценз.

За съжаление това е много разпространено в българските зоопаркове – диви котки, мечки и други видове животни, затворени в малки и празни бетонни заграждения, изградени преди повече от 30 години. Тези остарели заграждения спешно трябва да бъдат обновени и подобрени, а грижата за животните, и разбирането за работата на зоопарковете – да бъдат преосмислени.

Организация за защита на животните ЧЕТИРИ ЛАПИ работи за подобряване на условията и средата на живот на животните в българските зоопаркове от повече от 10 години. В този период сме сигнализирали многократно за различни проблеми при отглеждането на диви котки и мечки в различни зоологически градини. Инициирали сме проверки и сме съдействали за преместването и намирането на по-добър дом за 7 лъва и 9 мечки от български зоопаркове с транспорт и/или с отглеждане на животните в някое от убежищата на ЧЕТИРИ ЛАПИ.

Всяка година граждани се свързват с нас относно проблеми с различни животни, които виждат – от зайци, чакали и лъвове до мечки. Проблемът не винаги може да се реши със спасяване на животното. Трябва да се намери устойчиво решение, така че неподходящите заграждения да се затварят или надграждат, а спасените животни да не се заменят с друго животно, което трябва да прекара остатъка от живота си при същите неблагоприятни условия.

Тези примери са само част от общата картина на българските зоопаркове към 2020 г., която ще покажем в цялост и в детайли с настоящия доклад.

Изследването на ЧЕТИРИ ЛАПИ се фокусира върху 16 от 17те зоопарка, отворени за посетители. Терапиум „Минерални бани“ не попада във фокуса на изследването, тъй като в него се отглеждат само влечуги. Зоологическите градини са изследвани по документи и на място през периода от 2017 г. до 2020 г., като през 2020 г. всички обекти отново са посетени на място и е заснет снимков материал. За целите на проучването е създаден и използван чеклист относно минималните изисквания за функциониране на зоологическите градини, адаптиран спрямо основните законови документи. Многоаспектният анализ на събраните данни извежда следните изводи:

Регламентирана е съгласуваност между европейското и национално законодателство, с ясни изисквания за лицензирането и контрола на лицензирането на зоологическите градини, както и за задължителните минимални условия за отглеждане на животни. Тези разпоредби обаче, остават по-скоро декларативни и неефективни, тъй като често не се прилагат на практика.

Съществува методичен проблем относно изпълнението на процедурата по предоставяне на лиценз, отнемане на лиценза и преместване на животните, както и прилагането на стриктен контрол над зоологическите градини от страна на отговорните институции.

Към момента има един зоопарк с отнет лиценз, който не отговаря на условията за отглеждане на настанените животински видове и не е пристъпил към преместването им в друга зоологическа градина или спасителен център, каквито са изискванията на законодателството. Междувременно част от тези животни са умрели или липсват, а условията за отглеждането на другите животни, отглеждани в този зоопарк, не са се подобрили.

Независимо, че в няколко зоологически градини условията не отговарят на критериите за издаване на лиценз съгласно Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, същите получават своя лиценз, с изисквания, които голяма част от тях не изпълняват. При подновяването на лицензите за работа на зоопарковете във всеки следващ новоиздаден лиценз се повтарят същите изисквания от предходния, без да настъпи някаква градация или подобрене в условията, при които се отглеждат настанените животински видове.

Липсва цялостна стратегия за развитието на зоопарковете, а те междувременно продължават да развъждат и разменят животни, за които впоследствие нямат ресурсите да се погрижат. Животните

се размножават не с консервационна и образователна цел, или с цел зоопарковете да функционират като спасителни центрове, а често с цел дадена клетка да не остава празна и за да се задоволи общественият интерес хората на място да наблюдават даден атрактивен вид животно и особено неговите малки, без да се взема под внимание тяхното здраве или капацитет за бъдещото им отглеждане.

Много от зоологическите градини имат проблем с изпълнението на основните си задължителни функции, описани в законодателството. **Средно отворените за посетители зоопаркове в България отговарят само на част от всички минимални законови изисквания.**

Само част от зоологическите градини, включени в изследването, осигуряват на животните съществуване съобразно тяхното поведение и социални потребности. По отношение на осигуряването на подходяща среда за животните, зоологическите градини средно изпълняват малко над половината от законовите изисквания. Животните се отглеждат в среда, която не е съобразена със специфичните нужди на съответните видове, регламентирани в Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, като в повечето зоопаркове липсва базово средово обогатяване и естествена растителност. Нивото на изпълнение на условията, свързани с опазване на видовете, обученията и изследванията също е недостатъчно.

За придобиване на по-ясна представа за конкретната ситуация в зоопарковете, за отделните животни, отглеждани в тях и техните истории във времето, разглеждаме казуси, свързани с проблемите и/или добрите практики за всеки отделен зоопарк, включен в анализа.

В заключение, резултатите от изследването показват, че в голяма част от зоопарковете в България има нужда от промяна в начина на отглеждане и управление на техните колекции от животни, в организирането на консервационната, научната и образователната дейност на зоопарковете, в подобряването на сигурността и цялостта на огражденията и не на последно място, в осигуряването на необходимата среда за животните спрямо особеностите на отглежданите видове и планиране на колекциите съобразно ресурсите и капацитета. **Изследването предоставя препоръки за подобряване на ситуацията за взимашите решения на местно, национално и европейско ниво.**

Методология

Цели и задачи

Основна цел на Директива 1999/22/ЕО на Съвета относно държането на диви животни в зоологически градини (Директивата за зоологическите градини) е утвърждаването на ролята на зоологическите градини в съхраняването на биологичното разнообразие. Държавите-членки са длъжни да реализират на практика петте консервационни мерки от Директивата за зоологическите градини за опазване, научни изследвания и обучение; обществено образование и съзнание; подслоняване на животните; предотвратяване на бягство на животни и навлизане на вредители; както и поддържане на документация. Действителното изпълнение на тези консервационни мерки следва да се гарантира от държавите-членки чрез приемането и прилагането на стриктни мерки за лицензиране и контрол.

С оглед ангажираността на България, зоологическите градини да функционират съгласно изискванията на законодателството на Европейския съюз, настоящото изследване цели да идентифицира основни проблеми и постижения при прилагането на това законодателство, както на документално ниво, така и на ниво практическа реализация.

Основните **цели** на изследването са свързани с намиране на следните отговори:

1. в каква степен целите на Директивата за зоологическите градини са транспонирани в българското законодателство;
2. как се обезпечават тяхното постигане – какви мерки и ресурси за контрол са предвидени;
3. каква е практическата реализация на тези мерки;
4. какво е състоянието на зоологическите градини и в какви условия се отглеждат животните в тях.

За постигане на посочените цели, проучването на ЧЕТИРИ ЛАПИ си постави следните **задачи**:

1. да проследи доколко изискванията на Директивата за зоологическите градини са отразени и залегнали в българското законодателство;
2. да събере информация относно процеса на лицензиране и контрол на зоопарковете;
3. да направи оценка на състоянието на зоологическите градини и условията за отглеждане на животинските видове в тях;
4. да събере информация за основните проблеми и добри практики в зоопарковете;
5. да анализира степента на съответствие между нормативните разпоредби и изисквания и изпълнението им от зоопарковете.

Обхват на изследването

За да установи дали в България се спазват стандартите относно държането на диви животни в зоологически градини, са **проучени 16 от всички зоопаркове в България, общо 21 обекта**:

- „Горски чифлик Господинов ООД“ – с. Горица
- Зоокът Разград
- Зоокът „Кенана“ – Хасково
- Зоокът Димитровград
- Зоокът Павликени
- Зоопарк Благоевград
- Зоокът Пловдив
- Зоопарк Стара Загора

- Зоопарк „Терариум Минерални бани“
- Зоопарк „Острова“ – Пазарджик
- Зоопарк Габрово
- ОП „Зоопарк – Спасителен център“ Варна
- Зоопарк Шумен
- Зоопарк Ловеч
- Зоопарк „Гергана“ – Кнежа
- Зоопарк „Кайлъка“ – Плевен
- Зоопарк Бургас
- Зоопарк Айтос
- Зоопарк Кюстендил
- ОП „Зоологическа градина – София“
- „Център за защита на природата и животните“ – Добрич.

Изследването се фокусира върху 16 от тези зоопаркове, като изключва Терариум Минерални бани и зоопарковете в Стара Загора, Шумен, Габрово и Пловдив, които към 2020 г. са без лиценз и са затворени за посетители.

Зоологическите градини са изследвани по документи и чрез посещения на място през периода от 2017 г. до 2020 г. Имайки предвид, че част от събраната информация може да се е променила през този период, до настоящата година, през 2020 г. всички обекти отново са посетени на място, заснет е снимков материал и голяма част от събраните данни е актуализирана. Методите, използвани за актуализиране, отново са теренни посещения и документален анализ, както и отправени запитвания до компетентните органи по Закона за достъп до обществена информация.

Методи за събиране и анализ на данни

За целите на проучването беше направен **общ преглед и анализ на основните законови документи**:

- ▶ Директива 1999/22/ЕО на Съвета;
- ▶ ЗБР;
- ▶ Наредба № 1/09.05.2006;
- ▶ Наредба № 6/23.10.2003.

Директивата за зоологическите градини предоставя законодателна рамка на държавите-членки на ЕС за лицензиране и инспекция на зоологическите градини, относно тяхната роля за опазването на дивите животни и биологичното разнообразие,

съгласно член 9 от Конвенцията за биологичното разнообразие (1992 г.). Поради тази причина се направи оценка на транспонирането на Директивата за зоологическите градини в ЗБР, Наредба № 1/09.05.2006 и Наредба № 6/23.10.2003 като се разгледа националното законодателство за зоологическите градини.

Оценката и анализът на състоянието на всяка зоологическа градина се базира на нивото на практическо прилагане на разпоредбите в цитираните по-горе документи. За получаване на детайлна картина за всяка зоологическа градина са използвани и анализирани следните **източници на информация**:

- Документацията за всяка зоологическа градина, издадена от МОСВ – изследвана е процедурата по спазване на условията на лицензите, като са отразени идентифицираните системни проблеми и пропуски, както и положителните практики;
- Фото и видеоматериали от професионални фотографии, както и непрофесионални необработвани фотографии;
- Сигнали, жалби, оплаквания, изпратени до ЧЕТИРИ ЛАПИ, които допълват данните за отделни зоологически градини;
- Данни от медии и сайтове за създаване на пълноценна картина на ситуацията.

За събиране на данни, а така и **за оценка и анализ** на състоянието на зоологическите градини е използван **подробен чеклист** (Приложение № 1 на настоящия доклад), разработен съвместно от ЧЕТИРИ ЛАПИ и независим експерт по зоология и биология с богат опит в областта, като дългогодишен държавен експерт в МОСВ и директор на РИОСВ.

В чеклиста се прилага информацията относно:

- контакти и кратко описание на зоологическата градина, включително наличието на лиценз/и;
- образование и квалификация на персонала спрямо законовите изисквания;
- състояние на обекта в различни категории спрямо законовите изисквания;
- информация за лиценза, издаден от МОСВ, както и изпълнението на условията, посочени от МОСВ, при издаден лиценз с определени изисквания;
- възможности на зоологическата градина като спасителен център;
- селекция;

- оценка – идентифицирани добри практики, проблеми, както и препоръки за решаване на проблеми.

Този чеклист е адаптиран към изискванията в Наредба № 1 и Наредба № 6 и е основен инструмент за измерване на степента на прилагане на законовите изисквания в съответната зоологическа градина. Секциите Образование и квалификация на персонала и Състояние на обекта са разработени по образец на чеклиста за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини (Приложение № 3) от Наредба № 1 и включват условията от категориите Б. КОНСТАТАЦИИ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРОВЕРКАТА и В. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА УСЛОВИЯТА СЪГЛАСНО ЧЛ. 4 ОТ НАРЕДБАТА. В тези секции се събира информацията относно наличието или изпълнението на изискванията, отнасящи се до консервационните мерки в Директивата за зоологическите градини:

- квалификацията на наличния персонал;
- снабдяването с храна и вода и качеството на хранене на различните видове животни;
- средата, удовлетворяваща физическите, социалните, психологическите и етологични нужди на животните в зависимост от вида, към който принадлежат и съответното средово обогатяване;
- подслонът и обитаемата площ според изискванията на нормативната база;
- поддържане на сградите и хигиената в обекта;
- ветеринарно обслужване и наличие на амбулатория, договор с клиника;
- безопасността на животните и персонала, проникване на вредители и хищници в огражденията за животните и техния контрол;
- поддържане на база данни за произхода на животните и къде са предоставени;
- работа с обществеността и съответната образователна дейност;
- научни и други изследвания от значение за опазването и отглеждането на видовете, включително такива, свързани с повторното въвеждане в природата на диви видове.

В разработения за целите на изследването чеклист в секция **ОЦЕНКА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТА** са добавени и инспектирани още десет критерия, важни за дейността на зоологическата градина от експертна гледна точка и обвързани с изискванията-

та за лицензиране по Закона за ветеринарномедицинската дейност:

Условия по снабдяването с храна и вода

Кухня

Склад

Осигуряване на подходяща среда за животните

Дренажна система

Ветеринарно обслужване

Амбулатория на място-данни

Контрол върху болестите

Периодичност на обезпаразитяване - пролетта и есента

Ежедневна инспекция

Всекидневно почистване

Превантивни мерки

Канализация

В адаптирания за провеждане на изследването чеклист не са включени следните критерии, налични в чеклиста за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини (Приложение № 3) от Наредба № 1:

Осигуряване на подходяща среда за животните

Параметри на средата: други

Ветеринарно обслужване

Антидоти

Опазване на видовете, обучение и изследвания

Мерки за опазване на видовете спрямо ресурсите на зоологическата градина

Мерки за изследвания на видовете спрямо ресурсите на зоологическата градина.

Представянето на всеки от 16те зоопарка на база наличието и/или изпълнението на условията в секциите „Образование и квалификация на персонала“ и „Състояние на обекта“ е базов показател,

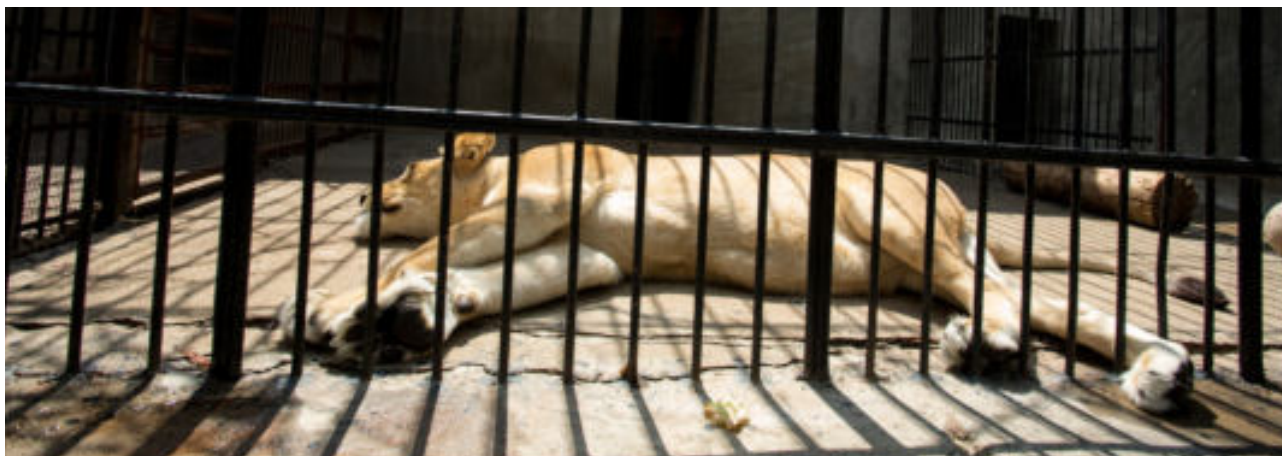
формиращ оценката на съответната зоологическа градина.

Резултатите са представени в процентно съотношение, изчислено на база брой спазени изисквания от общия брой такива за всяка подкатегория. Следва да се отбележи, че за да се гарантира обективност на оценката, всички условия, отбелязани като неприложими за съответния обект, не са включени в изчислението на крайния резултат. По този начин неприложимите изисквания не оказват влияние върху представянето на зоопарка.

Освен анализ на база на описания чеклист, в изследването се включват и казуси за добри практики и/или проблеми за всяка от изследваните зоологически градини, които акцентират върху даден аспект от спазването на законодателството и обобщават част от опита на ЧЕТИРИ ЛАПИ, натрупан по темата за зоопарковете през годините и във връзка с отделните обекти и с отглежданите в тях животни.

Изследването завършва с препоръки и насоки за по-нататъчното развитие и контрол върху дейността на зоопарковете, насочени към различните институции и заинтересовани лица, отговорни за:

- контрола по изпълнение на европейското и национално законодателство;
- лицензирането на зоопарковете, планирането на колекциите от животни;
- поддръжката на съоръженията;
- осигуряването на необходимата грижа за животните в среда, удовлетворяваща нуждите на животните в зависимост от вида им.

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Законодателство и нормативна база

Зоологическите градини в България трябва да функционират съгласно изискванията на законодателството на Европейския съюз и на националното законодателство. Те следва да отговарят на *ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА относно държането на диви животни в зоологически градини, транспонирана в Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни и Закона за биологичното разнообразие, както и на Закона за ветеринарномедицинската дейност.*

Директива 1999/22/ЕО на Съвета

ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА е приета с цел да се насърчат защитата и опазването на видовете диви животни чрез укрепване на ролята на зоологическите градини в съхраняването на биологичното разнообразие. Директивата за зоологическите градини включва правила за лицензирането и инспекцията на зоопарковете, които да гарантират, че зоологическите градини спазват консервационните мерки по отношение на научните изследвания, обмена на информация, размножаването и отглеждането на животните, изграждането на капацитет, образованието.

Директивата за зоологическите градини представлява основа за законодателството на държавите–

членки по отношение на:

- лицензирането на зоологическите градини;
- инспекцията на зоологическите градини;
- отглеждането на животни в зоологически градини;
- обучението на персонала;
- образователната дейност, насочена към посетителите;

Според Директивата за зоологическите градини зоопарковете са задължени да:

- ▶ защитават опазването на дивата фауна и биологичното разнообразие чрез приемане

на консервационни мерки и участие в научна дейност, обмен на информация, специфични цели за опазване на биологичното разнообразие и дългосрочен план/стратегия за постигането на двете гореспоменати цели (например съвместни програми за размножаване в плен, дейности „in-situ“, учебни дейности);

- ▶ насърчават обществено образование и съзнание: предприемане на образователни дейности, предоставяне на необходимата информация и осигуряване на качество на тези две дейности, информираност относно целите за опазване, съобразяване с характеристиките, размера и ресурсите на зоологическата градина, ясни цели за образование, графици и системи за оценка;
- ▶ подслоняват животните при условия, които задоволяват техните биологични и консервационни нужди според вида: възможности за изразяване на естествено и добре адаптирано поведение, обогатяване на загражденията;
- ▶ предотвратяват бягството на животни с оглед избягването на екологични заплахи и предотвратяването на нежелателно навлизане на вредители;
- ▶ поддържат актуални бази данни за животните в обекта, които варират в зависимост от вида.

Директивата за зоологическите градини е с широк обхват и дава възможност на държавите-членки да решават специфичните си проблеми на национално ниво. Приета е през 1999 г. и влиза в сила през април 2002 г. Всички държави-членки са задължени да транспонират изискванията на Директивата за зоологическите градини в националното законодателство. Стандартите се различават в рамките на ЕС и все още има зоопаркове, които са нерегламентирани и нелицензирани. През 2015 г. Европейската комисия публикува Документ за добрите практики във връзка с Директивата за зоологическите градини на ЕС, за да изясни как тя може да бъде приложена от държавите-членки. Преди присъединяването на България към ЕС Директивата за зоологическите градини е транспонирана в националното законодателство в:

- Раздел VIII. „Опазване на растителни и животински видове извън естествената им среда“ от Глава трета на *Закон за биологично разнообразие*;
- *Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията*

и реда за лицензиране на зоологическите градини;

- *Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.*

Раздел VIII. „Опазване на растителни и животински видове извън естествената им среда“ от Глава трета на Закон за биологично разнообразие

Законът за биологично разнообразие е обнародван в Държавен вестник, бр.77 от 9 Август 2002 г. ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА е транспонирана в **чл. 60, от ЗБР**, в който са посочени задължителните дейности в зоологическите градини и основните рамки и условия, при които може да функционират. **Ал. 2** на чл. 60 от ЗБР регламентира задълженията на зоопарковете относно:

- поддържането на документация за екземплярите и техния произход, както и тяхното маркиране, когато е възможно;
- поддържането на бази данни за колекциите по определени показатели, както и за технологиите и техниките за тяхното отглеждане;
- обмен на информация с други институции с подобно предназначение;
- осигуряване на достъп до информация за обществеността, свързана с видовете от колекциите, техните естествени местообитания и опазване на биологичното разнообразие;
- участие в научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете;
- провеждане на образователна и възпитателна дейност;
- предоставяне на размножителни материали от застрашени видове за възстановяване или повторно въвеждане в природата или за ферми за отглеждане на животни.

В **Ал. 3** (Доп. - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) са посочени задължителните изисквания, които зоологическите градини следва да изпълняват, така че да

гарантират подходящи условия, грижи и местообитания за отглеждането на животинските видове, а именно:

- да настаняват животните при условия, които удовлетворяват техните биологични изисквания и изискванията за запазването и размножаването им;
- да осигуряват подходяща за отделните видове обстановка в местата, където те са затворени;
- поддържат високо ниво на превантивни и лечебни ветеринарни грижи и хранене при отглеждането и развъждането на животните;
- предприемат необходимите мерки за предотвратяване бягството на животни, за да бъдат избегнати възможни екологични заплахи за местните видове.

В чл. 61, ал. 1 от ЗБР е посочено, че минималните изисквания и условия, при които се отглеждат животни в зоологическите градини и в центровете за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, се определят с наредба на министъра на околната среда и водите.

Според **чл. 62, ал. 1** от ЗБР дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от Министерството на околната среда и водите, при условия и по ред, определени с наредба на министъра на околната среда и водите. **При установяване на дейност на зоологическа градина без лиценз или в нарушение на изискванията и условията, при които е издаден лицензът, съгласно чл. 62, ал. 3 той определя срок не по-дълъг от 2 години, в който зоологическата градина трябва да отстрани нарушенията, и/или налага принудителната мярка - затваря зоологическата градина или части от нея** по чл. 122, ал. 1, т. 3. от ЗБР. При неизпълнение на предписанията в определения по **чл. 62, ал. 3**, т. 1 срок, министърът на околната среда и водите налага принудителната мярка - затваря зоологически градини или части от тях и/или отнема лицензи на зоологически градини.

Посочените по-горе процедури са в хармония с чл. 4 Лицензиране и инспектиране, чл. 6 Затваряне на зоологически градини и чл. 8 Наказания от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА.

Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини

(Издадена от министъра на околната среда и водите) (Обн. ДВ. бр.43 от 26 Май 2006г., изм. ДВ. бр.29 от 30 Март 2018г.)

Дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от Министерството на околната среда и водите, при условия и по ред, определени с Наредба № 1/09.05.2006 на министъра на околната среда и водите, съгласно чл. 62, ал.1 от ЗБР. Това изискване е хармонизирано с изискването на чл. 4, т. 2 на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА: **„Всяка зоологическа градина се снабдява с лиценз в срок до четири години след влизането в сила на настоящата директива, или в случай на нови зоологически градини – преди отварянето им за обществеността.“**

Както е описано по-горе, съгласно ЗБР, дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от Министерството на околната среда и водите, при условия и по ред, определени с тази наредба на министъра на околната среда и водите. В Наредба № 1 се определят условията и редът за издаване на лиценз на зоологическите градини, неговото действие и прекратяване, компетентните органи и контролът върху лицензираните зоологически градини. **Чл. 1 на Наредба № 1 гласи, че лицензът удостоверява годността на зоологическата градина за опазване на диви животински видове извън естествената им среда**, чрез отглеждането и размножаването им при контролирани условия съгласно изискванията на Закона за биологичното разнообразие и подзаконовите нормативни актове по прилагането му. В съответствие със законовите разпоредби, коментирани по-горе. **Чл. 3** на Наредба № 1 постановява условията за издаване на лиценз, а именно, когато зоологическата градина:

- отговаря на изискванията по чл. 60, ал. 2 и 3 и наредбата по чл. 61, ал. 1 от ЗБР;
- размножава диви животни на затворено;
- осигурява на всяко животно адаптирана среда за удовлетворяване на неговите физически, психологически и социални нужди, характерни за биологичния му вид;
- поддържа база данни за колекцията си, включваща брой на различните видове животни, произход на екземплярите

и начин на придобиване, дата на придобиване, раждане/излюпване, смърт, размяна и бягство на животните, причините за всеки смъртен случай на животни; здравословното състояние и провежданото лечение на животните;

- изгражда съоръжения и предприема мерки за предотвратяване навлизането на вредители и хищници при животните от колекцията;
- предоставя на МОСВ списък на наличните екземпляри по видове, като в началото на всяка текуща година внася информация за настъпилите в списъка промени през изтеклата година;
- изгражда съоръжения за предпазване на посетителите от нападения от животните.

Съгласно чл. 4 министърът на околната среда назначава комисия за извършване на проверки, издава лицензи, организира цялостния контрол върху дейността на зоопарковете относно спазването на изискванията на ЗБР и Наредба № 1, налага принудителните мерки за отнемане на лиценз, затваряне на зоологически градини или част тях, описани по-горе по чл. 61, чл. 62 и чл. 122 от ЗБР. Директорите на регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) следва да осъществяват контрол върху дейността на зоопарковете и да санкционират нарушителите, както и да организират извършването на периодични проверки.

Съгласно **чл. 5** комисията има функции на консултативен орган, който извършва общите и специализирани проверки, на база на които изготвя доклад и дава мотивирано предложение до министъра относно:

- издаване или отказ за издаване на лиценз за зоологическите градини;
- предписване на мерки или налагане на принудителни мерки;
- временно преместване на животни от една зоологическа градина в друга.

Съгласно **чл. 6** от наредбата, тази комисия се състои от петима членове, включително председател, като се назначава за всеки отделен случай със заповед на министъра на околната среда и водите. Председателят е представител на МОСВ – експерт по фауна, а сред останалите членове следва да има представители на РИОСВ – експерт по фауна; на Министерството на земеделието, храните и

горите – експерт по животновъдство или зооинженерство; на РВМС – експерт по ветеринарна медицина; на Института по зоология при Българската академия на науките (БАН).

Според **чл. 14** до 20 работни дни след назначаването ѝ, комисията извършва проверка по документи и на място и изготвя и представя на министъра на околната среда и водите доклад с констатации относно наличието или отсъствието на условията за издаване на лиценз по чл. 3 и предложение:

- да издаде лиценз;
- да издаде лиценз с определени условия;
- да откаже издаването на лиценз.

Наредба № 1 включва подробен чеклист за оценка на зоологическите градини (**Приложение № 3 към чл. 14, ал. 1 от наредбата**). Докладът, който се представя на министъра с предложение относно издаването на лиценз, се изготвя по образец и на база на този чеклист.

Съгласно **чл. 15** при издаване на лиценз с определени условия, изискванията могат да бъдат свързани с подобряване изпълнението на изискванията за базите данни, научната и образователната дейност; с осигуряването на всяко животно на адаптирана среда за удовлетворяване на нуждите му; видовия състав на животните; с изискванията към персонала на зоологическата градина; с безопасността на персонала.

В Наредба № 1 няма ясно указано колко на брой или какви по същество могат да бъдат тези изисквания, така че да се лицензира даден зоопарк, приемайки, че изпълнява необходим минимум от условия за отглеждане на животните. Въпреки това, в **чл. 17, ал. 1, т. 1 – 3**, са посочени случаите, когато следва да бъде отказано издаването на лиценз:

- не е налице някое от изискванията на чл. 60, ал. 2 и 3 и от тези в наредбата по чл. 61, ал. 1 от ЗБР;
- не са изпълнени повече от две от условията по чл. 3, т. 2 – 7;
- не са изпълнени условията, определени в последния издаден лиценз – в случаите на кандидатстване за подновяване на лиценз.

Следва да се отбележи, че всички условия, включващи цитираните по-горе, фигурират в подробния чеклист за проверка и доклад относно лицензирането на зоологическите градини, приложени в настоящия доклад.

Относно подновяването на лиценз, съгласно **чл. 18** от Наредба № 1, най-късно три месеца преди изтичане на срока на валидност на действащия лиценз, собственикът на лицензираната зоологическа градина кандидатства за подновяването му съгласно чл. 11, така че да се гарантира навременно изпълнение на процеса по лицензиране.

Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни

(Наредба № 6 (загл. доп. - дв, бр. 44 от 2009 г.) (Издадена от Министерството на околната среда и водите) (Обн. ДВ. бр.105 от 2 Декември 2003г., изм. ДВ. бр.43 от 26 Май 2006г., изм. ДВ. бр.44 от 12 Юни 2009г.)

С Наредба № 6 се определят минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

В **чл. 2** от наредбата са посочени общите и принципните условия за отглеждане и хранене на животните. Съгласно **ал. 1** трябва да бъдат осигурени условия за живот, които:

- удовлетворяват техните биологични изисквания и изискванията за запазването и размножаването им;
- осигуряват достатъчно пространство за свободно движение и нормално двигателно поведение, съобразено с вида, размера и броя на животните, достъп до вода и храна и допринасят за удължаването на живота на животните;
- осигуряват нормално анатомично и физиологично развитие;
- гарантират, че животните ще бъдат подслонени съобразно вида и поведението им, като обитаемостта се структурира чрез дървета, растителни островчета, хълмове, големи камъни или други пространствени елементи,

които да го доближават максимално до естествените условия на живот, характерни за съответния вид, и да предложат максимално разнообразна среда за обитание;

- гарантират, че на животните няма да бъдат причинявани болка или страдания и няма да доведат до настъпване на аномалии в поведението им;
- осигуряват максимално разстояние от външни субекти;
- спомагат за поддържане на нормално физиологично състояние на животните и тяхната репродуктивна способност;
- позволяват максимално удовлетворяване на етологичните нужди на животните, като им предоставят необходимата социална среда и достатъчно лично пространство за всеки индивид;
- предотвратяват бягството на животни чрез изграждане на две последователни врати на огражденията за животни и други бариери (електропастири, водни или сухи ровове, огради с подходяща височина и др.), непозволяващи изпускането на животните извън предназначенията за тях ограждение, както и премахване на обекти, които биха подпомогнали възможно бягство.

Съгласно **ал. 2 на чл. 2** собствениците или управителите осигуряват за животните следните грижи:

- снабдяване с храна във форма и качество, отговарящо на изискванията на всеки конкретен биологичен вид;
- ежедневно осигуряване на прясна храна и вода при съблюдаване на съответните хигиенни изисквания;
- ежедневен контрол на условията на хранене и отглеждане;
- ежедневен контрол на уредите и системите, осигуряващи необходимите температура, влага и осветление във вътрешните помещения за отглеждане. Животните не трябва да имат пряк допир с отоплителните уреди;
- поддържане високо ниво на превантивни и лечебни ветеринарни грижи за здравното състояние на животните с цел предотвратяване на заболявания, дисстрес и нараняване.

Наредба № 6 определя в **чл. 3** изискванията за компетентни лица и специалисти с необходимото образование и професионална квалификация, които осъществяват и ръководят дейностите в зоологическите градини: биолози, ветеринарномедицински специалисти, зооинженери/зоотехници и др. В същия член се определят лечебните заведения, където се извършва ветеринарномедицинска помощ, което е в синхрон с чл. 3 от Директивата за зоологическите градини.

- Адаптирането към условията за отглеждане и размножаване на животните следва да се провежда под ръководството на компетентни лица с висше образование и необходимата професионална квалификация в областта на биологията.
- Качеството и количеството на храната на животните и организирането на процеса на хранене се определят от специалисти с висше или средно образование и необходимата професионална квалификация в областта на зооинженерството и зоотехниката и съвместно с компетентни лица с висше образование и необходимата професионална квалификация в областта на биологията.
- Здравното обслужване на животните се осъществява от ветеринарномедицински специалисти с висше или средно специално образование, като за човекоподобни маймуни се допуска и участие на хуманни лекари.
- Лицата, ангажирани с ежедневните грижи за хранене, поене на животните и почистване и дезинфекция на помещенията, в които те са настанени, задължително се инструктират и обучават за работа с диви животни.

- За осъществяване на ветеринарномедицинското обслужване от лицата зоологическата градина трябва да има ветеринарна клиника (лечебница) на място, или ветеринарна амбулатория (кабинет) на място и сключен договор с външна ветеринарна клиника (лечебница).

В Наредба № 6 се определят специализираните условия, при които трябва да се отглеждат животните от различните класове и подгрупи животни. Конкретните размери на откритите участъци, клетки и басейни, социалната структура и съответните изисквания на отделните видове бозайници са представени в **Приложение № 1 на Наредба № 6** (Приложение № 2 на настоящия доклад). Конкретните размери на кафеза и волиерата, площта на убежището и съответните изисквания на отделните видове за единични или двойки птици, са представени в **Приложение № 2**, а площта на терариума се определя от **Приложение № 3** от същата наредба. Наредбата определя условията за отглеждане на животни и в смесени експозиции.

От направения преглед на българското законодателство може да се направи извод, че ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА е изцяло транспонирана в нормативната база на България. Това заключение е подкрепено и от изследването за оценка на нивото на прилагане и изпълнение на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на независимата EU Zoos inquiry 2011, което включва 200 зоологически колекции в 20 държави-членки на ЕС. Законово е регламентирана съгласуваност между основните документи, с ясни изисквания за лицензирането и контрола на лицензирането на зоологическите градини, както и за задължителните минимални условия за отглеждане на животни.

Доколко обаче зоопарковете в България отговарят на тези минимални условия? Лицензират ли се, ако не изпълняват изискванията, както и работят ли без лиценз? Изследването на ЧЕТИРИ ЛАПИ относно състоянието на зоологическите градини в България разглежда как се прилагат на практика нормативните изисквания и дава препоръки на база наученото досега.

СЪЩНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – анализ и оценка на състоянието на зоологическите градини

Резюме за зоологическите градини

Според чл. 4, т. 2 от Директивата за зоологическите градини, всяка зоологическа градина се снабдява с лиценз до 4 години след влизане в сила на настоящата Директива, в случая на България от присъединяването ѝ към ЕС през 2007 г.

Между 2016 г. и 2020 г. 14 от 16-те проучени зоопарка, или повечето от тях, са работили без лиценз за определен период от време. Докато за някои от тях периодът е кратък и не може да се счита за индикатор за неподходящи условия в зоопарка и е по-вероятно да се дължи на технически причини, фактът, че има обекти, които функционират без необходимия лиценз с години, показва, че това е систематичен проблем, който противоречи както на българското, така и на европейското законодателство. **Това показва, че както МОСВ, така и собствениците на зоологически градини пренебрегват процеса на лицензиране. Примери за общински зоопаркове, функциониращи без лиценз с години, са зоологическите градини в гр. Кюстендил, гр. Ловеч, гр. Разград, гр. Хасково.**

ОБЕКТ	ПЕРИОД НА РАБОТА БЕЗ ЛИЦЕНЗ
ОП "Зоологическа градина – София"	1 месец
ОП „Зоопарк – Спасителен център“ Варна	1 месец
“Горски чифлик Господинов ООД” – с. Горица	4 месеца
Зоопарк „Гергана“ – Кнежа	11 месеца
„Център за защита на природата и животните“ – Добрич	1 година
Зоопарк „Острова“ – Пазарджик	1 година и 8 месеца
Зоокът Димитровград	2 години и 1 месец
Зоокът Павликени	2 години и 5 месеца
Зоопарк „Кайлъка“ – Плевен	3 години и 7 месеца
Зоопарк Бургас	4 години
Зоокът „Кенана“ – Хасково	5 години
Зоопарк Ловеч	6 години и 2 месеца
Зоокът Разград	6 години и 3 месеца
Зоопарк Кюстендил	над 9 години

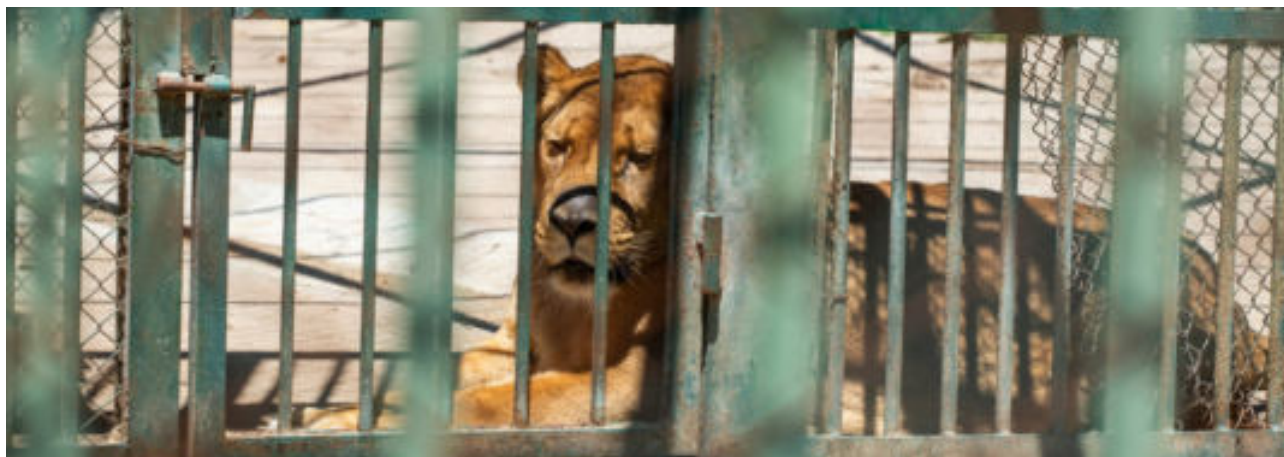
Фрапантен е случаят на Зоопарк Кюстендил, който работи без лиценз от 2011 година, когато министърът на околната среда и водите затваря зоологическата градина, собственост на община Кюстендил, и разпорежда в срок до 9 месеца от издаването на заповедта всички животни да се преместят в други зоологически градини или места, където са осигурени условия в съответствие с изискванията на чл. 60, ал. 2 и 3 от ЗБР и Наредба № 6. Въпреки това Община Кюстендил не е изпълнила заповедта на министъра на околната среда и водите, животните не са преместени в други зоологически градини или места с подходящи условия, а зоопаркът продължава да е достъпен за посетители през определени периоди. Това е причината, въпреки че няма лиценз, зоопаркът да е включен в подробно изследваните 16 зоологически градини.

Този пример ясно илюстрира как транспонираните цели на Директивата за зоологическите градини на законодателно ниво остават по-скоро декларативни и неефективни. Въпреки добре хармонизираната нормативна база и издадената заповед, те не се прилагат на практика и животните продължават да живеят много години в едни и същи условия, които не отговарят на минималните изисквания за тяхното отглеждане. Това е индикатор за неефективен механизъм за контрол от страна на компетентните органи и доказва категорично необходимостта от промяна, която да гарантира прилагането на консервационните мерки на Директивата за зоологическите градини на ЕС в България.

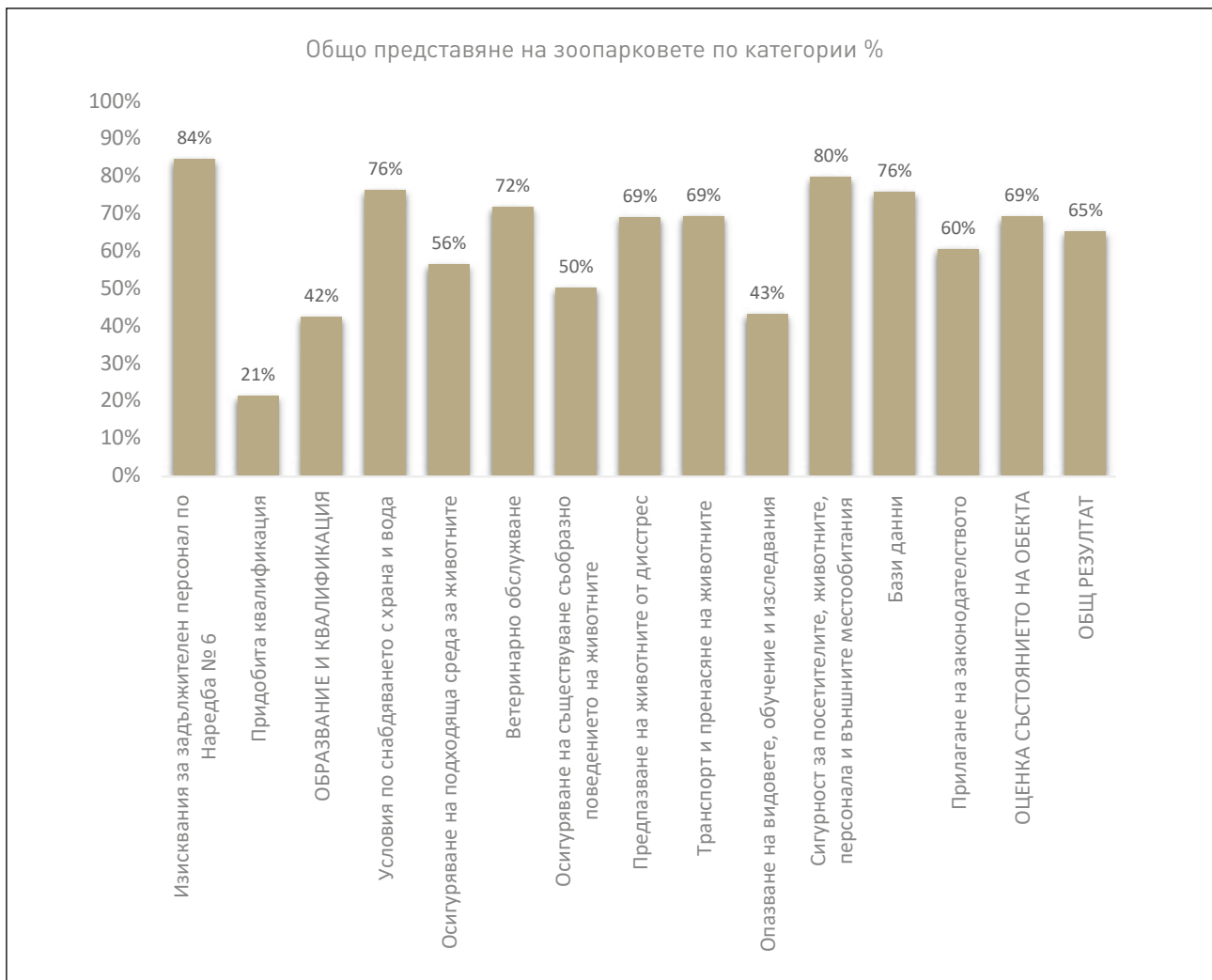
От лицензираните зоологически градини почти всички са придобили лиценз с определени изисквания, които следва да бъдат изпълнени в определен срок, не по-дълъг от 2 години. Повечето зоопаркове не са изпълнили и половината от

поставените им изисквания. Същите са получили голям брой условия, което поставя въпроса, трябвало ли е изобщо да бъдат лицензирани. **Изследването на ЧЕТИРИ ЛАПИ установи, че е системна практика едни и същи условия, които не са изпълнени от предходен лиценз, да се прехвърлят като условия в новия, въпреки че това е в пряко противоречие с чл. 17 на Наредба № 1, според който, ако не са изпълнени условията от предходен лиценз, то на зоопарка трябва да бъде отказан нов лиценз.**

Данните за общото представяне на зоопарковете относно наличието и/или изпълнението на условията за лицензиране от използвания за целите на изследването чеклист кореспондират с изложените по-горе изводи относно практиката за лицензиране с множество условия, които зоологическите градини не покриват. Резултатите показват, че средно отворените за обществеността зоопаркове в България отговарят само на част от всички изисквания. Сравнително нисък е и средният общ резултат на секцията „Състояние на обекта“, в която в различните подкатегории са включени условията, свързани с прилагането на мерките от Директивата за зоологическите градини. Именно подкатегиите, отнасящи се до консервационните мерки за опазване, научни изследвания и обучение; обществено образование и съзнание; и подслоняване на животните са с най-нисък резултат, където са изпълнени най-малко от задължителните изисквания („Опазване на видовете, обученията и изследванията“, „Осигуряване на съществуване спрямо поведението на животните“, „Осигуряване на подходяща среда за животните“). Най-малък процент от условията зоопарковете изпълняват в категорията „Образование и квалификация на персонала“.

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

Образование и квалификация на персонала в зоологическите градини

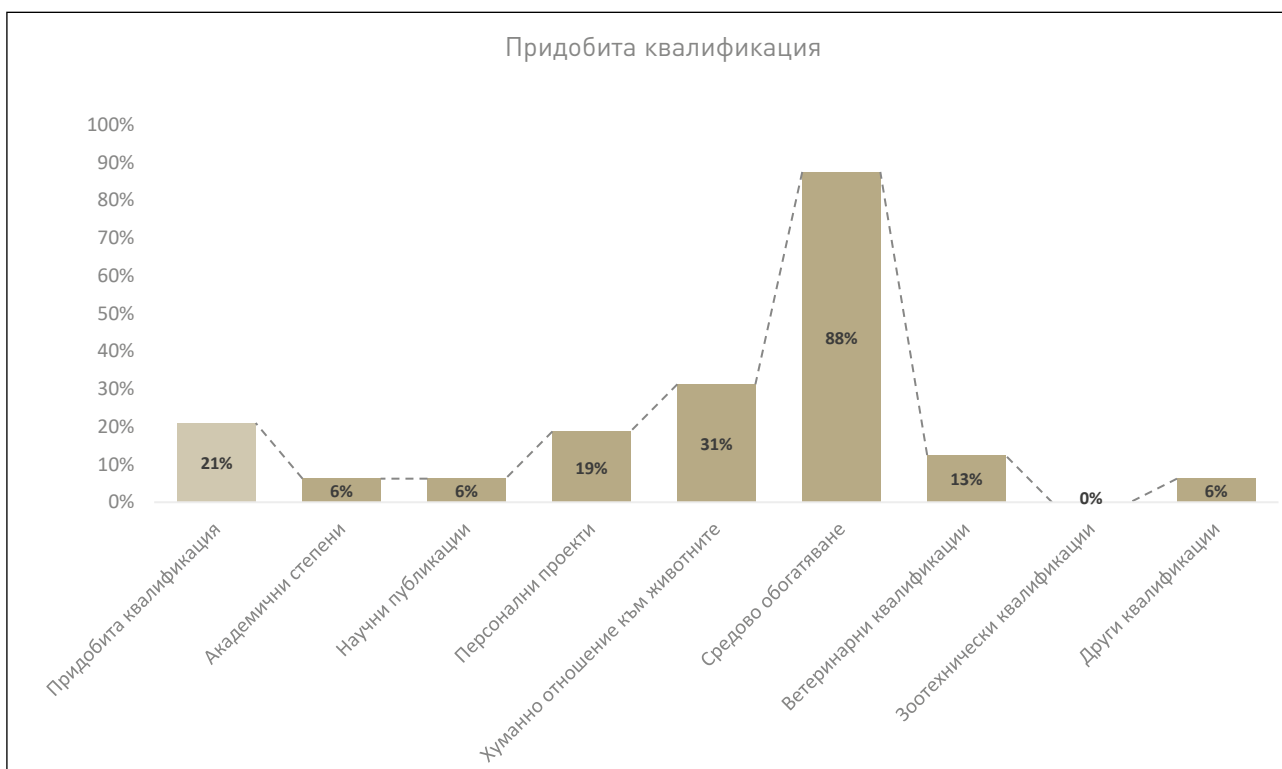
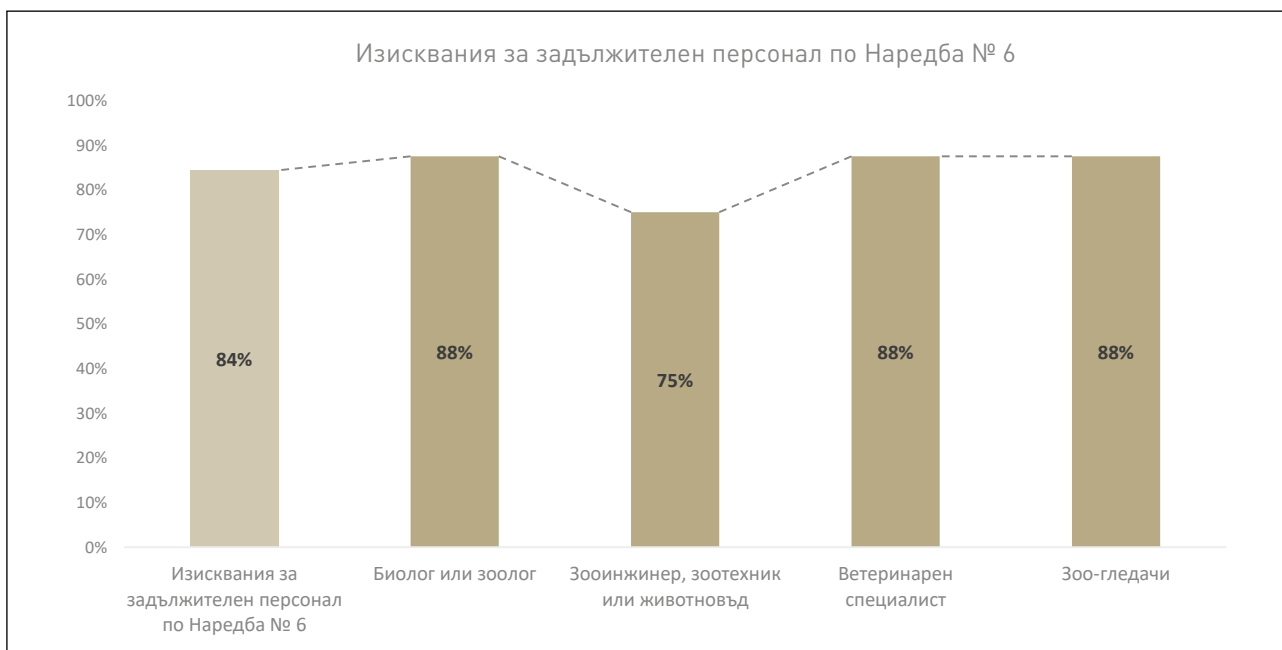
Според изискванията на чл. 3 от Наредба № 6 управителите на зоологическите градини са задължени да осигурят специализиран персонал с висше образование и необходимата професионална квалификация в областта на биологията, зооинженерството и зоотехниката, ветеринарно-медицински специалисти, които да ръководят и отговарят за условията за отглеждане и размножаване на животните, процесите на хранене и здравното обслужване. Зоологическите градини ангажират лица (гледачи на животни), за ежедневните грижи относно хранене, поене на животните и почистване и дезинфекция на помещенията, в които те са настанени, които задължително се инструктират и обучават за работа с диви животни от специализирания персонал.

Зоологическите градини следва да осигуряват курсове, семинари и др. за следене на съвременните тенденции в отглеждането и грижите за животните и опресняване на знанията на специализирания персонал и гледачите на животни. Условията за придобита квалификация са с най-нисък процент на изпълнение спрямо всички останали. За периода 2007 – 2020 г. от МОСВ са организирани малък брой курсове за повишаване на квалификацията на персонала за зоопарковете и контролните органи на МОСВ. Ефектът е частичен, тъй като голяма част от служителите вече не работят в зоологическите градини и в контролните органи на МОСВ. В този период някои зоопаркове са организирани локални обучения на персонала (напр. Зоопарк София).

Липсата на последващо обучение на персонала в зоологическите градини поставя под въпрос отглеждането и подслоняването на животните според техните специфични нужди и прилагането на европейското законодателство. Тези резултати са индикатор за трудности, които зоопарковете срещат, относно капацитета на персонала. Налю-

жително е да се търсят решения, които да подпомогнат повишаване на степента на квалификация, като се прилагат добри практики като сътрудничество с местни университети, НПО или научноизследователски институти.

Добри примери за придобита квалификация са зоопарковете в гр. Добрич и гр. Айтос.

Условия по снабдяването с храна и вода

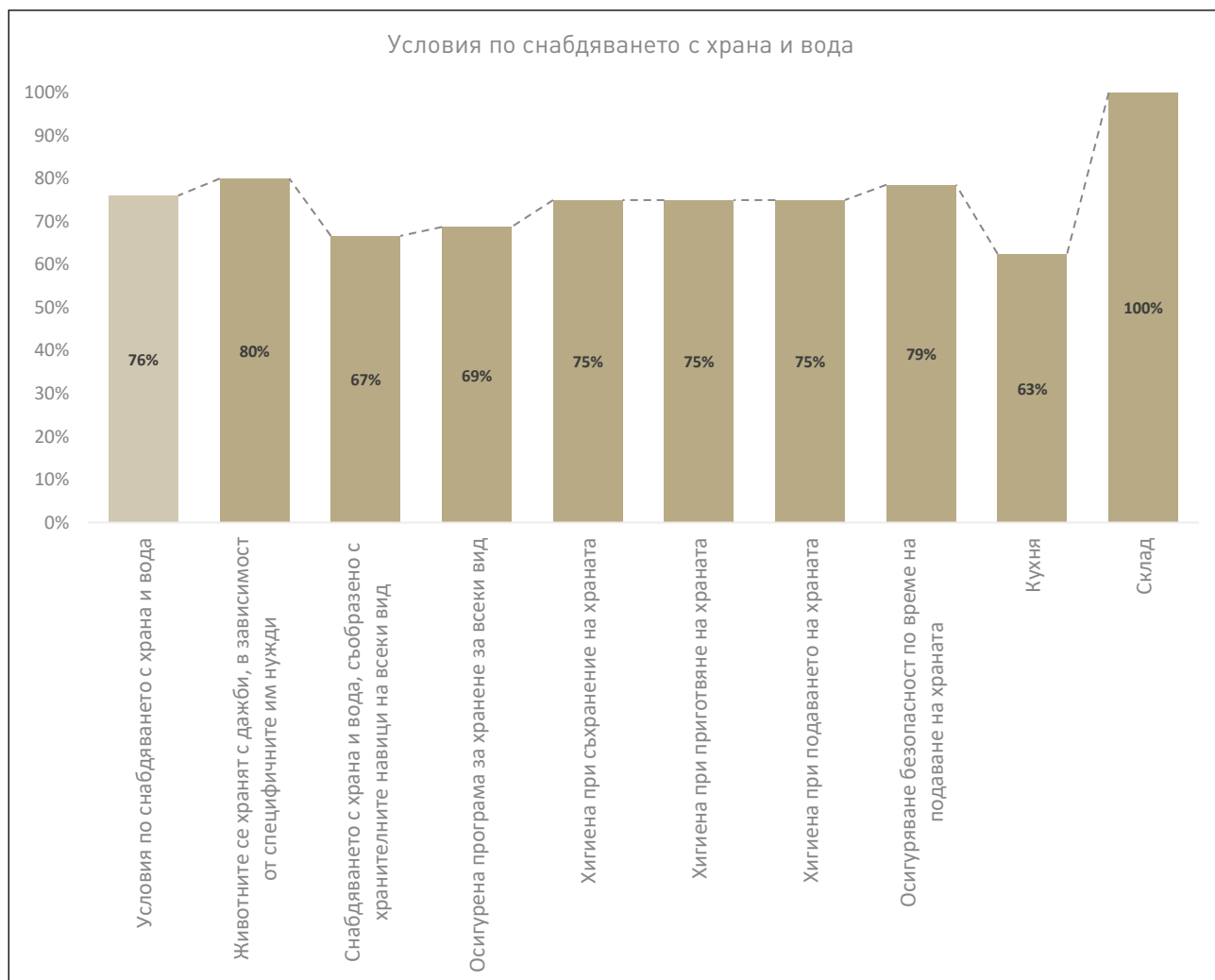
Зоологическите градини са длъжни да поддържат високи стандарти на хранене при отглеждането и развъждането на животните, съгласно чл. 60, ал. 3, т.3 от ЗБР. Според чл. 2, ал. 2, т. 1, 2, и 3 от Наредба № 6 са длъжни да осигурят снабдяване с храна във форма и качество, отговарящо на изискванията на всеки конкретен биологичен вид; ежедневно осигуряване на прясна храна и вода при съблюдаване на съответните хигиенни изисквания; ежедневен контрол на условията на хранене и отглеждане. Средно 76% от изискванията по снабдяването с храна и вода са изпълнени. Почти във всички зоопаркове се спазва предписанието за храненето на животните с дажби, според специфичните им нужди, но изпълнението на условията, прецизиращи съобразяването с хранителните навици и осигуряването на програма за хранене на всеки вид в зоопарковете е значително по-проблемно. Най-нисък процент на изпълнение има условието за наличие

на кухня, в която да се подготвя храната, което е пряко свързано с хигиенните изисквания, посочени в чл. 2, ал. 2 от Наредба № 6.

Положителни примери са зоопарковете в гр. София и гр. Добрич, които имат обособена кухня и складово помещение. За разлика от тях обаче, част от зоопарковете нямат кухня за приготвяне на храна.

Осигуряване на подходяща среда за животните

Зоологическите градини трябва да осигуряват подслоняване на своите животни при условия, които целят да задоволят биологичните и консервационни изисквания на отделните видове според основните изисквания за средата, при които следва да се отглеждат животните, посочени в чл. 3 на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА. Резултатите от изследването на ЧЕТИРИ ЛАПИ показват, че зоопарковете в България средно изпълняват малко над половината от законовите изисквания, като

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

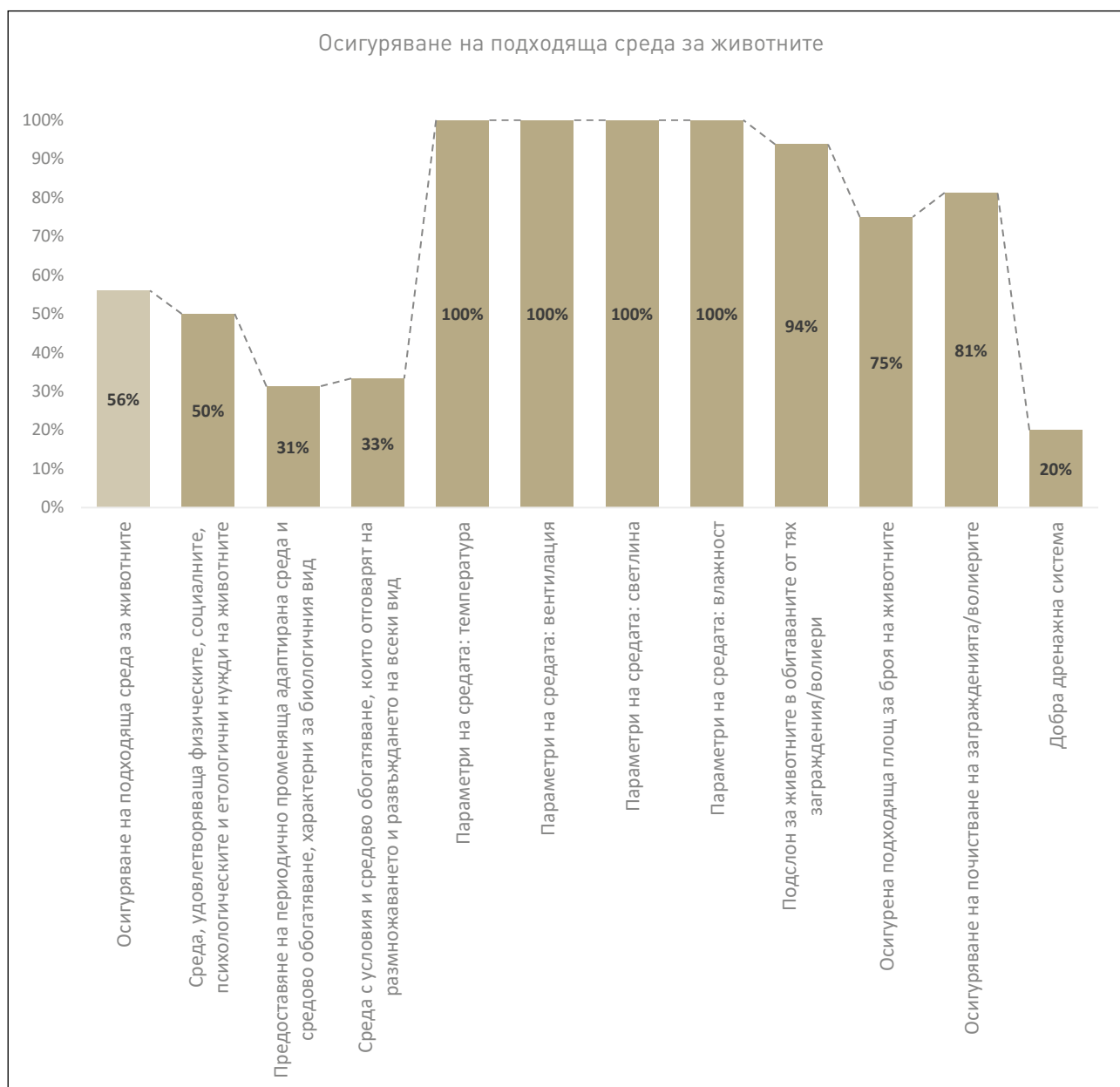
© FOUR PAWS | Hristo Vladov

по този начин не осигуряват подходяща среда за животните, които отглеждат.

Графиката показва, че зоопарковете отговарят на условията за параметрите на средата – температура, вентилация, светлина и влажност. Следва да се отбележи обаче, че резултатът на тези показатели е следствие на природни дадености, вместо на целенасочени действия на управлението на обектите.

Съгласно чл. 60, ал. 3, т. 1 и 2 от ЗБР задължение на зоологическите градини е да настаняват животните при условия, които удовлетворяват техните биологични изисквания и изискванията за запазването и размножаването им и да осигуряват подходяща за отделните видове обстановка в местата, където те са затворени. Данните сочат, че малко от изследваните зоопаркове изпълняват условието

за предоставяне на периодично променяща адаптирана среда и средово обогатяване, характерни за биологичния вид. Нивото на действителното прилагане на условието за предоставяне на среда с условия и средово обогатяване, които отговарят на размножаването и развъждането на всеки вид, също е притеснително ниско. Съгласно чл. 3 на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА средовото обогатяване трябва да създава условия, близки до естествените. В Наредба № 6 е прецизирано, че обитаемите пространства трябва да са структурирани чрез дървета, растителни островчета, хълмове, големи камъни или други пространствени елементи, които да доближават животинския вид максимално до естествените условия на живот. Едно от най-важните условия да се издаде лиценз на зоологическа градина е тя да осигури на всяко животно адаптирана среда за удовлетворяване

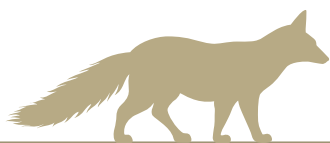

на неговите физически, психологически и социални нужди, характерни за биологичния му вид според чл. 3, т. 3 от Наредба № 1. Само половината от изследваните зоологически градини отговарят на това условие.

Съгласно чл. 17 на Наредба № 1 зоопаркове, които не отговарят на описаните по-горе стандарти (чл. 60, ал. 2 и 3 от ЗБР и чл. 3 на Наредба № 1) не трябва да получават лиценз. **Така разписаните нормативни разпоредби би трябвало да гарантират осигуряването на тези условия за отглежданите животни, но резултатите от проучването на ЧЕТИРИ ЛАПИ показват, че тези разпоредби не се прилагат на практика, като се лицензират зоопаркове, които не отговарят на съвременните стандарти. В повечето зоологически градини местообитанията на животните не отговарят на минималните законови изисквания.** Събраният богат снимков материал недвусмислено потвърждава този извод и свидетелства, че животните живеят в неподходяща среда, силно различаваща се от естествените им местообитания, като в повечето зоопаркове липсва базово средово обогатяване и озеленяване. **Девет години по-късно, няма съществена промяна от 2011 г., когато изследването на EU Zoos inquiry 2011 заключава, че девет от десет заграждения не осигуряват подходяща среда, обзавеждане или някаква форма на поведенческо или професионално обогатяване, за да насърчат животните да демонстрират естествено поведение.**

Състоянието на огражденията и местообитанията на животните до голяма степен е следствие и от остарялата материална база, с която зоопарковете разполагат. Разбираемо е собствениците да срещат затруднения относно обновяването и адаптирането ѝ, предвид финансовия ресурс, който се изисква. Проучването на обектите и обстоятелствения преглед на генерирания снимков материал категоризира зоопарковете в: зоологически градини, построени през 60-те и 80-те години, които са материално и морално остарели, не отговарят на елементарни условия на нормативната уредба; зоологически градини, построени през 60-те и 80-те години с опит за рехабилитация на съоръженията, но без значителен положителен резултат; зоологически градини с изградени някои нови местообитания за животни, съобразени с добрите световни практики; зоологически градини с изградени нови местообитания за животните.

Положителни примери за осигуряване на подходяща среда за животните са Зоопарк Добрич, с използване на естествен ландшафт, електропастури и местообитания с условия, близки до естествената среда на животните, както и Зоопарк София с изградените нови местообитания на някои от видовете животни.

Животните живеят в неподходяща среда, силно различаваща се от естествените им местообитания, като в повечето зоопаркове в България липсва базово средово обогатяване и озеленяване.

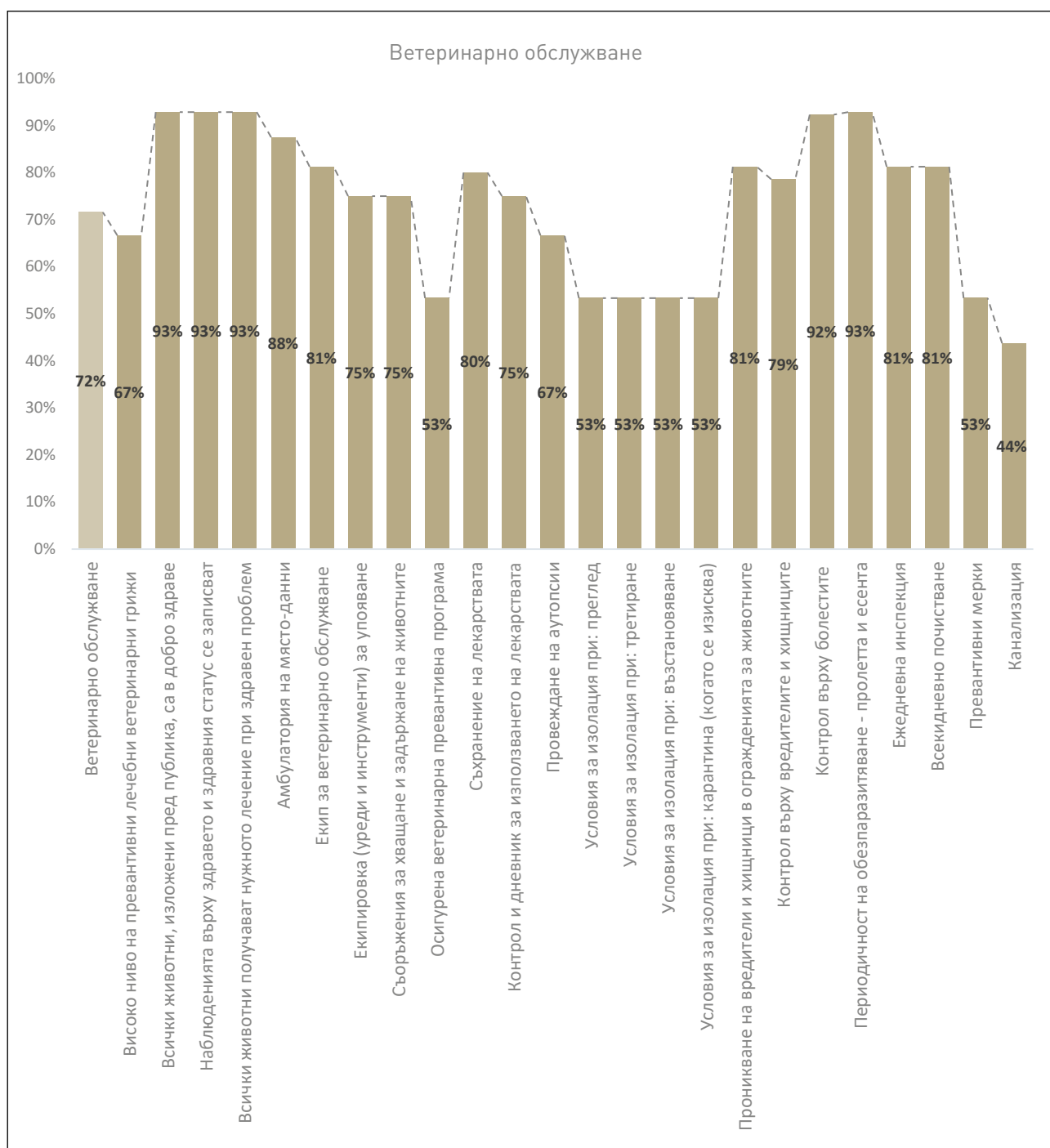

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

Ветеринарно обслужване

Изледваните зоологически градини изпълняват средно 72% от всички изисквания, свързани с ветеринарното обслужване. Резултатите показват високо ниво на изпълнение на условията относно здравето на животните, наблюдаването на здравния им статус, както и прилаганото лечение при необходимост. Спрямо стандартите се представят и показателите относно обезпаразитяването и контрола върху болестите. В това отношение Зоопарк Ловеч е добър пример, тъй като има собствена клиника с необходимото оборудване.

Въпреки че зоопарковете са изпълнили голяма част от условията, свързани с ветеринарното обслужване, при проверките, които осъществихме на място, видяхме болни животни, за които не е ясно дали се прилага навременно необходимото лечение. Също така, почти половината от зоопарковете не отговарят на условията относно прилагането на превантивни мерки и превантивна програма, както и различните условия за изолация. На много места проблем има и с канализацията.

Осигуряване на нормално съществуване на животните съобразно тяхното поведение

Този критерий е свързан със социалната структура, при която трябва да се отглеждат животните по видове. Например, някои видове трябва да се отглеждат по двойки или в семейни групи. Проучването на ЧЕТИРИ ЛАПИ установи, че често не се изпълняват изискванията за социалното устройство на видовете, в приложение на Наредба № 6. Животни от видовете примати, вълк, сервал, лъв, кафява мечка в някои зоопаркове се отглеждат единично, вместо по двойки или в семейни групи, каквито са законовите изисквания.

Предпазване на животните от дисстрес

Зоологическите градини отговарят средно на 69% от условията за предпазване на животните от дисстрес. В някои от зоологическите градини хората имат възможност да се приближават твърде близо до животните, заради особеностите на средата или липсата на двете задължителни бариери.

Негативен пример за липса на предпазване на животните от дисстрес са зоопарковете в Разград, Кюстендил, Варна и Благоевград.

Транспорт и пренасяне на животните

Някои зоологически градини използват услуги на фирми за транспорт на животните. През годините ЧЕТИРИ ЛАПИ също е оказвала съдействие за транспортиране на много животни от българските зоопаркове.

Опазване на видовете, обучение и изследвания

Изпълнението на условията в тази категория би трябвало да гарантира реализацията на консервационните мерки за опазване, научни изследвания и обучение; обществено образование и съзнание от Директивата за зоологическите градини. Същите изисквания фигурират като задължителни дейности в чл. 60 от ЗБР, който постановява основните рамки и условия, за да могат зоологическите градини да функционират. Предвид значимостта на тези условия и с цел осигуряване на актуални данни, до изследваните зоопаркове бяха изпратени заявления за достъп до обществена информация относно показателите от тази категория, като участие в научни и други изследвания, провеждане на възпитателна и образователна дейност, наличие на образователен център и управление на колекцията. Въпреки задължението по закон в четирнадесет дневен срок да изпратят отговор, 3 от 15 лицензирани зоопарка не изпратиха информация по съответните запитвания. За тези зоологически градини бяха използвани данните, събрани в чеклиста, използван за целите на изследването. Резултатът от анализа на изискванията от чл. 60, ал. 2 е следният:

- провеждане на образователна и възпитателна дейност (60%);
- обмен на информация с други институции с подобно предназначение (40%);
- осигуряване на достъп до информация за обществеността, свързана с видовете от колекциите, техните естествени

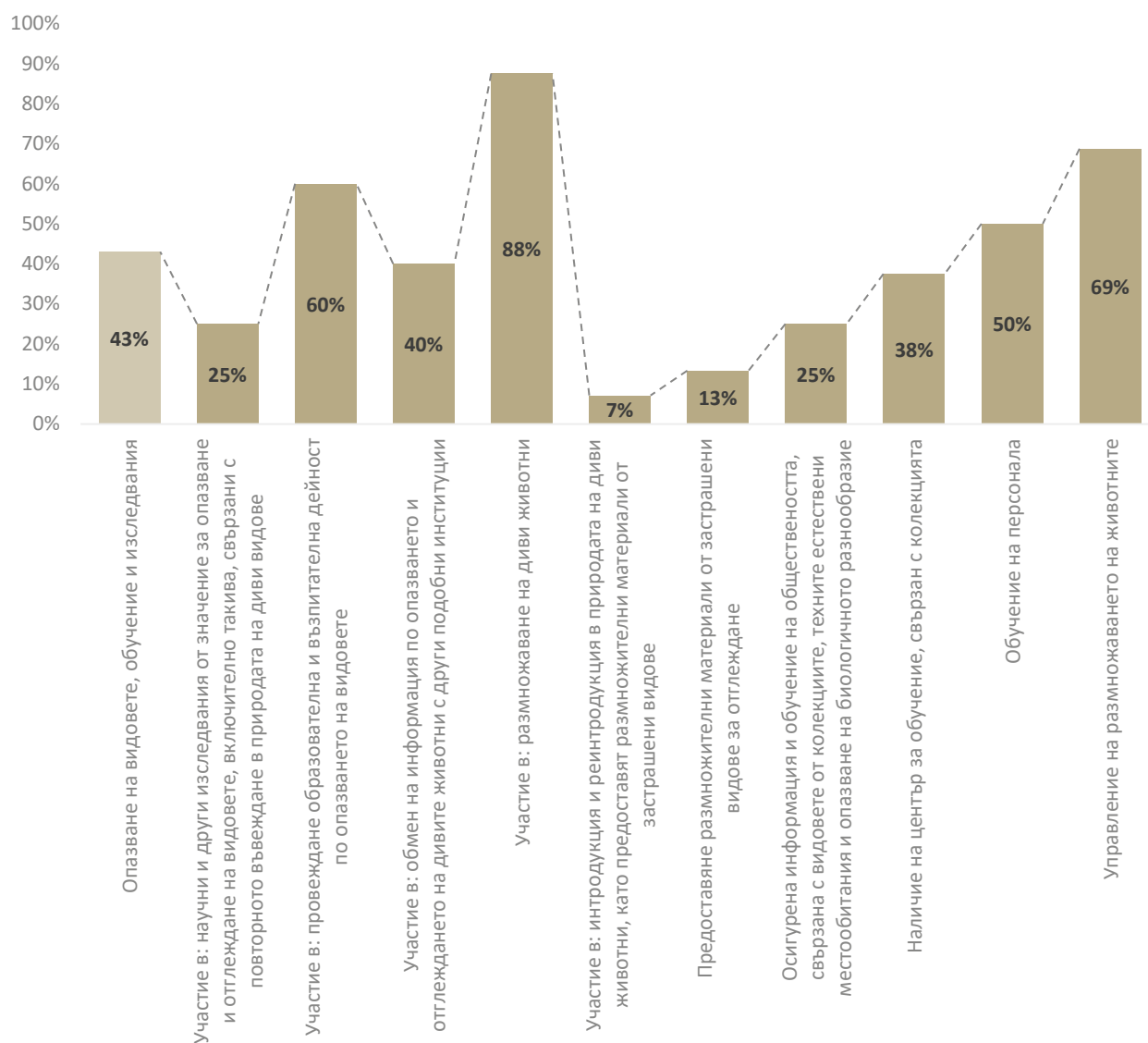
местообитания и опазване на биологичното разнообразие (25%);

- участие в научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете (25%);
- предоставяне на размножителни материали от застрашени видове за ферми за отглеждане на животни (13%);
- предоставяне на размножителни материали от застрашени видове за възстановяване или повторно въвеждане в природата (7%).

С изключение на зоопарка в гр. Кюстендил, всички останали изследвани зоологически градини притежават действащ лиценз. Това означава, че голямата част от зоопарковете в България са лицензирани в противоречие с нормативната уредба. Това от своя страна е индикатор, че не се осъществява ефективен контрол, а процесът на лицензиране не отразява действителната ситуация в зоопарковете. Прави впечатление съотношението на резултатите на показателите относно размножаването на животните. Само 69% управляват размножаването, а едва 7% от зоопарковете участват в интродукция и реинтродукция в природата на диви животни, като предоставят размножителни материали от застрашени видове. Фрапантни са примерите за зоопарковете в Разград и Благоевград, които размножават лъвовете близкородствено, което води до генетични аномалии и сериозни здравословни проблеми в поколението.

Според законодателството, зоопарковете имат задачата да размножават животни с цел опазване на видовете. Задължително е обаче размножаването да е контролирано и би трябвало да бъде част от развъдна програма. Според ЧЕТИРИ ЛАПИ близкородствено размножаване не трябва да се допуска. Животните не трябва да се размножават, ако зоопаркът не разполага с необходимите условия и местообитания за тяхното отглеждане, защото размножаването на животни в плен („ex-situ“) не е само по себе си действие по опазване.

Опазване на видовете, обучение и изследвания

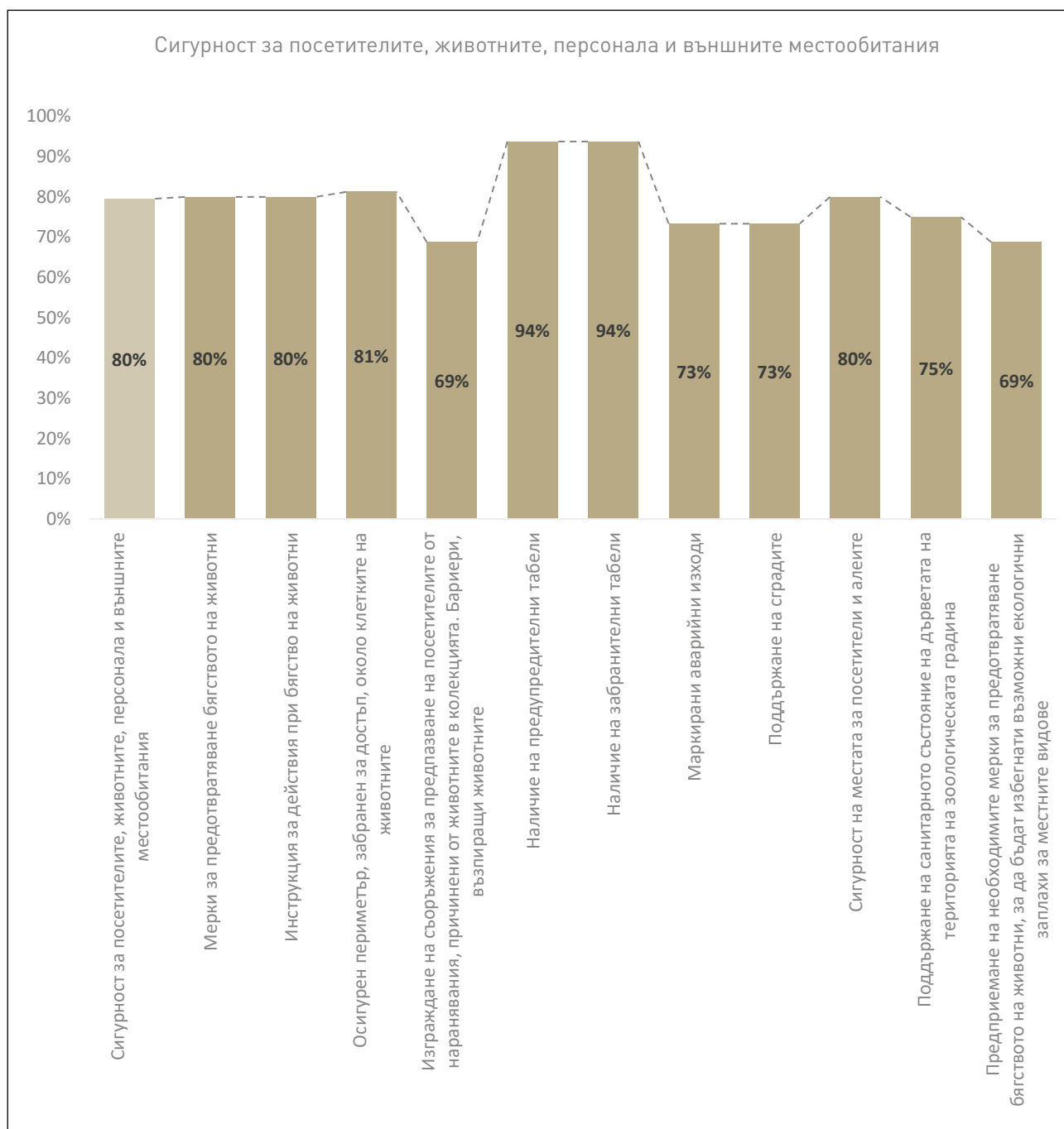
© FOUR PAWS | Hristo Vladov

Сигурност за посетителите, животните, персонала и външните местообитания

Огражденията и съоръженията на зоологическите градини трябва да предотвратяват бягството на животни, за да бъдат избегнати възможни екологични заплахи за местните видове, според изискването на чл. 60, ал. 3, т. 4 от ЗБР. Това условие също е част от консервационните мерки на Директивата за зоологическите градини и зоопаркове, които не могат да го осигурят, не би трябвало да получават лиценз. Собствениците или управите-

лите на зоологически градини, съгласно чл. 2, ал. 1 от Наредба № 6 трябва да осигуряват ограждения, които да спомагат за поддържане на нормално физиологично състояние на животните, да предотвратяват бягството на животни чрез изграждане на две последователни врати на огражденията за животни и други бариери (електропастири, водни или сухи ровове, огради с подходяща височина и др.), непозволяващи изпускането на животните извън предназначенията за тях ограждение, и да осигуряват максимално разстояние от външни субекти.

Както от резултатите от чеклиста, така и от снимковия материал е видно, че зоологическите гра-

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

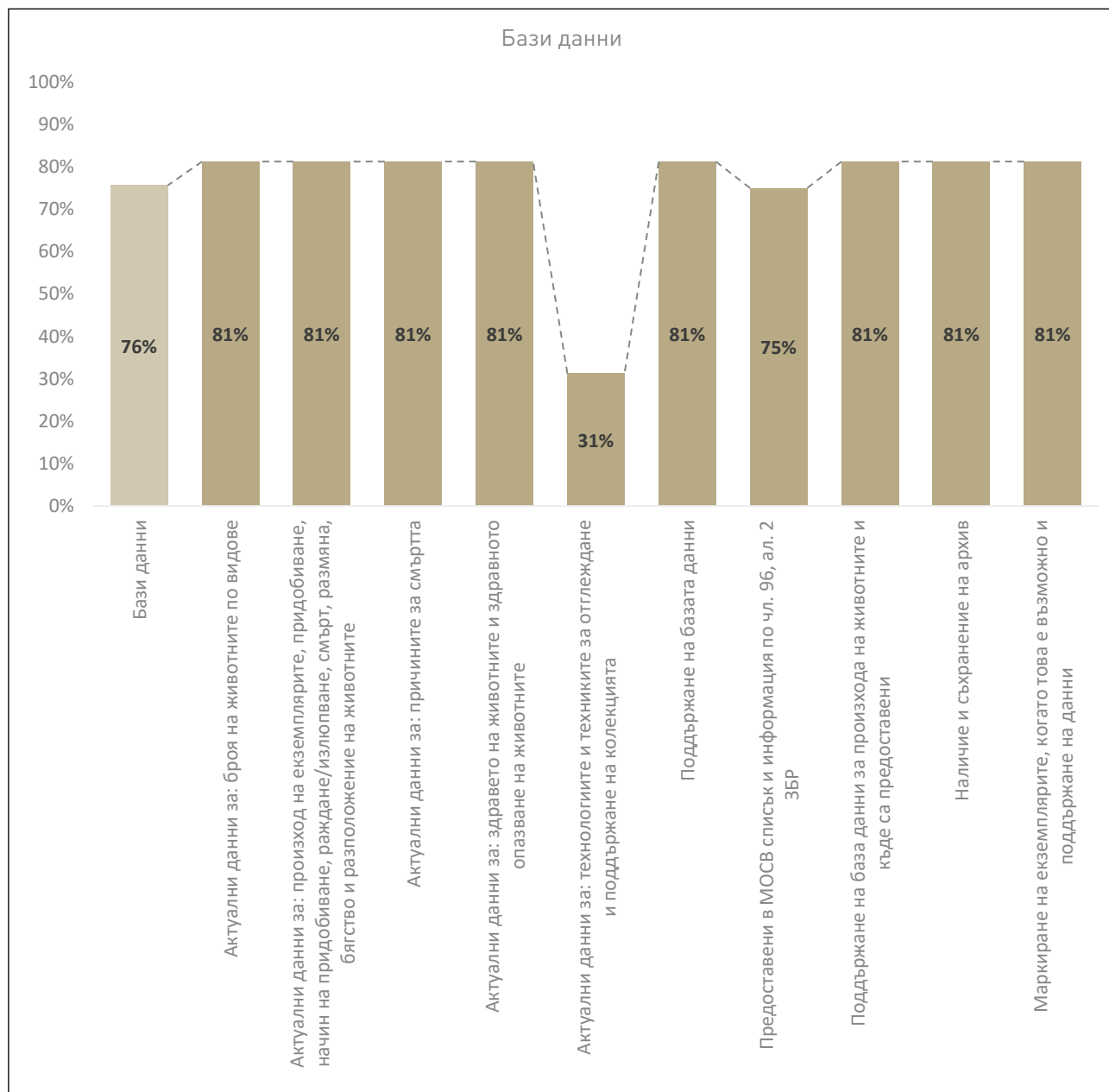
дини срещат затруднения с изпълнението на тези изисквания, към които отново отношение има остарялата материална база. Повечето от зоопарковете спазват изискванията за стандартите относно наличието на предупредителни и забранителни табели. Най-слабо представено е нивото на изпълнение на изискванията относно мерките за предотвратяване на бягството на животните и нараняването на посетителите от животните.

Положителни примери за осигуряване на сигурността са зоопарковете в Добрич и Айтос. Сред зоопарковете, в които изискванията не са изпълнени, са Благоевград и Разград.

Бази данни

Изследваните зоологически градини изпълняват средно 76% от минималните изисквания относно поддържането на бази данни. Нивото на представените показатели изглежда високо, с изключение на условията за предоставяне на информация на контролния орган. Въпреки това обаче, в много от зоопарковете се наблюдава тенденция на непрозрачност относно отглежданите в тях животни.

Чл. 96, ал. 2 от ЗБР постановява изискване зоопарковете да изпращат към МОСВ и съответната РИОСВ списък на наличните екземпляри по видове, като в началото на всяка текуща година внасят информация за настъпилите в списъка промени през изтеклата година. Това условие фигурира и в

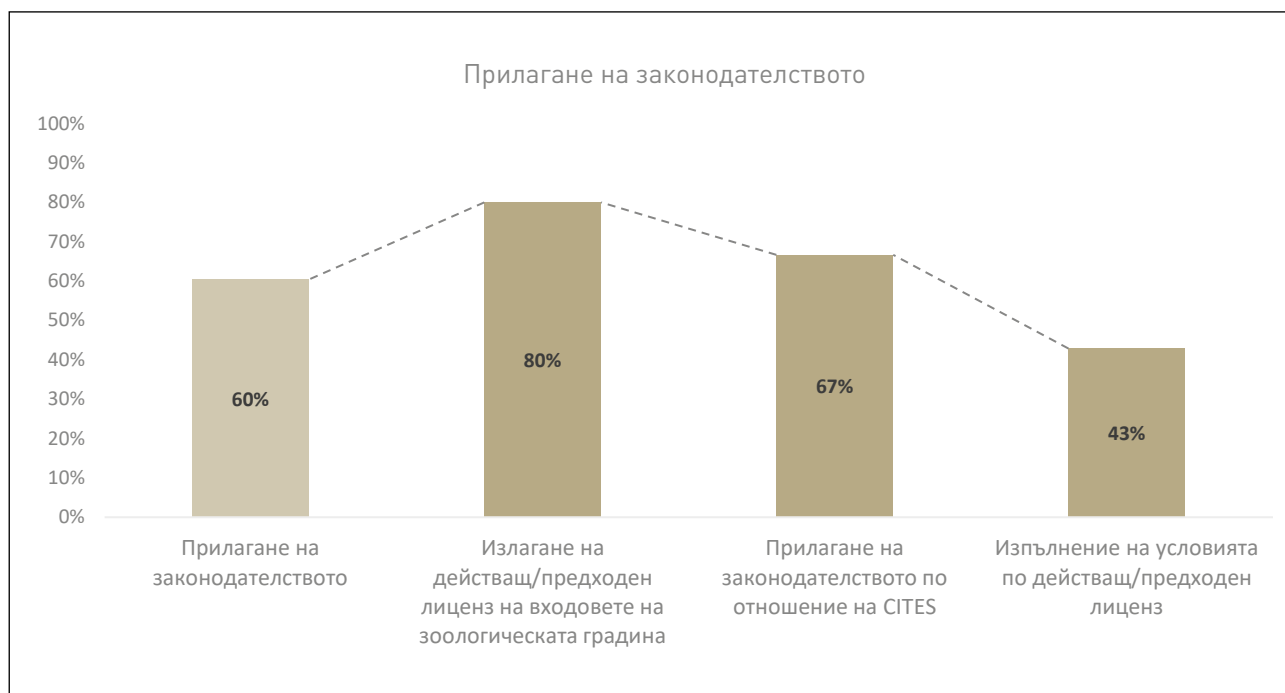
чл. 3 на Наредба № 1 като едно от задължителните изисквания за получаване на лиценз.

Поддържането на бази данни за технологиите и техниките за отглеждането и поддържането на колекцията е една от задължителните дейности, посочени в чл. 60, ал. 2 от ЗБР, който задава основните рамки и условия, при които зоопарковете могат да работят. Това изискване трябва да бъде спазено. В противен случай следва да бъде отказан лиценз, съгласно чл. 17 на Наредба № 1. Въпреки това, само 31% от изследваните обекти изпълняват това условие. Този резултат поставя въпроса доколко технологиите и техниките за отглеждане и поддържане на колекцията са обект на целенасочено управление и планиране от страна на собствениците.

Добър пример за поддържане на бази данни са зоопарковете в София, Димитровград и Добрич, а сред лошите примери – зоопарковете в Благоевград и Кюстендил.

Прилагане на законодателството

По отношение на категорията относно прилагането на законодателството, средното ниво на изпълнение е 60%. Този резултат се дължи основно на показателя, свързан с изпълнението на условия по действащ/предходен лиценз – 43%. **Един от най-сериозните системни проблеми при прилагането на законодателството е, че зоологическите градини системно не изпълняват поставените им изисквания при издаване на лиценз, а след това същите изисквания се повтарят в нов лиценз. Тази практика води до липсата на подобрене в условията в зоологическите градини, тъй като не се очакват мерки от страна на контролния орган, в това число административни санкции, принудително преместване на животни и затваряне на зоопаркове.**

Организация за защита на животните ЧЕТИРИ ЛАПИ извърши посещения на всички работещи към 2020 г. зоологически градини и обобщил нагледните примери за проблеми и добри практики на зоопарковете към този момент. За всеки от зоопарковете има кратко описание и описание на конкретни случаи, които следва да бъдат разгледани във връзка с общото състояние на зоологическите градини. Разгледаните казуси са подредени по зоопаркове, като се започва от тези, които отговарят на най-малко от критериите за работа и се стигне до зоологическите градини, при които се наблюдават по-голям брой добри практики и по-малък брой проблеми. **Следва да се отбележи, че докато малък брой от зоологическите градини са близо до постигане на всички необходими критерии, голямата част от зоопарковете са далеч от изпълнението на минималните изисквания за работа.**

© North Downs Picture Agency

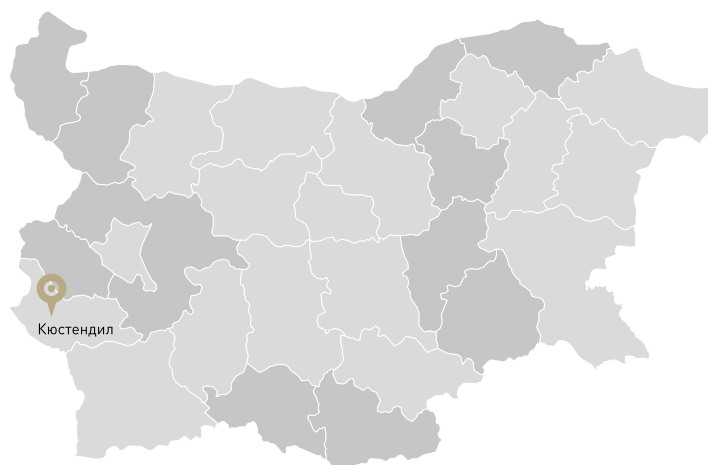
Преглед и практически примери

Зоопарк Кюстендил, община Кюстендил

Зоопарк Кюстендил е създаден през 1962 г., а от 1966 г. се намира в зелена местност в лесопарк „Хисарлъка“ извън град Кюстендил, близо до средновековна крепост, която е туристическа забележителност.

Зоологическата градина се **стопанисва от Община Кюстендил**.

Зоопарк Кюстендил **работи без лиценз повече от 9 години**. Получава лиценз през 2008 г., който е отнет през 2011 г. със заповед на министъра на околната среда и водите и съгласно европейското и българското законодателство, зоопаркът следва да бъде затворен, а животните да бъдат преместени. Към 2020 г. в зоопарка се отглеждат 105 животни от 17 вида. В началото на 2021 г. Зоопарк Кюстендил все още функционира, без в периода 2011 г. – 2020 г. да е получавал нов лиценз.

Добри практики

1. Изготвен е работен проект за цялостна реконструкция на зоологическата градина, но към момента не е реализиран.

Проблеми

1. Състоянието на Зоопарк Кюстендил не отговаря на посочените изисквания в ЗБР и Наредба № 6 за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.
2. Не са изпълнени изискванията на Наредба № 6 за отглеждането на:
 - **вълка** по отношение на осигуряване на средово обогатяване;
 - **лъва** по отношение на осигуряване на необходима площ и средово обогатяване на клетката; височина на клетката; социална структура за вида;
 - **кафявата мечка** по отношение на осигуряване средово обогатяване на клетката, на необходимата височина на вътрешното помещение; цялостно, неразделено външно пространство; съответната социална структура за вида;
 - **дивата свиня и виетнамската свиня** по отношение на осигуряване на необходимата площ на ограждението; площи, насипани с пясък, предназначени за лежане и търкаляне; възможности за отделяне на животни;
 - **сърна** по отношение на осигуряване на обори и съоръженията на открито;
 - **муфлон** по отношение на осигуряване на необходима площ и височина на вътрешното пространство; възможности за отделяне на животни; каменни конструкции, обособени като скали за катерене и за разпределение на пространството;
 - **птици** по отношение на осигуряване на волиера;
 - **зелена морска котка** по отношение на осигуряване на необходимите площ и обогатяване.
3. Не са изпълнени и следните други изисквания:
 - удовлетворяване на биологичните изисквания на животните;
 - да бъдат подслонени съобразно вида и поведението си, като обитаемото про-

странство се структурира чрез дървета, растителни островчета, хълмове, големи камъни или други пространствени елементи, които да го доближават максимално до естествените условия на живот, характерни за съответния вид и да предложат максимално разнообразна среда за обитание;

- бариери пред загражденията (електрически огради, канали за вода или земя, огради с подходяща височина и др.), които да осигуряват максимално разстояние на животните от външни субекти;
 - да се осигури високо ниво на превантивни и лечебни ветеринарни грижи за животните с цел предотвратяване на заболявания, дисстрес и нараняване.
4. Не е осигурен специализиран персонал със съответна специализирана подготовка, включително курсове за хуманно отношение или други курсове.
 5. Поддържа се ниско ниво на хигиена, липсват подходящи места за преглед, третиране, възстановяване и карантина, когато се изисква.
 6. Не е изпълнена заповедта на министъра на околната среда и водите да преместят животните в други зоологически градини или центрове.

Зоопарк Кюстендил е шокиращ пример за това как законите разпоредби в някои случаи остават само на хартия и въпреки добре регламентираната нормативна рамка, са неефективни и не успяват да доведат до позитивна промяна на действителната ситуация в много от зоологическите градини в страната. Случаят доказва необходимостта от осъществяването на по-стриктен контрол и изпълнение на законите предписания от страна на компетентните органи, така че да се гарантира прилагането на консервационните мерки на Директивата за зоологическите градини на ЕС в България на практика.

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© North Downs Picture Agency

Препоръки

ЧЕТИРИ ЛАПИ настоява зоопаркът да бъде затворен за посетители и животните да бъдат преместени в други зоологически градини или центрове с подходящи условия. Те могат да бъдат върнати в случай на реализация на цялостна реконструкция на зоологическата градина, при осигуряване на необходимата среда за подслоняване на животните по видове, на квалифициран персонал и план за колекцията. **Важно е да се отбележи, че преместването на животните трябва да се осъществи възможно най-скоро, а не да се чака одобряване на проект или ремонт на съществуващите съоръжения.**

В случай на реализация на цялостна реконструкция на зоологическата градина, препоръчваме следните стъпки:

- изработване на план за колекцията;
- осигуряване на необходимите условия за отглеждане на животните според законовите изисквания;
- назначаване на специалисти, съгласно изискванията за задължителен персонал в зоологическите градини, посочени в Наредба № 6;
- изготвяне на дажбени таблици за хранене в зависимост от вида, възрастта, пола и биологичното състояние на животните;
- потенциално връщане на животните, за които зоопаркът може да се грижи.

Работа без лиценз над 9 години и един самотен лъв в очакване на нещо по-добро

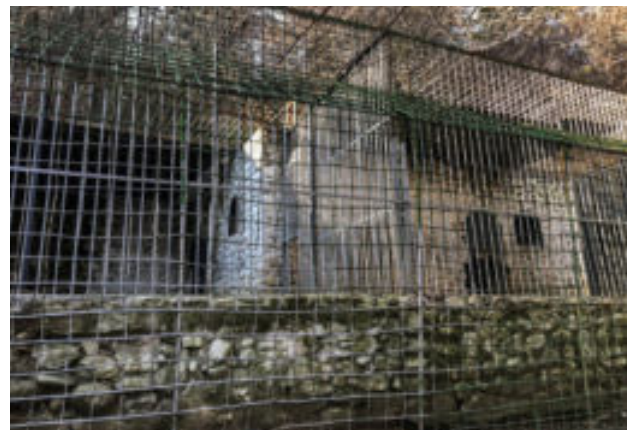
Зоопарк Кюстендил е затворен със заповед на министъра на околната среда и водите през 2011 г. Лицензът на зоопарка, издаден през 2008 г., е отнет, като е разпоредено в срок до 9 месеца от издаването на заповедта всички животни от Зоопарк Кюстендил да се преместят.

Причина за отнемането на лиценза на Зоопарк Кюстендил е несъответствието с минималните изисквания за отглеждане за повечето от животинските видове, настанени в зоопарка. Местобитанията на животните не отговарят на необходимите за видовете им параметри, като се поддържа ниско ниво на хигиена.

Лошите условия за отглеждане на животните и отнетият лиценз на зоологическата градина предполагат бързото им преместване. **Въпреки това, до този момент собственикът на зоопарка – Община Кюстендил не е изпълнила заповедта на министъра на околната среда и водите** и почти 10 години по-късно животните все още се отглеждат в неподходящи и дори незаконни условия. Контролният орган следва да организира и осъществ-

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

ви преместването на животните. Нещо, което към 2021 г. не се е случило, въпреки че ЧЕТИРИ ЛАПИ неколкостранно е предлагала съдействие за преместването им.

Един самотен лъв остава да живее в една от тесните бетонни клетки като последна голяма атракция на зоопарка, в очакване условията да се подобрят.

Много години лъвът обитава клетка от бетон, в която липсва базово средово обогатяване. Според информацията по медиите клетката е с размер 30 кв. м. – 10 кв. м. по-малко от минималните изисквания по закон за размери на ограждението. При

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© VIER PFOTEN | Ognian Nachev

© VIER PFOTEN | Ognian Nachev

посещението на ЧЕТИРИ ЛАПИ на място през септември 2020 г., намерихме лъва в същите неблагоприятни условия. Според отговор на контролния орган на заявление на ЧЕТИРИ ЛАПИ за достъп до обществена информация от октомври 2020 г., лъвът е преместен и живее в местообитание от 51 кв. м. Дори в клетката с по-голяма квадратура, в която би трябвало да се отглежда лъвът, липсва базисно средово обогатяване.

Условията, в които живее лъвът, не оставят безразлични гражданите на града. През октомври 2020 г. над 600 кюстендилци внасят подписка до общината и омбудсмана, с искане да се подобрят условията, при които е настанен лъвът. В отговор е извършена проверка от експерти от РИОСВ, които установяват добро физическо състояние на лъва. Въпреки подписката, към края на 2020 г. няма индикации за подобряване на условията, при които живее лъвът.

През годините, през които зоопаркът няма лиценз, са умрели лъвицата и двата тигъра, обитавали зоологическата градина. Те не дочакват преместване в друг зоопарк или подобряване на условията.

Според контролния орган кафявата мечка, отглеждана в зоологическата градина, все още е жива през 2020 г., но по време на посещенията на ЧЕТИРИ ЛАПИ през 2020 г. и 2021 г., екипът не видя знаци за присъствие на мечката в клетката.

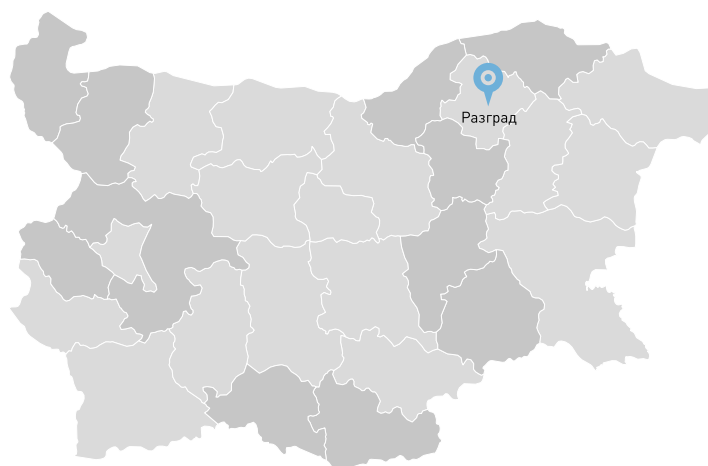

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

Зоокът Разград, община Разград

Зоокътът е **създаден през 1960 г. и се стопанисва от Община Разград**. Зоологическата градина е разположена в градския парк в гр. Разград. Намира се в непосредствена близост до футболен стадион. Зоокът Разград е разположен на 0,2 ха - площ, която е недостатъчна за отглежданите животни.

Лицензът на зоокъта от 2009 г. е изтекъл през 2014 г. След това зоокътът продължава да работи без лиценз повече от шест години. **Нов лиценз е издаден на 24.09.2020 г.**, с валидност до декември 2025 г., **без междувременно да има видима промяна в условията.**

Проблеми

Зоопаркът не изпълнява повечето от условията на лиценза от 20.06.2009 г., включително условията за отглеждане на видовете лъв, лама и благороден елен, за които не са изпълнени изискванията за външното ограждение и вътрешното помещение. Към ноември 2020 г. животните от тези видове продължават да живеят в същите клетки, които не са подобрени.

Зоокът Разград работи без лиценз за зоологическа градина от 2014 до 2020 г. При посещенията на ЧЕТИРИ ЛАПИ на зоокъта през 2017 г., са идентифицирани голям брой проблеми.

1. Не е осигурена среда, удовлетворяваща физическите, социалните, психологическите и етологични нужди на голяма част от животните, включително за лъвовете.
2. Липсва добро обезопасяване на зоокъта и при желание посетителите на парка могат да прескочат телената ограда или минавайки през вътрешния двор, да влязат в непосредствена близост с животните.
3. Липсва център за обучение, свързан с колекцията на зоокъта и той не може да отговори на изискванията за информация и обучение на обществеността, свързана с видовете от колекцията, техните естествени местообитания и опазване на биологичното разнообразие.
4. Към 2017 г. ветеринарномедицинска амбулатория е регистрирана в зоокъта, но в действителност не функционира и не се извършват неотложни ветеринарни интервенции за животните в зоологическата градина.
5. Към 2017 г. зоопаркът има пропуски по отношение осигуряване на персонал съгласно чл. 3 от Наредба № 6.
6. Към 2017 г. хигиената в зоокъта не отговаря на елементарни изисквания при съхранение на храната, при приготвяне на храната и при подаването на храната на животните, липсва всекидневно почистване, като не може да покрият дори минималните изисквания за това. Липсва качествено хранене. Животните не се хранят с дажби, в зависимост от вида, възрастта, пола и биологичното състояние. Не се прилага съобразено със сезона хранене.
7. До ветеринарна намеса от ЧЕТИРИ ЛАПИ през ноември 2017 г., зоологическата градина развъжда лъвове, които са братя и сестри

(близкородствено размножаване), което води до сериозни генетични заболявания и вродени аномалии в потомството. Подобни заболявания са регистрирани при няколко лъва, родени в зоопарка в Разград. До този момент животните са били размножавани, въпреки че заграждението на лъвовете не отговаря на законовите изисквания, въпреки недостатъчното пространство, липсващите грижи за малките и въпреки всички други проблеми на зоологическата градина.

Съгласно разпоредбите на българското и европейското законодателство, поради изброените нарушения посочени по-горе, в периода, в който в зоокъта са развъждани лъвове, без да има валиден лиценз, той е трябвало да бъде затворен.

Препоръки

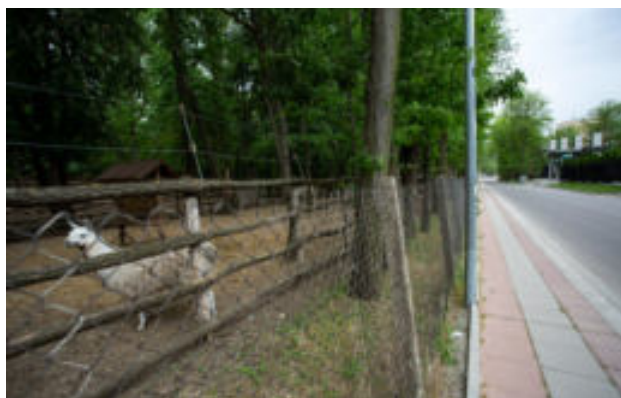
1. Преместване на животните, за които зоокътът няма условия да се грижи в зоологически градини и центрове с подходящи условия за тяхното отглеждане до осигуряване на подходяща среда в съответствие с националното законодателство или откриване на нов зоопарк на по-подходящо за целта място.
2. Изготвяне на план за колекцията и проект за нова зоологическа градина според възможностите на общината, отговаряща на целите на Директивата за зоологическите градини, в която да се отглеждат само видове, за които има подходящ персонал, ресурс и капацитет.
3. Подготвяне на подходяща площ и изграждане на нова зоологическа градина на подходящо място, където животните да не бъдат обезпокоявани и изграждане на зоопарк, съобразен със законодателството.
4. Връщане на животните, включени в плана за колекцията, за които има ресурс и капацитет, в новопостроената зоологическа градина.

Историята на Терез, Масуд и Иван Асен или горчивият урок за това защо е необходим контрол за изпълнение на законодателството за зоопарковете

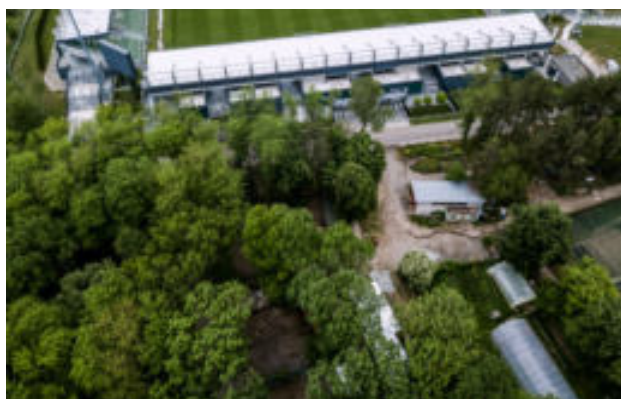
В края на 2020 г. екип на ЧЕТИРИ ЛАПИ посети Разград скоро след като Зоокът Разград получи нов лиценз от МОСВ. Преди това съоръжението работи незаконно в продължение на шест години. Загражденията на животните не отговарят на задължителните изисквания, регламентирани в националното законодателство.

Клетките и загражденията се намират на алея в парка, точно до пътното платно, от другата страна на което се намира стадион с капацитет от 8500 души. Силният шум от стадиона е сериозен стресов фактор за отглежданите в неподходяща близост животни.

Към 2020 г. в зоокъта се отглеждат няколко вида животни, включително лъв, лама, елен и различни видове птици. Местообитанието на двата останали лъва – Любо и Ева – не отговаря на необходимите условия за вида, не предоставя необходимото средово обогатяване, а животните не са предпазени от дистресс, тъй като няма къде да се скрият от

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS

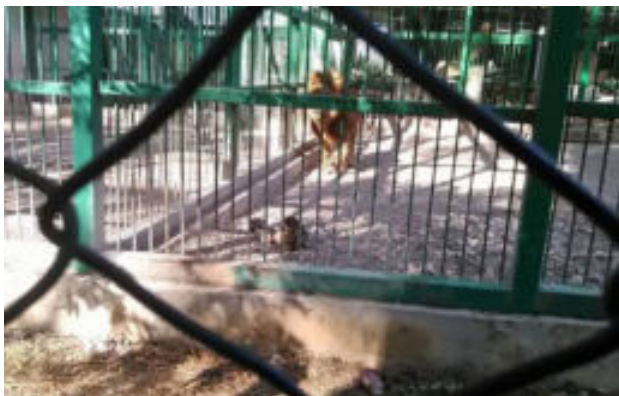

© FOUR PAWS

посетителите на градския парк. За човек, който не е посещавал зоокъта, е трудно да си представи, че през 2017 г. същият зоокът отглежда пет лъва и ги размножава в същите стари клетки.

През 2017 г., когато Зоокът Разград няма лиценз да работи като такъв, в него се раждат малките лъвчета Терез и Масуд. Те са били две от трите родени тогава лъвчета, едното от които умира скоро след раждането. Родителите на Терез и Масуд са брат и сестра, техните родители също – т.е. те са плод на близкородствено размножаване от няколко поколения. Това е много лоша практика, носеща със себе си редица генетични проблеми за животните и влошено здравословно състояние в дългосрочен план. С раждането на Терез и Масуд, Зоокът Разград има седем лъва. Зоокътът не разполага нито с пространство, нито с необходимия персонал, който да предостави професионална грижа на животните, още по-малко на лъвовете със сериозни хронични здравословни проблеми.

По-големият брат на Терез и Масуд – Иван Асен, който към момента на раждането им е на около две години, също се намира в много тежко състояние. Той е бил затворен в мръсно вътрешно помещение, без достатъчно храна и вода, страда от проблеми с костите, ставите и мускулите заради обездвижване и заради генетичните проблеми,

© FOUR PAWS | Iskren Ivanov

© FOUR PAWS | Iskren Ivanov

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

резултат от близкородственото размножаване на родителите му. Практиката за затваряне на животни в тесни клетки не е нова за зоокъта: няколко години по-рано в подобна малка вътрешна клетка след използването му за размножаване се отглежда и друг лъв, даден на Зоокът Разград от Зоопарк Стара Загора. След това той бива изпратен в зоопарка в Кнежа.

През 2017 г. Терез, Масуд и Иван Асен са в тежко здравословно състояние. Случаят е толкова потресаващ, че граждани от цяла България се присъединяват към искането лъвовете да бъдат изведени от зоокъта и да им бъде оказана специализирана помощ. Това се налага, тъй като Зоокът Разград не отговаря на изискванията на националното и европейското законодателство и не може да осигури необходимите условия и грижа за животните си, а контролният орган не предприема мерки за затваряне на зоокъта в законово установения срок.

Следват няколко напрегнати месеца, в които екипът на ЧЕТИРИ ЛАПИ организира спешни ветеринарни прегледи, лечение и преместване на част от животните. Четирите възрастни лъва бяха кастрирани от ЧЕТИРИ ЛАПИ, за да се предотврати по-нататъшно размножаване и раждане на нови малки. Заедно с Фондация „Дивите животни“, ЧЕТИРИ ЛАПИ спешно извежда от Зоокът Разград малките лъвчета, Иван Асен, а по-късно и възрастните лъвове Рая и Хектор. Със съдействието на Зоопарк София, изведените животни намират временно убежище преди да се намери постоянно решение, а от „Дивите животни“ полагат грижи за отглеждането на Терез и Масуд.

Следват дебати, срещи и протест пред МОСВ за бъдещето на лъвчетата след като се оказва, че въпреки сериозното и тежко положение, множеството неспазени законови разпоредби и здравословното състояние на отглежданите в незаконния зоокът лъвове, Община Разград е решила да подари Масуд и Терез на Зоопарк Пазарджик. Това решение не взема предвид нуждата от специални грижи, необходими заради близкородственото размножаване и възможните бъдещи проблеми. Тогава с казуса се ангажира и министърът на околната среда и водите и пет от седемте лъва са предадени от Община Разград за отглеждане на подходящи за тях места спрямо нуждите им.

През 2018 г. Терез и Масуд бяха преместени в спасителния център на ЧЕТИРИ ЛАПИ FELIDA в Холандия за рехабилитация, а Иван Асен беше преместен в Зоопарк София за лечение, като по-късно също беше преместен в спасителния

© FOUR PAWS | Jeanine Noordermeer

© FOUR PAWS | Omar Havana

© FOUR PAWS | Jeanine Noordermeer

© FOUR PAWS | Omar Havana

център FELIDA. Хектор и Рая бяха временно преместени в Зоопарк София, а оттам в ново заграждение в Зоопарк Пазарджик, съобразено с нуждите на вида.

Спасяването на животните за ЧЕТИРИ ЛАПИ обаче не означаваше край на историята и за съжаление това не винаги е достатъчно, за да компенсира проблемите и грешките, допуснати при развъждането и отглеждането на животните в неподходяща среда в началото на живота им.

Във FELIDA здравословното състояние на Терез и Масуд беше наблюдавано внимателно от гледачите. Неврологичните проблеми и двигателните умения на Масуд се влошиха. Специализирани прегледи в университета в Утрехт потвърдиха, че той страда от деформиран гръбначен стълб, вроден дефект, резултат от близкородственото раз-

множаване. За кратко време състоянието напредна до степен, в която причиняваше на Масуд силна болка. След консултации с неврологични специалисти и ветеринарни лекари, специалисти по диви животни стана ясно, че това състояние не може да бъде лекувано и операция или обезболяващи не могат да решат проблема.

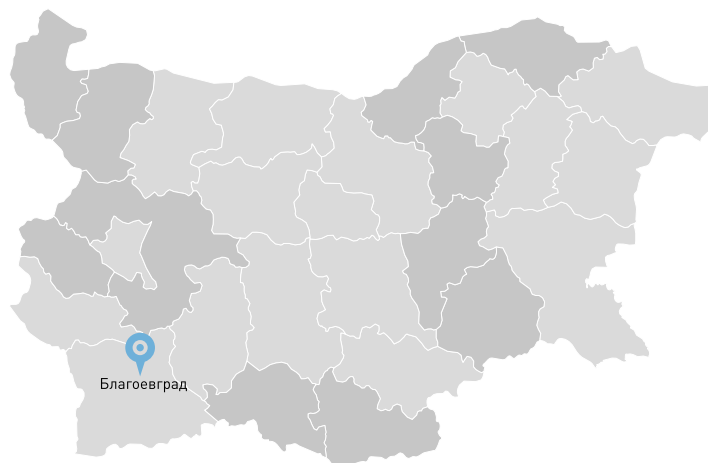
Неконтролираното (близкородствено) размножаване на лъвовете в условия, които не отговарят на необходимите за отглеждане и размножаване на вида в българските зоопаркове, трябва да бъде прекратено. Много усилия и проблеми могат да бъдат спестени, ако минимално допустимите изисквания за отглеждане на животни, определени в националното и европейското законодателство се спазват в зоопарковете в България.

Зоопарк Благоевград, община Благоевград

Зоопаркът е създаден през 1961 г. Зоологическа градина Благоевград е разположена на територия от 5,5 ха в парк в гр. Благоевград и е собственост на Община Благоевград. По-голямата част от площта на зоопарка е покрита с дървесна растителност, която благоприятства условията за част от отглежданите животни. Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции, мрежи, дървени конструкции, бетонни съоръжения и в съответни постройки към тях. Към 2020 г. за влизане в зоопарка не се плаща вход. В последните години има случаи, в които животните са били замеряни с камъни и са били обект на лошо отношение от страна на посетителите на зоопарка. **Загражденията на голямата част от животните имат сериозна нужда от подобрение.**

Зоопаркът има лиценз, който е валиден до 24 февруари 2021 г.

Добри практики

1. Построено е ново заграждение за кафявите мечки за отглеждане на животните в условия, близки до необходимите за вида.

Проблеми

1. Голяма част от животните се отглеждат в неподходящи условия, съгласно изискванията на Наредба № 6: лъв, маймуни, елен лопатар, благороден елен, сърна, дива свиня, муфлон, бизон, лама, миеща мечка, нутрия, бодливо свинче, див заек, тибетски як и др.
2. В заграждението на лъва липсва необходимото средово обогатяване, което да създаде условия, близки до естествените за вида. Не са осигурени боксове и пещери за спане и раждане, близки до естествените условия за живот на хищника, не е структурирано външното пространство за обитаване с възможности за усамотяване и прикритие, в оградения участък липсват катерушки, скали, корени и естествени елементи, създаващи среда, близка до естествената. Липсва вътрешна растителност, която да обогати заграждението. По този начин не са изпълнени изискванията на Наредба № 6 и ЗБР.
3. Няма план за контролиране на развъждането. Зоологическата градина извършва неконтролирано размножаване на лъвовве, без да се съобразява с условията за отглеждане, с което се нарушава ЗБР.
4. Липсва персонал с подходяща професионална квалификация за постоянно обслужване на Зоопарк Благоевград, съгласно разпоредбите на Наредба № 6.
5. Не са осигурени условия за поставяне на животни в изолация при преглед, третиране, възстановяване и карантина, съгласно изискванията на ЗБР.
6. Не е систематизирана информацията за произхода на животните по ЗБР и няма информация в документацията на зоологическата градина да има досие за всеки отделен екземпляр, което да се актуализира при настъпване на промени.
7. Храненето на животните се осъществява на база на формално изготвени дажбени таблици, които няма информация да се спазват.
8. Огражденията и помещенията не отговарят на хигиенните изисквания. Помещенията за

животните са занемарени, основите са пропити от влага и мухъл. Липсва редовно почистване на местообитанията.

9. Община Благоевград не е изпълнила условията, посочени в лиценз №23/25.02.2016 г., въпреки че сроковете отдавна за изтекли.
10. Изцяло липсва образователна програма, въпреки че в града се намира голям университет, обучаващ преподаватели.
11. Обстановката в Зоопарк Благоевград, с изключение на местообитанието на вида кафява мечка, създава погрешна представа за дивата фауна у посетителите.

Препоръки

1. Съобразяване на издаването на нов лиценз с изискванията на Наредба № 1.
2. Прекратяване на близкородственото и неконтролираното развъждане.
3. Систематизиране на информацията за животните: създаване на досие за всеки отделен екземпляр, което да се актуализира при настъпване на промени.
4. Цялостна реконструкция на зоологическата градина.
5. Изготвяне на образователна програма и план за научната дейност на зоопарка.
6. Изготвяне на подробен план за видовата колекция.
7. Назначаване на квалифицирани специалисти, съгласно изискванията за задължителен персонал в зоологическите градини, посочени в Наредба № 6.
8. Изготвяне на дажбени таблици за хранене в зависимост от вида, възрастта, пола и състоянието на животните.

Раждането на лъвчетата Симба и Бамби (по-късно Косара), плод на близкородствено размножаване и ярка индикация за системен проблем

По-малко от три години след като голям брой граждани, защитници на животните и неправителствени организации се обединяват около каузата за спасяването на лъвчетата Терез и Масуд от Зоокът Разград, през юли 2020 г. в Зоопарк Благоевград

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

се раждат нови две лъвчета, плод на близкородствено размножаване.

Както в случая с Терез и Масуд и в подобен случай в Зоопарк Хасково през 2019 г., в който лъвчетата умират малко след раждането, лъвицата в Зоопарк Благоевград не проявява майчински инстинкт и не успява да се погрижи за малките. Силно вероятно е тази реакция на женските лъвове да се дължи на липсата на подходяща среда, близка до естествената за вида, на средово обогатяване и на всички други условия за отглеждането на вида, които не са изпълнени в съответните зоопаркове.

В първите дни след раждането на лъвчетата персоналът на зоопарка също не успява да реагира и да се погрижи за тях, което намалява шансовете им да оцелеят. След силен публичен интерес за съдбата на лъвчетата, те са преместени във ветеринарна клиника в София, където се възстановяват и оживяват, след което са преместени в Зоопарк Варна, тъй като Зоопарк Благоевград няма капацитет за обгрижването им.

Възникват няколко логични въпроса: защо зоопарк развъжда лъвове от едно семейство; защо допуска раждането на лъвчета, за които не може да се грижи; защо след това лъвчетата са изпратени в Зоопарк Варна?

Отговорът на първия въпрос дойде от официалните изявления на представители на зоопарка. Според тези изявления раждането не е било планирано. **Важно е да се отчете, че раждането на животни в зоопарковете би трябвало да следва план за управлението на колекцията на зоопарка и не би трябвало да е резултат от случайност или грешки.** Също, ако даден зоопарк изпълнява изискванията за задължителен персонал и квалификации на персонала по Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, както и ако отговаря на всички условия по Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, размножаването на животни погрешка би било избегнато.

По същия начин, ако даден зоопарк отговаря на същите законови разпоредби, то той ще има готовност да се погрижи за новородените в зоопарка животни и да осигури необходимите условия и среда за отглеждането им. В случая, в Зоопарк Благоевград липсва персонал с подходяща професионална квалификация за постоянно обслужване на зоопарка, съгласно разпоредбите на чл. 3, ал. 1-3 от Наредба № 6 и не са осигурени условия

за поставяне на животни в изолация при преглед, третиране, възстановяване и карантина, съгласно изискванията на чл. 60, ал. 3, т. 3 от ЗБР.

Имайки предвид горепосочените проблеми, големия брой условия, съпътстващи лиценза на зоопарка и че зоопаркът въпреки това отглежда лъвовете, раждането на лъвчетата не е случайност, а индикация за системен проблем, който е резултат от липсата на контрол и неизпълнени задължения съгласно националното и европейското законодателство.

Отговорът на въпроса защо лъвчетата са изпратени в Зоопарк Варна след раждането им разкрива друг системен проблем: размяната на животни между зоопарковете с договори за развъдни заеми и прехвърлянето на отговорността за съответните животни. Честа практика е зоопарковете да изпращат животни с развъдни заеми в други зоопаркове без да се уверят, че зоопаркът, който ще отглежда животните, има необходимата експертиза, капацитет и условия за това.

В този случай родителите на лъвчетата Симба и Бамби са лъвовете – брат и сестра, родени през октомври 2014 г. в Зоопарк Варна и кръстени Флорентина и Малкият принц. Те са дадени на Зоопарк Благоевград с договор за развъден заем, който позволява на Зоопарк Благоевград да използва животните за експозиционни и други цели. В замяна Зоопарк Благоевград се задължава да осигури условия за отглеждането на заеманите животни според изискванията на вида, както и на получените с участието на животните поколения, до момента, в който последните станат годни за отделяне от родителя. Зоопарк Благоевград се задължава да не подлага взетите назаем животни на въздействия, представляващи или можещи да представляват опасност за здравето или живота им. Тези условия следва да бъдат обект на проверка от заемащия зоопарк – Зоопарк Варна – по веднъж всяка година.

В този и други случаи на заемане на животни с развъдни заеми изискванията на законодателството и условията на договора между страните не са спазени, тъй като животните се отглеждат в условия, които не отговарят на нуждите на вида, а липсата на задължителния персонал и материална база излагат здравето на животните на опасност.

За да бъдат избегнати тежки генетични проблеми при животните, следва ако ще се отдават животни чрез развъден заем за отглеждане в обща клетка, да бъдат взети всички предпазни мерки, за да не се размножават близкородствени живот-

© North Downs Picture Agency

© North Downs Picture Agency

© North Downs Picture Agency

ни. Договорите за отдаване на близкородствени животни, които ще обитават една клетка, следва да не се наричат развъден заем и в тях трябва да бъде изключена възможността за създаване на бъдещо поколение между съответните животни.

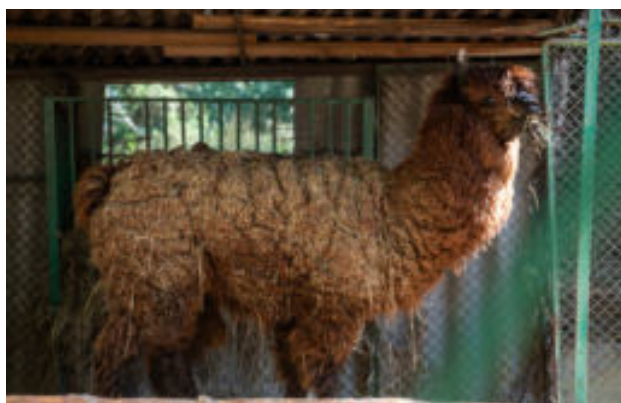
Още преди Симба и Бамби да бъдат преместени в Зоопарк Варна, Зоопарк Благоевград обяви, че ще построи ново местообитание за лъвчетата, в което да бъдат върнати след като пораснат. Към края на 2020 г. има нов строеж, който цели да реновира една от старите клетки в зоопарка. За да бъдат върнати лъвчетата в местообитание и условия, които отговарят на законодателството обаче, зоопаркът трябва да предприеме по-амбициозни стъпки и да гарантира, че новото заграждение осигурява усло-

вия, близки до естествената среда на вида. Също трябва да се осигури, че има необходимия персонал и финансов ресурс за отглеждането им, имайки предвид риска те да страдат от здравословни проблеми, свързани с близкородственото размножаване. Освен това, лъвчетата трябва да бъдат разделени на определена възраст.

Други проблеми на Зоопарк Благоевград и една добра практика: местообитанието на мечките

Местообитанието на лъвовете не е единственото, което се нуждае от ремонт. **Много от животните в зоопарка живеят в остарели клетки, които не отговарят на нуждите им, а изискванията за социална структура в някои случаи не са спазени. Един от големите проблеми на зоопарка е ниската хигиена и мръсните клетки.**

Друг проблем са базите данни за животните и липсата на възможност за проследяване на това дали животните от колекцията действително са откраднати или изчезнали от зоопарка, както твърдят сигналите, отразени от медиите. Например през 2020 г. има сигнал за изчезнало новородено мече, документирано от местен фотограф и излъчено по националните телевизии. Няма

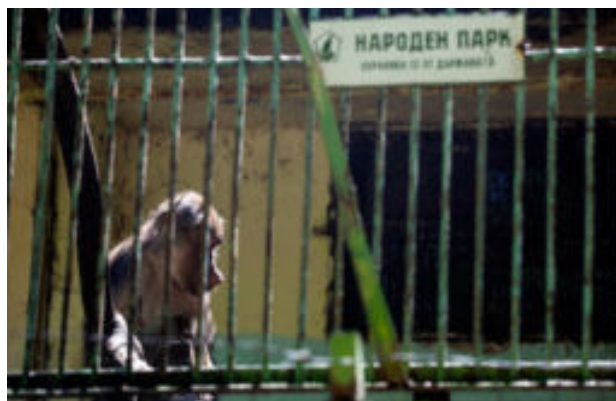
© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

информация какво се е случило с мечето.

За подобряване на загражденията в зоопарка, е необходимо и подобряване на оградите на клетките на животните, така че да се осигури по-високо ниво на безопасност за посетителите и на животните. Към момента изискването за две последователни прегради не е спазено навсякъде, а част от загражденията са остарели и целостта на някои телени мрежи е нарушена.

Има проблеми със сигурността на зоопарка и затова няколко пъти през последните години се наблюдават случаи на избягали от загражденията си животни. Тези случаи са отразени в медиите.

За да функционира в съответствие с Директивата за зоологическите градини, Зоопарк Благоевград следва да осигури сигурността на всички местообитания, както и план за колекцията си, за научна дейност и последователна образователна програма за посетителите на зоопарка – базисни взаимно обвързани условия, за да бъде дейността на зоопарка в унисон с целите на Директивата за зоологическите градини.

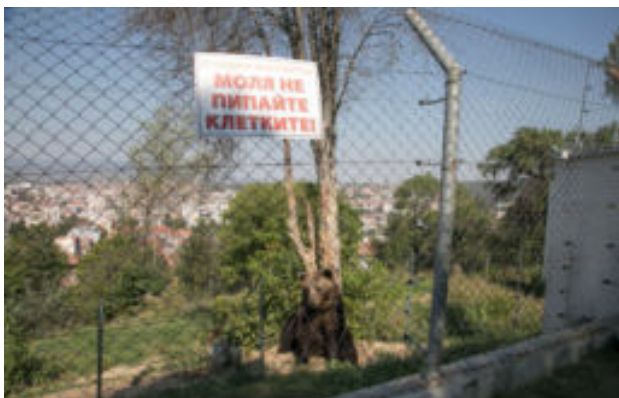
Следва да се отбележи, че Зоопарк Благоевград има добра практика: в голямата си част добро местообитание за вида кафява мечка, осигуряващо условия, близки до естествената среда на вида, който се среща в непосредствена географ-

ска близост и в природата. За съжаление, местообитанието не се поддържа спрямо съответните хигиенни норми.

Трябва да бъдат реновирани и останалите местообитания, така че да отговарят на нуждите на видовете и да се доближават до естествените им условия и местообитанията да се поддържат, съгласно хигиенните норми. Изборът на видове за отглеждане в бъдеще трябва да следва внимателно изготвен план за видовата колекция, а системните проблеми на зоопарка трябва да бъдат решени възможно най-скоро.

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© North Downs Picture Agency

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоокът Павликени, община Павликени

Зоокът Павликени е **създаден в края на 60те години** и е единствената зоологическа градина в област Велико Търново. Зоопаркът е разположен в паркова среда на територия от 15 ха. **Зоопаркът е собственост на Община Павликени.** Общината е предвидила допълнителна площ за разширяване на зоокъта и е започнала изготвянето на нов съвременен проект, което продължава около десет години, но досега без успех.

Зоокът Павликени получава лиценз през 2008 г. с условия. След изтичането му работи над две години без лиценз. Лицензиран е отново през 2015 г., отново с условия, повтарящи неизпълнени такива от предходния лиценз. Това се повтаря и **през 2020 г., когато зоопаркът получава нов лиценз, валиден до декември 2025 г.**

Добри практики

1. Зелените площи на парковата част са добре подържани.
2. Хигиената в зоопарка се поддържа сравнително добре, въпреки остарялата материална база.

Проблеми

1. Сградите, огражденията и съоръженията са остарели и не отговарят на съвременните изисквания.
2. Не са изградени качествени местообитания на голяма част от животните, които са посочени като изисквания в лиценза от 2015 г., включително за кафявата мечка.
3. Ограждението на вида кафява мечка е лишено от естествено средово обогатяване, задължителна част от изискванията на Наредба № 6. Бетонното съоръжение не създава възможност за осигуряване на условия, близки до естествените за вида.
4. Не е изграден център за обучение, свързан с колекцията и за провеждане образователна и възпитателна дейност по опазването на видовете животни, съгласно наредбите от ЗБР.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

5. Изпълнени са само малка част от условията от лиценза, издаден през 2015 г., като изпълнените изисквания не са свързани с качеството на местообитанията на животните.
6. Издават се последователни лицензи с условия, които повтарят условията от предходните лицензи, без да са реализирани подобрения в местообитанията на животните.

Препоръки

1. Спешна пълна реновация и основен ремонт на зоокъта на база на планираната видова колекция и изграждане на нови местообитания за животните. Ако не могат да се осигурят заграждения с условия, които удовлетворяват етологичните нужди на животните, те да бъдат преместени в други зоологически градини или спасителни центрове с подходящи условия за тяхното отглеждане.
2. Да се създаде план за видовата колекция на зоопарка с планиране за срок от 5 години напред.

Пример за това как се лицензират зоопарковете в България: Зоокът Павликени

През 2008 г. Зоокът Павликени получава лиценз с условия, свързани с изпълнението и/или подобрението в срок до 2 години на минималните изисквания за отглеждане на животни в зоологическите градини за определени видове, условията на средата, персонала на зоологическата градина и поддържането на бази данни за колекцията.

Въпреки че по закон, според чл. 18 от Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, най-късно три месеца преди изтичане срока на валидност на действащия лиценз, собственикът на лицензира-

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

ната зоологическа градина кандидатства за подновяването му, Зоокът Павликени работи над 2 години без лиценз, между 2013 и 2015 г.

През 2015 година зоопаркът отново получава лиценз, отново с множество условия, в пряко противоречие с националното законодателство. Според Чл. 17 от Наредба № 1 министърът на околната среда и водите отказва издаването на лиценз, когато не са изпълнени условията, определени в последния издаден лиценз. Въпреки това зоопаркът е лицензиран, а условията от предходния лиценз се повтарят в новия от 2015 година.

През 2020 г. МОСВ отново издава лиценз на зоопарка, след като не е изпълнил условията от предходните лицензи. Не са изпълнени голяма част от условията от лиценза от 2015 г. Това са определящи условия, които са свързани с качеството на местообитанията на животните.

Към 2020 г. все още не са изградени качествени местообитания на голяма част от животните, посочени като изисквания, включително за вида кафява мечка.

Местообитанието на мечката се намира в циментов бункер. Липсват задължителните естествена почва, растителност и естествено средово обогатяване.

Липсва и достатъчен простор, тъй като се намира под нивото на повърхността. Към 2020 г. не се спазва законово регламентираната социална структура, тъй като кафявата мечка се отглежда самостоятелно.

Примерът за заграждението на кафявата мечка показва, че в **продължение на 12 години от 2008 г. до 2020 г., много от изискванията в последователни лицензи остават само „на хартия“ и на животните не се осигуряват подходящи местообитания.** Въпреки добре регламентираната нормативна база, тя не се прилага на практика и животните живеят много години в едни и същи условия, които не отговарят на минималните изисквания, съгласно Наредба № 6.

За да функционира Зоокът Павликени спрямо законовите изисквания и да допринесе за изпълнение на целите на Директивата за зоологическите градини, е необходим основен ремонт на материалната база и обновяване на неподходящите местообитания. Ако зоопаркът няма капацитет и ресурс да осигури необходимите условия за подслоняване на съответен вид, животните от този вид трябва да бъдат преместени в други зоологически градини или спасителни центрове с капацитет за тяхното отглеждане.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

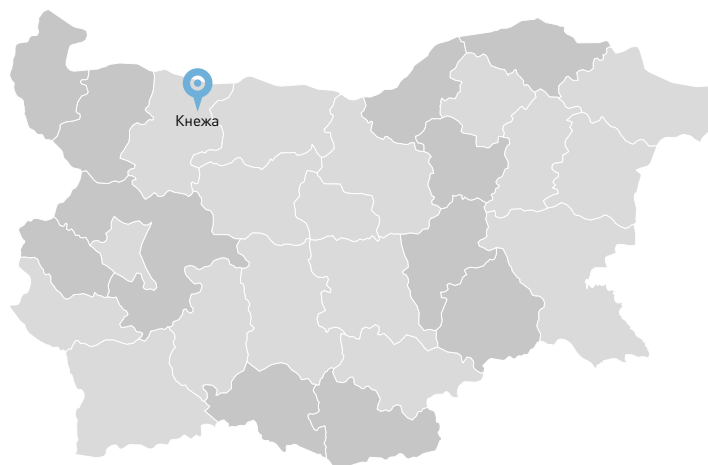

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоопарк „Гергана“, община Кнежа

Зоопарк „Гергана“ е създаден през 1980 г. Той е разположен в лесопарк, северно от гр. Кнежа. Зоологическата градина е разположена на площ от 5 ха и е изкуствено залесена, което създава условия за подходящи местообитания на животните. **Зоопаркът е собственост на Община Кнежа.** В него се отглеждат елени лопатари, вълци, маймуни, лъв, папагали, кози, муфлони, водоплаващи птици и др. Загражденията се състоят от метални и дървени конструкции и мрежи, постройки към тях и изкуствени басейни. Съоръженията са остарели и не отговарят на законовите изисквания.

Зоопарк „Гергана“ е лицензиран през 2013 г. Лицензът изтича през 2018 г., след което **зоопаркът функционира 11 месеца без лиценз до получаването на нов лиценз през 2019 г.**

Добри практики

1. Зелените площи на парковата част са добре поддържани, според възможностите на зоопарка.
2. Хигиената в зоопарка е добре поддържана, въпреки остарялата материална база.

Проблеми

1. Системно подновяване на лиценза на зоопарка без да са изпълнени условията, поставени от МОСВ, при получаване на предходния:
 - Лиценз от 2013 г. е издаден с много условия, като са изпълнени само малка част от тях;
 - Лиценз от 2019 г. също е издаден с условия. Голямата част от поставените изисквания повтарят под различна редакционна форма условията на лиценза от 2013 г.
2. Сградите, огражденията и съоръженията са остарели и не отговарят на съвременните стандарти и законови изисквания. Липсва средово обогатяване и озеленяване на част от пространството, както и осигуряване на съответната социална структура на част от животните.
3. Клетката на лъва не отговаря на изискванията на Наредба № 6 и ЗБР.
4. Загражденията на вида морска котка и на папагалите не отговарят на изискванията на Наредба № 6 и ЗБР.
5. Липсват високи конструкции, обособени като скали за катерене за муфлоните и козите. Пространството не е разпределено подходящо.

Препоръки

1. Необходима е пълна реновация и основен ремонт на остарелите местообитания на животните, които не отговарят на законовите изисквания за тяхното отглеждане и етологичните им нужди.
2. Необходимо е спешно преместване на лъва, заради неподходящите условия, при които се отглежда.
3. Ако не се подобрят условията за животните, така че да отговарят на законодателството и на нуждите им, те следва да бъдат преместени в зоологически градини или спасителни центрове с подходящи условия.

Остарели местообитания и един лъв, отглеждан на 37,6 квадратни метра външна площ

Зоопарк „Гергана“ е един от примерите за negliжането на процеса на лицензиране и контрол на зоологическите градини в България и несъответствието между законови разпоредби и практическото им прилагане. През 2013 г. зоопарк „Гергана“ получава лиценз с условия, които по закон следва да изпълни в срок, не по-дълъг от 2 години.

Пет години по-късно зоопаркът е изпълнил само част от тези условия и работи 11 месеца без лиценз. През 2019 г. отново получава лиценз, в пряко противоречие с чл. 17 на Наредба № 1, според който, ако не са изпълнени условията от предходен лиценз, то на зоологическата градина трябва да бъде отказан нов лиценз. Вместо това, на обекта се издава нов лиценз с условия, като девет от тях повтарят под различна редакционна форма изискванията от предходния.

Прехвърлянето на едни и същи неизпълнени условия от предходен лиценз в новия е системна порочна практика, в резултат на която животните продължават много години да живеят в една и съща среда, която не отговаря на минималните изисквания за тяхното отглеждане.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Неподходящите условия, в които се отглеждат част от животните, до голяма степен са следствие на състоянието на материалната база на зоопарка.

Най-тежкият случай е този на лъва, който е сред основните атракции на зоологическата градина. Лъвът е собственост на зоопарка в гр. Стара Загора и е даден на зоокъта в гр. Разград с цел размножаване. След раждането на потомството, лъвът е преместен в малка клетка в Зоокът Разград, без за него да бъдат осигурени необходимите условия. През 2012 г. лъвът е преместен от Зоопарк Разград в Зоопарк Кнежа.

При преместването му в зоопарк „Гергана“ в медиите е широко огласено, че той ще бъде настанен в обширно заграждение от 200 кв. м. Не е ясно дали такова място наистина е било предвидено и ако да, какво се е случило с него. Факт е обаче, че лъвът е настанен и все още обитава тясна бетонна клетка с външно помещение от 37,6 кв.м. и 30,08 кв.м. – вътрешно ограждение. **Заграждението на лъва е лишено от естествена растителност и средово обогатяване. Бетонното съоръжение не създава възможност за осигуряване на условия, близки до естествените за вида. Лъвът обитава сам клетката си в зоопарка, което е още едно отклонение от нормативните изисквания, тъй като не отговаря на социалните нужди на вида.**

Заграждението на лъва не е единственото, което не отговаря на минималните изисквания. **Това важи за много от клетките в зоопарка, включително тези на морските котки, папагалите, муфлоните и козите, което е свързано предимно със средовото обогатяване. Необходимостта от подобрения в тези местообитания са част от предписанията от МОСВ, поставени като условия за получаването на лиценз.**

Следва да се отбележи, че има прогрес относно образователната дейност, тъй като зоопаркът има посетителски образователен център, построен през 2019 г.

За да може Зоопарк „Гергана“ да отговаря на съвременните стандарти и да осигурява подходящи условия за отглеждане на своите обитатели, е необходим основен ремонт и модернизиране на остарелите местообитания. Това е възможно, тъй като зоопаркът се намира в естествена местност, чиито дадености могат да се използват за изграждане на местообитания за животните, близки до естествената им среда. **Ако зоопаркът няма нужния капацитет и ресурси да осигури необходимите условия за всички видове, следва да се фокусира върху отглеждането само на животински видове, за които може да отговори на изискванията на законодателството.**

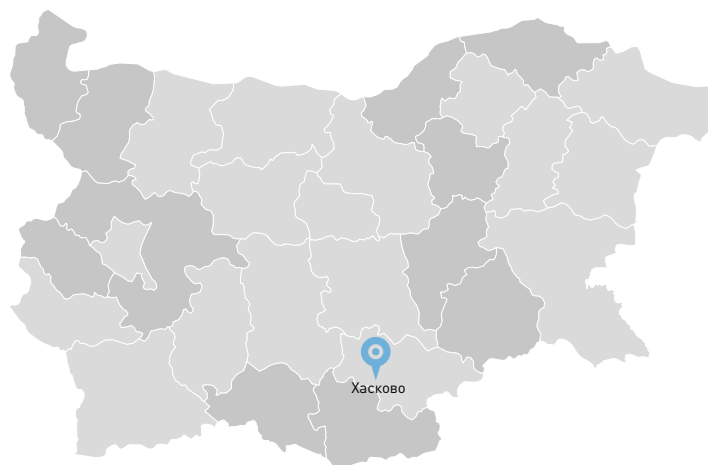

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

Зоокът „Кенана“, община Хасково

Зоокът „Кенана“ е създаден през 1958 г. През 1977г. зоологическата градина се разполага на 3,7 ха зелена площ в лесопарк „Кенана“ в гр. Хасково. **Зоокът „Кенана“ се стопанисва от Община Хасково.** Животните се отглеждат в каменни – бетонни съоръжения и заграждения, изградени от метални конструкции и мрежи, и в дървени съоръжения. Районът на зоопарка е добре озеленен, но в голяма част от местообитанията за отглежданите животински видове липсват необходимата растителност и средово обогатяване.

Зоокът „Кенана“ работи 5 години без лиценз от 2014 г. В началото на юли 2019 г. зоопаркът получава лиценз с условия, въпреки че не е изпълнил поставените от МОСВ изисквания от предходния и не осигурява законовите минимални условия за отглеждане на голяма част от своите обитатели, включително за видовете лъв, тигър и нилски крокодил.

Проблеми

1. Зоокът „Кенана“ работи без лиценз в продължение на пет години от 2014 г. до 2019 г.
2. Малка част от изискванията, посочени като условия в лиценза от 2009 г., са изпълнени.
3. През 2019 г. зоопаркът отново е лицензиран с условия, като част от тях повтарят изисквания от предходния лиценз, получен през 2009 г.
4. **Нилският крокодил** се отглежда в условия, които противоречат на разпоредбите на законодателството за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни по отношение на размера на вътрешното помещение, средово обогатяване, съответното озеленяване, характерно за този вид, възможност за регулиране температурата на водата и нейното автоматично пречистване, изискването за задължителната социална структура, при която се отглежда този вид.
5. **Тигрите** се отглеждат в бетонни съоръжения, които не отговарят на изискванията, посочени в ЗБР и в Наредба № 6. Липсват боксове и пещери, структуриране на оградения участък с катерушки, корени, бали сено, защитени от слънце и дъжд, скали, камъни и други, които осигуряват възможности за усамотяване и прикритие и достатъчна растителност. В резултат на тези условия мъжкият тигър показва ясно изразено стереотипно поведение.
6. **Лъвовете** също обитават бетонни съоръжения с железни решетки, които не отговарят на изискванията в ЗБР и Наредба № 6. Липсва средово обогатяване, като стволоче от дърветата, корени, бали сено, камъни, скали, възможности за усамотяване и прикритие, близки до естествените за вида условия.

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

7. Вследствие на неподходящите условия за отглеждане, при **вълците** също се наблюдава ясно изразено стереотипно поведение, дължащо се на тежко стресово състояние. Въпреки, че е увеличена площта на местообитанието на тези животни, тя е некачествено структурирана. Липсва среда за усамотяване и прикритие, боксове и пещери, близки до естествените условия за вида.
8. **Всички видове маймуни** се отглеждат във функционално остарели клетки с недостатъчно качествено средово обогатяване, което да отговаря на законовите изисквания.

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS

9. Клетките на **видовете нутрия и енот** са без средово обогатяване, което е в противоречие на законовите изисквания, посочени в ЗБР и Наредба № 6.
10. Средовото обогатяване на клетките на видовете: **сребърен фазан, златен фазан, паун, колхидски фазан, кокошки и всички видове папагали** не изпълнява минималните законови изисквания.
11. Ветеринарната амбулатория на място не може да изпълни предназначението си за наличните едри диви котки и едри копитни диви животни, отглеждани в зоопарка.
12. Няма бариери при загражденията на част от животните, които да осигуряват максимално разстояние на животните от външни субекти. Въпреки наличието на предупредителни табели, е често срещана гледка посетителите да хранят животните.

Препоръки

1. Прекратяване на отглеждането на животни, за които няма условия.
2. За животинските видове, за които не са осигурени необходимите изисквания за тяхното отглеждане, да се приложат законовите прину-

дителни мерки. Животните от тези видове да бъдат преместени в други зоологически градини или спасителни центрове, където са осигурени подходящи условия.

3. Да се преразгледа лицензът на зоологическата градина, във връзка с неизпълнението на условията за отглеждане на видове по Наредба № 6.

Пет лъва и два тигъра в потресаващи условия, някои от тях взети от други зоопаркове в период, в който зоопаркът няма валиден лиценз

През 2009 г. Зоокът „Кенана“ получава лиценз с 19 условия. След изтичането на лиценза през 2014 г., зоопаркът е изпълнил само няколко от поставените му от контролния орган изисквания, въпреки че по закон условията следва да бъдат изпълнени в срок до 2 години. От 2014 г. зоологическата градина продължава да функционира и да е отворена за посетители незаконно.

Въпреки че през 2016 г. Зоокът „Кенана“ няма лиценз, а също така и капацитет да осигури необходимите за вида условия, в зоопарка е настанен мъжки лъв от Зоопарк Варна. Освен лъва, в зоо-

© North Downs Picture Agency

© North Downs Picture Agency

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS

парка в Хасково вече живеят две лъвици. Резултатът е, че през май 2019 г. една от лъвиците ражда две лъвчета. Тъй като лъвицата не проявява майчински инстинкт, а зоопаркът не успява да се погрижи за тях, лъвчетата умират скоро след раждането. Зоопаркът развъжда лъвовете отново и по-късно през същата година са родени още две лъвчета – мъжко и женско. Майката лъвица отново не проявява майчински инстинкт и лъвчетата са отгледани от ветеринарен лекар. След това са настанени в отделна клетка в зоопарка в Хасково, която е твърде малка, за да могат да живеят в нея, когато достигнат зряла възраст. В резултат на размножаването на възрастните лъвове, зоологическата градина вече трябва да се грижи за пет лъва.

Стоят следните въпроси: **1. Защо зоопаркът размножава лъвове, след като не разполага с необходимата материална база и не може да осигури подходящи условия за вида? 2. Защо няма предприети мерки за предотвратяване на неконтролното размножаване на диви животни в зоопарка, което е характерно и за някои други зоопаркове?**

Случаят е илюстрация на практиката в български зоопаркове да се размножават диви животни, които да се използват като атракция за посетителите, без план за бъдещото отглеждане на новото поколение. **Ако се допусне този начин на работа да**

продължи и местообитанията не бъдат реновирани, всяко ново поколение ще живее в същите неподходящи условия, без изглед за подобрене.

При посещение на зоопарка в началото на февруари 2021 г. екипът на ЧЕТИРИ ЛАПИ установи, че родените през 2019 г. лъвчета са преместени в една от клетките на възрастните лъвове, която също не отговаря на минималните изисквания за отглеждане на вида. В бетонното заграждение липсва естествена растителност и средово обогатяване. Младите лъвове се отглеждат в същите неподходящи условия като своите родители.

Друга лоша практика е зоопаркът да приема и отглежда животни в момент, в който няма валиден лиценз за това.

В края на ноември 2018 г. зоопаркът приема тигрица, която идва от зоологическата градина в Стара Загора. След пристигането ѝ, тигрицата е настанена и се отглежда в тясна клетка от бетон.

Зоологическите градини трябва да поемат отговорност както за условията, при които отглеждат животните, така и за условията в зоопарковете, в които ги изпращат.

Към началото на февруари 2021 г. една от женските лъвици е настанена в същата тясна бетонна клетка, след като тигрицата е преместена. Зоопарк Хасково продължава да използва за отглеждане на диви котки клетки, които са затворени и не са одобрени от контролния орган. **Отбелязваме, че през 2009 г. МОСВ затваря със заповед тази клетка, в която се отглеждат първо тигрицата, а после и лъвицата. Въпреки това зоопаркът отново използва тази клетка без реакция и до колкото ни е известно, без санкция от контролния орган.**

Преди затварянето на клетката през 2009 г., тя е обитавана от кафява мечка, която след това е преместена от зоопарка със съдействието на ЧЕТИРИ ЛАПИ.

ЧЕТИРИ ЛАПИ настоява за устойчиво решение,

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© VIER PFOTEN Ognian Nachev

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

така че неподходящите заграждения да се затварят и спасените животни да не се заменят с друго животно, което да прекарва остатъка от живота си при същите неблагоприятни условия.

ЧЕТИРИ ЛАПИ неколкократно е писала писма и сигнали към компетентните органи относно условията за отглеждане на животните в зоопарка. **На 24.04.2019 г., ЧЕТИРИ ЛАПИ пише до министър-председателя и министъра на околната среда и водите, изразявайки позиция, че в Зоокът „Кенана“ няма необходимите, законово регламентирани условия за отглеждане на тигрите и не следва да бъде лицензиран, защото това би било в противоречие с националното законодателство.**

На 15.05.2019 г. по покана на МОСВ ЧЕТИРИ ЛАПИ извършва съвместна проверка с контролните органи във връзка с издаването на лиценз на зоопарка в Хасково. След реализираната инспекция, на 23.05.2019 г. ЧЕТИРИ ЛАПИ изпраща до министъра на околната среда и водите становище относно установените несъответствия с действащото българско законодателство, свързани с местообитанията на нилския крокодил, лъвовете, тигъра, всички видове маймуни, енот, нутрия и други. Към момента на проверката, ЧЕТИРИ ЛАПИ препоръчва два възможни варианта относно лицензирането на зоокъта. Първият вариант е да не се издава лиценз, докато не са изпълнени по-голямата част от изискванията, разписани в ЗБР и

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

Наредба № 6. Вторият вариант, би бил да се издаде лиценз на Зоокът „Кенана“ само за определени видове животни. В лиценза трябва задължително да се отрази, че в зоопарка не може да бъдат настанявани посочените по-горе видове животни.

Независимо от препоръките за лицензиране и призива на ЧЕТИРИ ЛАПИ за преместване на животните, които не се отглеждат в подходящи условия, каквито са законовите разпоредби, на 09.07.2019 г. Зоокът „Кенана“ получава лиценз.

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

Зоопарк „Кайлъка“, община Плевен

Зоопарк „Кайлъка“ е открит през 1967 г. и е разположен в южната част на град Плевен, в местност „Кайлъка“. Зоопаркът попада в защитената зона по Natura 2000 „Студенец“ BG0000240. Зоопаркът е **собственост на Община Плевен** и е разположен на площ от около 1,36 ха. Зоопарк „Кайлъка“ отглежда кафяви мечки, лъв, маймуни, муфлони, благородни елени, пауни, понита, кози, водоплаващи птици. Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции и дървени конструкции и в съответни постройки към тях. За тревопасните животни и кафявите мечки се използва естествената скала, където са вдълбани обори и изкуствени пещери.

Зоопарк „Кайлъка“ получава **настоящия си лиценз през юли 2019 г.** След като през 2015 г. изтича предходният лиценз на зоологическата градина, тя работи без лиценз в продължение на 3 години и 7 месеца.

Добри практики

1. Зоопаркът се намира в защитена зона и има възможност да използва естествените природни дадености на местността за осигуряване на добри местообитания за отглежданите животни.
2. Извършен е ремонт на местообитанието на кафявата мечка и то е обезопасено с електропастир.
3. В процес на изпълнение е изграждане на местообитание за водоплаващите птици, като естествената водна площ се очаква да бъде обезопасена с електропастир.

Проблеми

1. Въпреки че се намира в зона с добри природни дадености, те не се използват оптимално за осигуряване на благоприятна среда за животните.
2. Част от ограждението на кафявата мечка и след ремонта не е в добро състояние. Във външното ограждение липсва достатъчно пространство и естествена растителност.
3. Досегашните лицензи са издадени с условия. Зоопарк „Кайлъка“ е изпълнил много малка част от тях. В новите лицензи някои от изискванията повтарят под различна редакционна форма условията от предходните лицензи.
4. Известни са случаи на навлизане на външни животни в местообитанието на водоплаващите птици.
5. Местообитанието на лъва не отговаря на законовите разпоредби от ЗБР и Наредба № 6 за отглеждане на този вид.
6. Местообитанията на маймуните не отговарят на изискванията по отношение на средово обогатяване и достатъчна растителност, които да осигуряват условия, близки до естествените за съответния вид.
7. Средовото обогатяване и озеленяване в клетката на папагалите е недостатъчно.
8. Не разполага с образователен център, не развива консервационна и образователна дейност.

Препоръки

1. Необходима е пълна реновация и основен ремонт на зоопарка, като за новите ограждения максимално да се използват природните дадености на защитената зона.
2. Животните в местообитанията, които не отговарят на законовите изисквания за отглеждане на съответния вид, да бъдат преместени в други зоологически градини или центрове с подходящи условия. В случай на реновация на зоопарка и подsigуряване на необходимите условия, могат да бъдат върнати. Животните от видовете, за които зоопаркът няма капацитет и ресурси да се грижи в бъдеще, следва да не бъдат включвани в плана за видовата колекция и да бъдат преместени за постоянно.
3. Да се изгради образователен център и да се работи за развитие на образователна и възпитателна дейност и обмен на информация за обществеността.

Зоопарк в защитена природна местност, но с неподходящи местообитания и необходимост от цялостна реновация

Както при много от другите случаи, в случая на Зоопарк „Кайлъка“ отново не са приложени изискванията на националното законодателство при процеса на лицензиране: зоопаркът функционира без лиценз в продължение на 3 години и 7 месеца, преди получаване на настоящия си лиценз през 2019 г. По закон, според Наредба № 1, зоологическата градина не би трябвало да бъде лицензирана отново, тъй като изпълнява само малка част от условията на лиценза за предходния период. Въпреки това зоопаркът получава лиценз с условия, които повтарят под различна редакционна форма условията от предходния лиценз.

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

Към 2020 г. Зоопарк „Кайлъка“ не осигурява необходимите условия, близки до естествените, за част от отглежданите видове, включително за папагалите, маймуните и за лъва. В остарелите бетонни ограждения няма необходимите средово обогатяване и растителност и не се предоставят условия, удовлетворяващи етологичните нужди на животните.

Пример за това е местообитанието на вида лъв, където липсват обогатяване на ограждението; пясъчна площадка за тоалет; боксове за спане и раждане, близки до естествените условия за живот на вида. Във външното ограждение няма възможности за усамотяване и прикритие. Липсва и достатъчна растителност. В допълнение, социал-

ната структура за вида не е спазена, тъй като след смъртта на мъжкия лъв през 2018 г. лъвицата остава да обитава сама неподходящото ограждение.

Зоопарк „Кайлъка“ прави опити за подобряване на състоянието на местообитанията по видове, но не успява да извърши цялостна реконструкция. Ремонтът на част от загражденията има добри резултати, но цялостно не е напълно успешен.

Зоопарк „Кайлъка“ е разположен в защитена природна местност и местообитанията на част от отглежданите в него животни включват естествени пещери. **В случая природните дадености на защитената зона могат да се считат както за предимство, така и за затруднение за подобряване на средата. Поради спецификата на местността и**

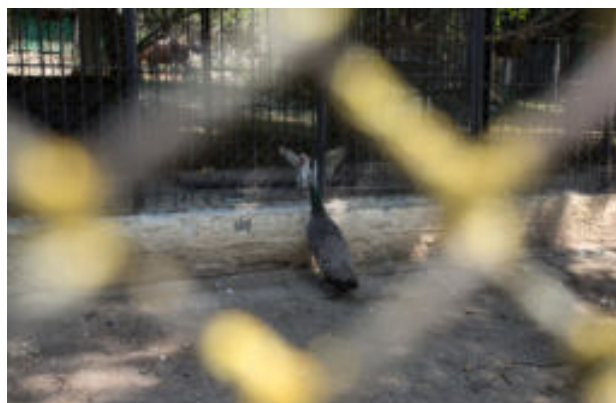
© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

съществуващия скален откос, възможностите за териториално разширяване на сравнително малкия зоопарк са ограничени.

Сред примерите е реализираният основен ремонт на местообитанието на кафявите мечки, което е вкопано в естествени скали. Външното пространство в заграждението на мечките е с недостатъчна площ и трудно може да се разшири на това място. Въпреки това са извършени ремонтни дейности за подобряване на обогатяването на заграждението. Ремонтът обаче се оказва некачествен и животни-

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

те разрушават голяма част от ограждението. Една от мечките дори прави неуспешен опит за бягство. Впоследствие заграждението е обезопасено с електропастир с помощта на ЧЕТИРИ ЛАПИ.

Освен този случай, през последните години има регистрирани случаи на навлизане на външни животни в някои заграждения. Сигурността на тези местообитания трябва също да се подсигури чрез допълнителни инфраструктурни подобрения.

В зоопарка има проблеми, които трябва да бъдат решени, за да се подобрят условията за животни-

те. Сред тях е качеството на местообитанията и грижата за животните, но основният фактор, който трябва да бъде оценен, е за какви животни зоопаркът има ресурс и капацитет да се грижи.

Зоопарк „Кайлъка“ има потенциал да използва даденостите на защитена природна местност и да осигури необходимите условия за отглежданите видове. Това обаче няма как да се случи без основен ремонт и подобряване на консервационните цели и образователната стойност за посетителите.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоопарк Бургас, община Бургас

Зоопарк Бургас започва своето съществуване преди 20 години като ферма за пауни. Бургас е една от двете частни зоологически градини в страната. Зоопаркът се намира в овощни градини до с. Черно море, община Бургас и е разположен на площ от 3,8 ха. Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции и мрежи, панели и дървени съоръжения.

През 2014 г. започва да се работи за превръщане на фермата в зоопарк. Зоопарк Бургас получава **официален лиценз с условия през 2019 г.**, като преди това е отворен за посетители и функционира без лиценз.

Добри практики

1. Опит за използване на добри практики при изграждане на местообитания за животните.
2. Изпълнение на условията от лиценза, свързани с табели и прегради на заграждения в срок.
3. Зоопаркът не отглежда големи хищници и до момента отглежда животни, за които има необходимите ресурси.

Проблеми

1. В местообитанията на голяма част от животните липсва достатъчно озеленяване и необходимото средово обогатяване.

Препоръки

1. Интензивно озеленяване на зоологическата градина с растителни видове, подходящи за отглежданите животни, като залесяването да е съобразено с климатичните особености на района.
2. Необходимо е местообитанията на голяма част от животните допълнително да се обогатят.
3. Изграждане на образователен център и провеждане на образователна и научна дейност.

Частен зоопарк в овощни градини: стъпки за постигане на законовите изисквания

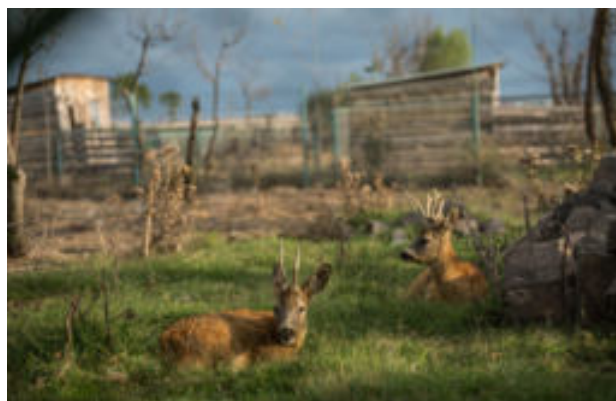
Зоопарк Бургас полага усилие да отглежда животните в природна среда, близка до естествената им, за което до голяма степен спомага обширната територия, в която е разположен. Стреми се да внедрява добри практики при изграждане на местообитания за отглежданите видове.

Въпреки това, дори в този случай на новосъздадена зоологическа градина след влизането в сила на Директивата за зоологическите градини, процесът на лицензиране от контролния орган не се изпълнява според изискванията на действащото законодателство. Зоопаркът е приемал посетители с входна такса няколко години преди да получи лиценза си за зоологическа градина, видно от публикации в медиите.

През 2019 г. зоопаркът официално е лицензиран с условия. Зоопарк Бургас изпълнява повечето от изискванията в поставения от контролните органи срок. Част от причината за това е, че като частен зоопарк и един от най-новите в страната, Зоопарк Бургас има възможност за по-голяма гъвкавост и за по-бързо въвеждане на съвременни практики, в сравнение с много от зоологическите градини, строени през 60те години на 20ти век. На зоопарка

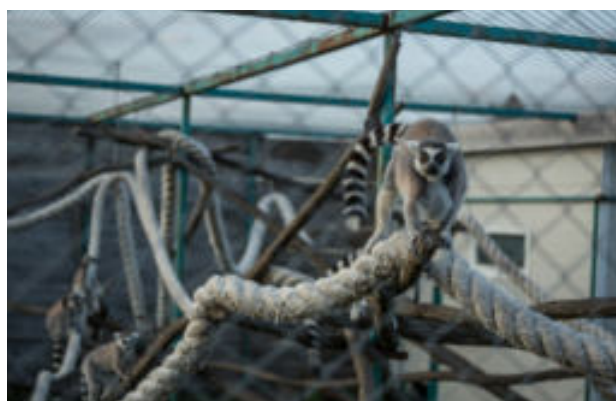
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

не се налага да извършва цялостна реновация и сериозни ремонтни дейности на остарели бетонни съоръжения.

Важно е да се отбележи добрата практика, която Зоопарк Бургас прилага, да не отглежда големи хищници и други животни, за които не може да осигури подходяща грижа. Изключително важно за осигуряване на подходяща среда и грижи за животните е зоологическите градини да отглеждат само видове, за които има необходимия персонал, ресурс и капацитет.

Основен проблем на зоологическата градина във връзка с отглеждането на животните е липсата на достатъчно озеленяване в много от загражденията. Необходимо е допълнително средово обогатяване, особено за тревопасните видове, като лама, муфлон, сърна, пони, както и за някои от видовете птици, като африкански щраус.

Зоопарк Бургас може да подобри работата си в посока на повишаване на общественото образование и ангажираност относно отглежданите видове животни, тяхното опазване в естествената им среда и заплахите за тяхното дългосрочно оцеляване. **За подобряване в тази посока, следва да се въведе образователна програма.**

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

Зоокът Димитровград, община Димитровград

Зоокът Димитровград е малка зоологическа градина, **собственост на Община Димитровград. Разположена е на 0,3 ха зелена площ в парк „Никола Йонков Вапцаров“ в гр. Димитровград.** Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции и мрежи, дървени съоръжения и прилежащи постройки. Част от парковата широколистна растителност е включена в зоокъта.

Настоящият лиценз на Зоокът Димитровград е издаден през 2019 г. Предходният лиценз на зоопарка изтича през 2017 г. Зоокът работи 2 години без лиценз.

Добри практики

Зоопаркът има няколко добри практики, свързани с подобряване на условията за отглеждане на животните във времето:

1. Изпълнени са условия към предходния и действащия лиценз.
2. Поддържа се актуална база данни за животните на зоологическата градина, според изискванията.
3. Персоналът има професионална квалификация в областта на биологията.
4. Осъществява се добро управление на размножаването на животните.
5. Поддържа се високо ниво на превантивни лечебни ветеринарни грижи.
6. Въпреки неудобната структура на клетките и ограденията за животните, част от зоологическата градина е озеленена, а местообитанията са обогатени.

Проблеми

1. Необходима е допълнителна площ за външно заграждение на мечките, за да се оформят подходящи условия, близки до естествените и съобразени с биологията на животните. Разположението на зоокъта на това място обаче не позволява площта на местообитанията да бъде увеличена.
2. Необходими са по-голяма площ и допълнително средово обогатяване за ограденията на някои от животните, за да се постигнат по-добри условия за съответните видове.
3. Липсва обособен център за обучение, свързан с колекцията, както и образователна и възпитателна дейност.
4. Зоокътът не участва в научни и други изследвания за опазване и отглеждане на видовете.

© FOUR PAWS

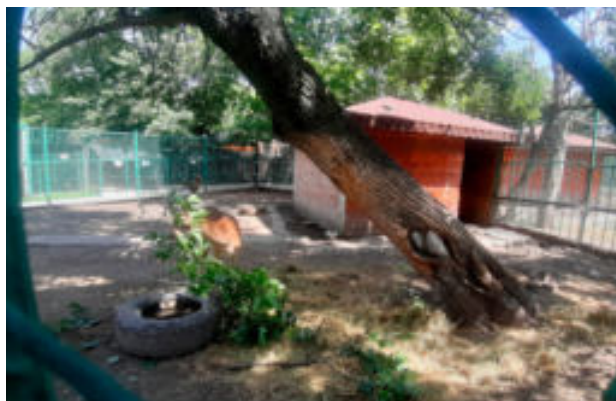
Препоръки

1. Въпреки че зоологическата градина е спазвала законовите изисквания, от ЧЕТИРИ ЛАПИ намираме за необходимо да се оформи ново местообитание за кафявите мечки, ако зоокътът планира да продължи да отглежда този вид.
2. Да се въведе образователна, научна и консервационна дейност.
3. Да се изгради център за обучение и работа с обществеността.

Местообитанието на Ани и Митко покрива минималните законови изисквания за отглеждане на кафяви мечки, но все още се нуждае от допълнителна площ и подобрения

Зоокът Димитровград е пример за малък зоопарк, който спазва законовите изисквания и подобрява грижата за отглежданите животни и условията в техните местообитания във времето. Зоопаркът е една от малкото зоологически градини, които изпълняват условията по предходния и настоящия си лиценз в постановените срокове. Зоокътът разполага с план за колекцията си от животни. Размножаването на животните е добре контролирано и не се приемат нови животни, за които зоокътът няма необходимия капацитет да се грижи. Алеите и част от местообитанията са допълнително озеленени през годините. Благодарение на тези подобрения, Зоокът Димитровград изглежда по-добре, отколкото преди няколко години.

Зоокът Димитровград отглежда сравнително малък брой животни. В колекцията има птици, зайци, декоративен пор, кози, елен лопатар.

© FOUR PAWS

В зоокъта повече от 20 години се намират и две животни от вида кафява мечка. Двете мечки са кръстени Ани и Митко. Ани и Митко са родени през 1995 г. и са дадени на зоопарка в Димитровград от местна фирма. Тяхното местообитание включва стоманенобетонна сграда, басейн и площадка с обща площ на вътрешното и външното ограждение 203,6 кв.м. Сградата е с площ 61,6 кв. м., като вътре има две клетки, отделени една от друга с бетонна стена. Местообитанието на кафявите мечки е сравнително добре обогатено, като са спазени всички препоръки и условия на МОСВ.

В момента местообитанието на мечките в зоологическата градина не нарушава изискванията по Наредба № 6. **Въпреки това обаче, според нас са необходими допълнителна площ и по-добро структуриране за външното заграждение, за да се осигурят на мечките условия, подходящи за вида. Местообитанието има нужда да се подобри, за да отговори на основните изисквания, като повече естествена растителност и допълнително средово обогатяване, което осигурява подходящи места за криене, визуални бариери и повече конструкции за катерене.**

Трябва да се отчете фактът, че Зоокът Димитровград подобрява условията във времето, не внася нови животни, за които няма капацитет и не размножава животните. Животните са обгрижени и средата им е подобрявана във времето според възможностите. Ако сравним зоопарка с други български зоологически градини, които отглеждат мечки през 2020 г., Зоокът Димитровград има едно от по-подходящите местообитания за този вид.

Примерът на Зоокът Димитровград показва, че част от минималните изисквания на Наредба № 6 за някои от видовете животни, включително за вида кафява мечка, са недостатъчни. Освен това от него става ясно, че летвата за това какво е допустимо местообитание за отглеждане на мечки в България, е изключително ниско, тъй като повечето от останалите местообитания за мечки

са по-неподходящи за отглеждане и дори размножаване на вида от това в Зоокът Димитровград.

Имайки предвид недостатъците на местообитанието и факта, че зоопаркът е малък и разполага с ограничен ресурс, Зоокът Димитровград трябва да реши дали в бъдеще иска да отглежда мечки в парковата среда. Ако да – в какво местообитание.

Тъй като това не е изолиран случай на зоопарк в градски парк, следва да зададем и въпроса за това дали и какви видове животни трябва да се отглеждат в бъдеще от общините в България, в техните градски паркове, и особено в тези с ограничено пространство.

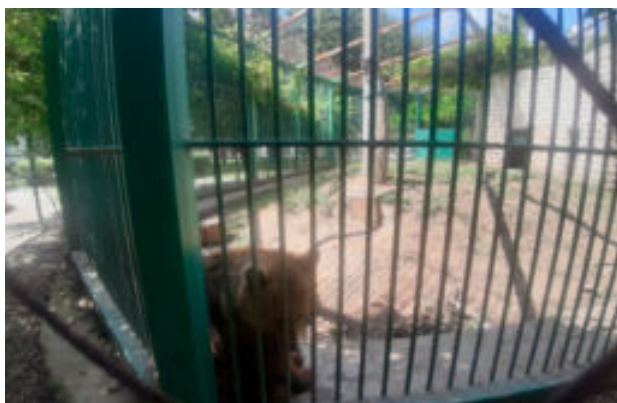
© FOUR PAWS

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

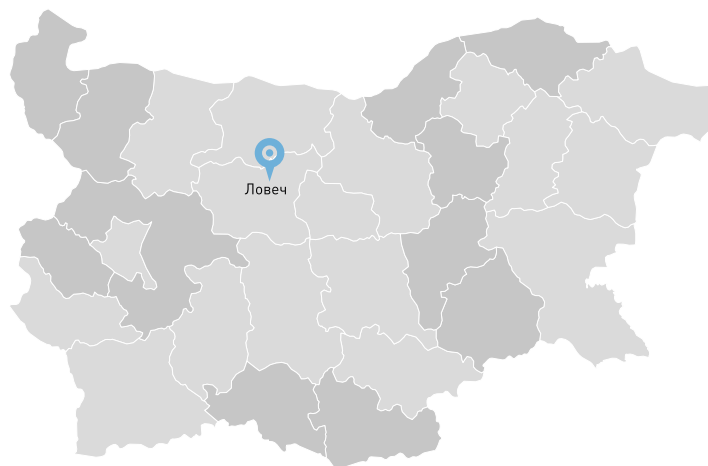
Зоопарк Ловеч, община Ловеч

Зоопарк Ловеч е открит през 1964 г. с площ от 11 ха. Разположен е в парк. Зоопаркът е собственост на Община Ловеч и в него се отглежда голям брой животни, включително кафяви мечки, лъвове и тигри.

Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции, мрежи, каменно-бетонни съоръжения, дървени конструкции и съответните постройки към тях.

Зоопарк Ловеч притежава функционираща ветеринарна клиника.

Настоящия си лиценз зоологическата градина в Ловеч получава през 2019 г. Преди това от 2013 г. до 2019 г. работи 6 години и 2 месеца без лиценз.

Добри практики

1. Има функционираща ветеринарна клиника.
2. Персоналът е добре подготвен в областта на отглеждане на животни и ветеринарната грижа за тях.
3. Община Ловеч разполага с проект за преустройство на зоологическата градина.

Проблеми

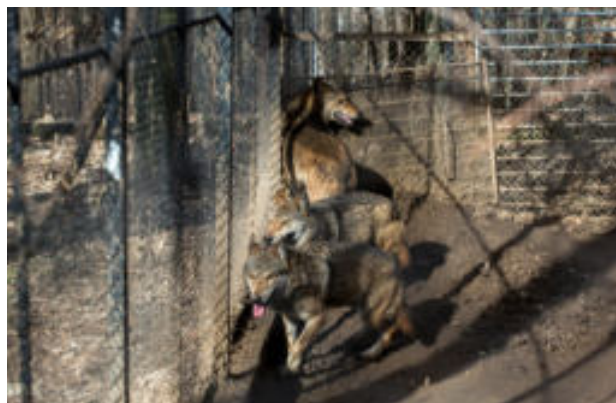
1. Подновяване на лиценза на зоопарка, без да бъдат изпълнени условията, поставени от МОСВ за придобиване на такъв лиценз:
 - Лиценз № 8/04.06.2008 г. е издаден с много условия, като от тях са изпълнени само малка част;
 - Лиценз № 33/19.08.2019 г. е издаден с условия, които повтарят под различна редакционна форма поставените изисквания за получаване на предходния лиценз от 2008 г.
2. Сградите, огражденията и съоръженията са остарели и не отговарят на съвременните изисквания.
3. Всички видове хищници (лъвови, тигри, вълци, кафяви мечки и др.) се отглеждат в противоречие със законовите разпоредби в Наредба № 6 и ЗБР:
 - Огражденията на екземплярите от вида кафява мечка са сравнително малки и са лишени от естествено средово обогатяване. Бетонните и остарели съоръжения не създават възможност за условия, близки до естествените за вида;
 - В местообитанията на лъвовете и тигрите липсват пясъчна площадка за тоалет, боксове и пещери за спане и раждане, катерушки, стволове от дървета, корени, бали сено, места, които ги защитават от слънце и дъжд, камъни, скали, възможности за усамотяване и прикритие, достатъчна растителност, басейни за къпане за тигрите с размери, съответстващи на изискванията на вида. Въпреки опита за реновация на част от местообитанията, те не отговарят на законовите норми по отношение на осигуряването на удовлетворяване на етологичните нужди на животните.
4. Местообитанията на всички видове маймуни не отговарят на изискванията на ЗБР и Приложение № 1 от Наредба № 6. При обзавеждането на клетките за отглеждане на примати в зави-

симост от вида, липсват бленди, ниши и други възможности за отстъпление при отглеждане на повече от две животни, както и достатъчна растителност.

5. Недостатъчна степен на осигуреност на съоръжения (възпиращи бариери) за предпазване на посетителите и за предотвратяване на бягство на животните.
6. Ниска хигиена в клетките на кафявите мечки.

Препоръки

1. Недопускане на размножаването на животните, за които зоопаркът няма капацитет или подходящи местообитания.
2. Реализация на проект за преустройство на зоологическата градина.
3. При реновацията:
 - максимално запазване на естествената растителност на парка в местообитанията на животните по време на обновяването на зоопарка;
 - подобряване на инфраструктурата на огражденията по отношение на мерките за безопасност на посетителите и животните.

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

4. Екземплярите от видовете, за които не са осигурени необходимите условия, близки до естествените, да бъдат преместени в други зоопаркове или спасителни центрове с подходящи условия. Те могат да бъдат върнати, в случай на реализация на цялостна реконструкция на зоологическата градина, при осигуряване на необходимата среда за подслоняване на животните по видове.

Стари съоръжения, нуждаещи се от цялостна реновация и шест мечки

За разлика от много от другите зоопаркове, зоопаркът извършва конзервационна дейност, като приютява ранени или болни животни, изпаднали в беда, като им оказва необходимата ветеринарномедицинска помощ. Сред спасените животни са сърни, благородни елени и защитени видове като бял щъркел, горска улулица и кафява мечка. От спасените животни успешно върнати в природата са няколко екземпляра от вида бял щъркел, обикновен мишелов и зеленоглава патица.

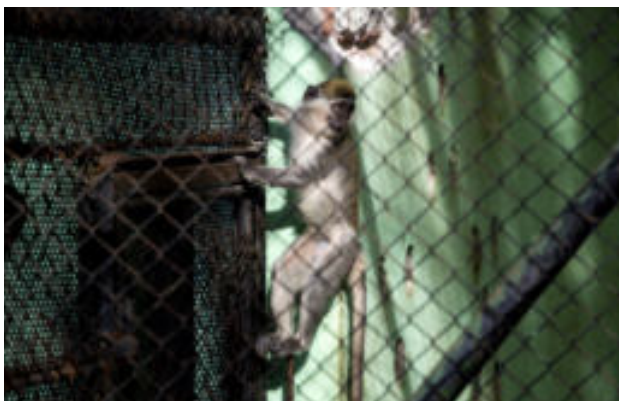
Зоопаркът развива доброволческа дейност, участва в съвместни инициативи и работи активно в сътрудничество с институции. Към момента зоо-

паркът не разполага с образователен център, но провежда образователна и възпитателна дейност чрез осъществяване на беседи за групи и организиране на открити уроци. Зоопарк Ловеч участва и в програма за обмен с участие на младежи от чужбина. Освен това, ученици от ветеринарния техникум в града редовно посещават зоопарка и участват в профилактични ветеринарномедицински грижи за животните.

Въпреки всички добри практики обаче, зоопаркът не осигурява необходимите условия за отглеждане на голяма част от животните.

Причина за лошите условия е остарялата и неподходяща материална база на зоопарка, която не отговаря на ЗБР и на Наредба № 6 за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини. **Необходима е цялостна реновация на съоръженията, както и спешно решение за шестте мечки, които се отглеждат в зоопарка.**

Зоопарк Ловеч разполага с проект за реконструкция на зоологическата градина, но за неговото осъществяване до момента не е намерено финансиране. Липсата на финансиране за цялостна реконструкция е всеобщ проблем, който засяга много от построените преди повече от 30 години зоопаркове в България. И в този случай, както и

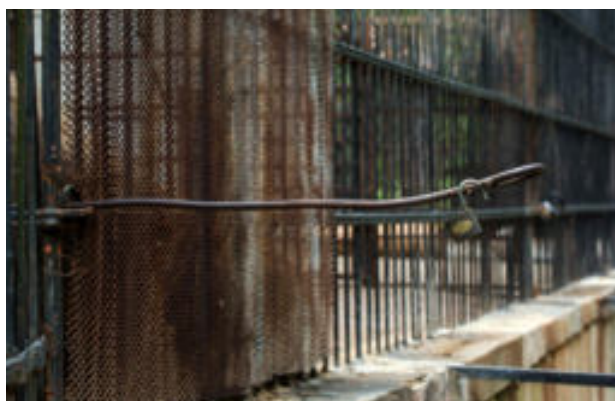
© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

при другите зоопаркове, невъзможността за реконструкция е комбинирана с неспазване на законовите разпоредби на Наредба № 1 и на процедурата по лицензиране.

Повечето от изискванията на лиценза от 2008 г. остават неизпълнени до изтичането му през 2013 г. В периода между 2013 г. и 2019 г. Зоопарк Ловеч функционира повече от 6 години без лиценз. Въпреки липсата на лиценз и на подходящи условия, в този период зоологическата градина посреща нови видове, включително две сибирски тигърчета през 2016 г. През 2019 г. Министерството на околната среда и водите отново лицензира зоопарка с условия, повтарящи изискванията на лиценза от 2008 г.

Пренебрегнатите изисквания засягат главно големите котки, мечките и маймуните. Бетонните клетки не отговарят на минимума, заложен в законодателството. Част от съоръженията са изцяло от бетон, като липсва и необходимото средово обогатяване. В обзавеждането на огражденията за отглеждане на примати липсват бленди, ниши и други възможности за отстъпление при отглеждане на повече от две животни. Липсва растителност. Животните не са предпазени от дисстрес и при някои от тях има възможност за прекалено близък контакт с посетителите.

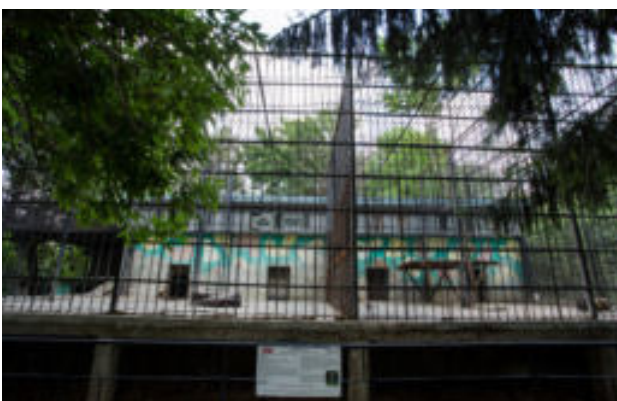
В местообитанията на лъвовете липсват пясъчна площадка за тоалет, боксове и пещери за спане.

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

не. Липсва достатъчно средово обогатяване, възможности за усамотяване и прикритие, достатъчна растителност, съответстващи на изискванията на вида.

Също толкова неподходящи са условията в местообитанието на тигрите. **Всички тези съоръжения са далеч от естествената среда на животните и не е възможно да бъдат превърнати в подходящи местообитания само с частичен ремонт и добавяне на средово обогатяване.**

Местообитанията на мечките с тяхната бетонна и остаряла структура, също не са подходящи за отглеждане на вида, още по-малко е възможно да поемат още животни. Поради тези причини следва зоопаркът да предотврати размножаването на животните и да не приема нови мечки. В последните години обаче в зоопарка инцидентно продължават да се размножават кафяви мечки. Мече се ражда и през януари 2020 г. След раждането му, посетители на зоопарка изпращат сигнали до ЧЕТИРИ ЛАПИ, за да алармират за лошите условия за мечето. Към началото на 2021 г. няма видими индикации за подобряване на средата за малкото или възрастните мечки.

При посещение на зоопарка през януари 2021 г. от ЧЕТИРИ ЛАПИ станахме свидетели на случай на занемарено местообитание и ниска хигиена при

три от възрастните мечки. Трите възрастни мечки се отглеждат заедно в ограждение, играно изцяло от бетон, без никаква естествена растителност или средово обогатяване, без възможности да се усамотят или скрият, и с под, покрит с изпражнения.

Дори ако гледката с ниска хигиена, на която станахме свидетели, е изолиран случай, тя е неприемлива. Неприемлива е и липсата на растителност и средово обогатяване в местообитанието, което не предоставя по никакъв начин среда, която да е близка до естествената за вида и да удовлетворява етологичните нужди на животните. Подобни условия не бива да се допускат.

В заключение: Зоопарк Ловеч има добри практики, върху които може да надгради, за да осигури на отглежданите животни необходимите условия. Тъй като настоящото състояние на материалната база не го позволява, е необходимо да се предприемат незабавни действия за започване на реновация на зоопарка. Трябва да се потърси спешно решение за преместване и подобряване на ситуацията на отглежданите мечки, тъй като капацитетът на зоопарка и състоянието на остарелите им заграждения не позволяват отглеждането на животните от вида.

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

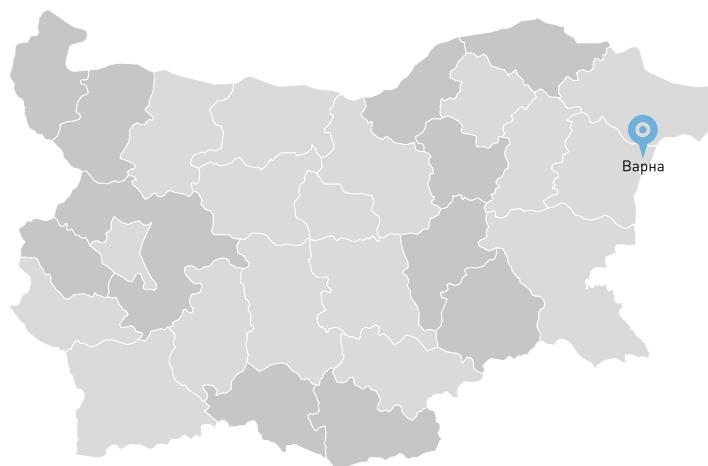

© North Downs Picture Agency

ОП „Зоопарк – Спасителен център“ Варна, община Варна

ОП „Зоопарк – Спасителен център“ – Варна е създаден през 1961 г. и се стопанисва от **Община Варна**. Разположен е в морската градина на гр. Варна. Животните се отглеждат в заграждения, изградени от метални конструкции, мрежи и дървени конструкции и в съответни постройки към тях. Зоопаркът разполага с изкуствен басейн за водоплаващите птици. Освен птици, в зоопарка се отглеждат диви котки, маймуни, кафява мечка, лама и други видове. Докато някои от местообитанията предоставят добри условия, други следва да претърпят спешна реконструкция. Зоопаркът е един от малкото в страната, които събират входна такса.

На Зоопарк Варна е издаден **нов лиценз през 2019 г.**

Добри практики

1. Осигурени са отговарящи на законовите изисквания местообитания за водоплаващите птици, както и за част от останалите животни.
2. Направен е опит да се обогатят и реновират местообитанията на някои от видовете, както и да се озелени ограждението на кафявата мечка.

Проблеми

1. Към 2020 г. някои видове се отглеждат в неподходящи ограждения. Поради остарялата материална база и ограниченото пространство на зоопарка в морската градина, не са осигурени подходящи местообитания съгласно изискванията от Наредба № 6 за видовете кафява мечка, вълк, лисица и за приматите:
 - В местообитанията на видовете лъв и тигър липсват пясъчна площадка за тоалет, боксове и пещери за спане и раждане, близки до естествените условия за живот на животните, структуриране на ограждението с катерушки, стволоче на дървета, корени, бали сено, защита от слънце и дъжд, камъни, скали, възможности за усамотяване и прикритие, достатъчна растителност и басейни за къпане с размери, съответстващи на изискванията на вида;
 - Ограждението за вида кафява мечка е лишено от необходимото естествено средово обогатяване, съгласно изискванията на Наредба № 6. Бетонното съоръжение не създава възможност за условия, близки до естествените за вида;
 - При обзавеждането на клетките на приматите, в зависимост от вида, липсват бленди, ниши и други възможности за отстъпление при отглеждане на повече от две животни, естествени елементи на околната среда в подовото покритие, растителност и места на слънце и сянка, както и защита от дъжд във външните клетки и покритие на външните помещения от естествени материали.
2. Не са изградени високи конструкции за катерене и за разпределение на пространството за животните от част от видовете.
3. Няма подходящи укрития за хищните птици, волиерата е куполовидна и птиците нямат условия за хоризонтален полет.

4. Въпреки опита за реновация на част от местообитанията, като това на кафявата мечка, към момента тяхната структура не отговаря на Наредба № 6 по отношение широта и просторност, и удовлетворяване на етологичните нужди на животните.
5. Някои видове диви котки са размножавани без да съществува капацитет и възможност да се отглеждат в условия, съобразени с етологичните нужди на вида в зоопарка или в други зоопаркове в страната.
6. Животните не са предпазени от дисстрес, заради прекалено близкия контакт с посетителите.
7. В зоологическата градина липсват условия, за да изпълнява активно функциите на спасителен център.
8. Според отговор по ЗДОИ, към момента липсва действащ образователен център.

Препоръки

1. Реновация на неподходящите местообитания в зоологическата градина да включи добавяне на необходимото средово обогатяване, така че те да отговарят на задължителните минимални изисквания и да осигуряват условия за видовете, по-близки до естествената им среда.
2. Размножаването на животните да се осъществява спрямо капацитета и възможностите на зоопарка и да бъде част от развъдна програма. Да не се отдават животни с развъдни заеми или чрез други споразумения на зоопаркове, които не могат да предоставят необходимите условия за тяхното отглеждане.
3. Да се осигури подходяща среда и ветеринарна грижа за лъвчетата Симба и Косара, резултат от близкородствено размножаване.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Развъждане на едри хищници извън капацитета на зоопарка и изпращане на животни в зоопаркове, които не могат да осигурят необходимите условия за съответния вид

Зоопарк Варна има добри практики, отговаря на много от задължителните минимални условия за получаване на лиценз според българското законодателство и има статут на спасителен център.

На този фон обаче, както и при други зоопаркове в България, се наблюдава проблем с осигуряването на подходяща среда за част от отглежданите животински видове. Това се дължи до голяма степен на остарялата материална база на зоопарка, изградена през 60те години на 20ти век. Към 2020 г. част от клетките, включително тези на лъвовете и на тигъра, са неподходящи за отглеждане на съответните видове. Клетката за вида лъв не е правилно структурирана, макар и площта да отговаря на нормативното изискване. Ограждението е правоъгълно и дълбочината на клетката е твърде малка, което прави невъзможно животните да се отдалечат или да се скрият от посетителите на зоопарка. Това местообитание създава ограничена възможност за обособяване на места за укритие и спокойствие.

Зоопаркът има план за реконструкция на този сектор и при изпълнението му е възможно местообитанията да са подобрили, ако описаните проблеми и нужди са взети предвид.

Остарялата материална база и нуждата от реконструкция обаче не е основният проблем на зоопарка. Зоопарк Варна има дългогодишна практика да отглежда диви котки и да ги развъжда, без после да осигури подходящи условия за отглеждане на поколенията.

През 2014 г. в Зоопарк Варна се раждат четири лъвчета, от които оцеляват три. След раждането на лъвчетата, зоопаркът организира различни публични събития, включително конкурс за избор на имена. Според информация, публикувана през 2015 г. в медиите, за лъвчетата се намират спонсори, които дават на трите лъвчета имената Флорентина, Бойко и Малкият принц. В този период на лъвовете се обръща внимание – както в зоопарка, така и медийно. Клетката за лъвовете в Зоопарк Варна обаче не е достатъчна за отглеждане на пет лъва, а освен това в нея липсва необходимото средово обогатяване. Екипът на ЧЕТИРИ ЛАПИ посещава зоопарка през юли 2015 г., когато лъвчетата са на около девет месеца и вече е ясно, че мястото в бетонното ограждение е недостатъчно за всички лъвовете.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

През 2016 г. един от лъвовете от Зоопарк Варна бива изпратен в Зоопарк Хасково, за да се използва за размножаване, докато условията там също не са подходящи за отглеждане на вида. Лъвът получава ново име при пристигането си в Зоопарк Хасково и вече се казва Горан. Там през 2019 г. Горан е използван за размножаване два пъти. Първите малки умират, а вторите малки, които се раждат по-късно същата година, биват отгледани от ветеринарен лекар и по-късно настанени в лишена от средово обогатяване бетонна клетка, в съседство с Горан. Към началото на 2021 г. малките лъвчета, които са мъжко и женско, все още не са разделени или стерилизирани.

През 2017 г. и 2018 г. лъвовете Флорентина и Малкият принц последователно са дадени на друг зоопарк – на Зоопарк Благоевград. Към този момент двата лъва вече са възрастни лъвове и след като са преместени в Зоопарк Благоевград, не са споменавани повече в медиите дълго време. Двата лъва са отдадени въз основа на развъдни заеми и са настанени в обща клетка. Клетката не отговаря на законовите изисквания за отглеждане на вида, а в Зоопарк Благоевград липсват и голям брой от останалите изисквания, свързани с ветеринарната грижа, задължителния персонал и хигиената.

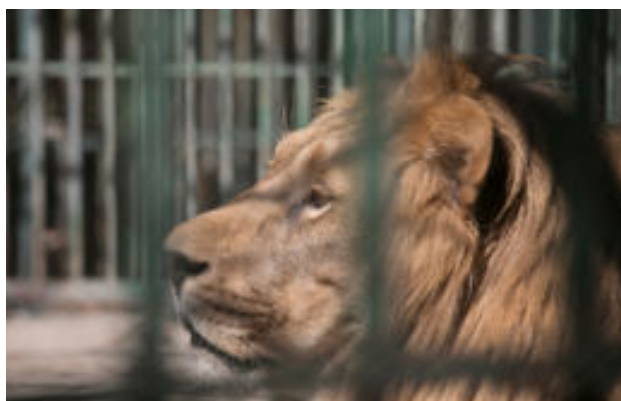
През 2020 г. лъвовете, брат и сестра, Малкият принц и Флорентина, имат две малки лъвчета в

© FOUR PAWS | Hristo Vladov

© FOUR PAWS

© North Downs Picture Agency

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоопарк Благоевград, наречени Симба и Бамби (по-късно прекръстено на Косара). Това е сериозна грешка, тъй като развъждането на близкородствени животни може да доведе до сериозни здравословни проблеми в поколението. В допълнение към принципния проблем с допускането на развъждане на животни от едно и също семейство, малките лъвчета едва оцеляват. След престой във ветеринарна клиника в София, където лъвчетата се отглеждат и лекуват след раждането си, те са изпратени в Зоопарк Варна. Там Симба и Косара са настанени в същата клетка, в която са отраснали двамата им родители и която в периода между 2014 г. и 2020 г. почти не е претърпяла промени. Междувременно в Зоопарк Благоевград се ремонтира съоръжение, което собствениците на зоопарка твърдят, че ще послужи за отглеждане на Симба и Косара, след като пораснат.

Тъй като към момента на написване на настоящия доклад, бъдещето на лъвчетата Симба и Косара, все още е неясно, ЧЕТИРИ ЛАПИ призовава зоопарковете и българските институции да имат предвид, че лъвчетата са резултат от близкородствено размножаване и че вероятността от здравословни проблеми при тях е по-голяма, отколкото при други животни от вида. Това означава, че те ще имат нужда от специализирана (ветеринарна) грижа. Освен това, имайки предвид всич-

ки описани в настоящия доклад случаи, смятаме за изключително важно законодателството по отношение на условията за отглеждане на вида да бъде спазено и за Симба и Косара да бъде осигурена среда, съответстваща на нуждите на вида. Имайки предвид, че те са резултат от близкородствено размножаване, следва самите те да не бъдат развъждани и да бъдат стерилизирани, веднага след настъпване на половата им зрялост.

Още един пример за размяна на животни между зоопарковете в страната, за които няма подходящи условия за отглеждане, е пристигането на тигър от Зоопарк Пазарджик в Зоопарк Варна през 2017 г. Към 2020 г. няма публично достъпна информация къде се намира тигърът и какво се е случило с него.

Случай на развъждане на животни в разрез с капацитета на Зоопарк Варна има и при развъждане на мечки. През 2010 г. в Зоопарк Варна се раждат две мечета. Зоопаркът развъжда мечките Свобода и Карамуш, които отглежда по това време, въпреки че местообитанието за мечките в Зоопарк Варна не предоставя подходящи условия за вида и не може да осигури дом за бъдещото поколение. Зоопаркът отглежда малките мечета докато стават на една година и след това изпраща едно от двете малки в друга зоологическа градина. За второто мече, Веско, обаче не се намира подходящо местообитание много дълго време. Тъй като никой друг

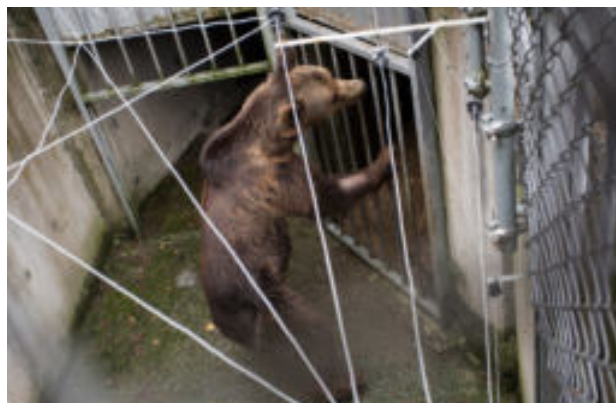
зоопарк не може да осигури дом за Веско, той бива преместен в Зоопарк София, който функционира и като спешен приеман център за диви животни. Зоопарк София търси за него ново местообитание на друго място, но докато това се случи, Веско остава в карантинното отделение на зоопарка в продължение на осем години. През 2019 г. Веско е спасен и преместен в заграждение в Парка за танцуващи мечки в Белица, който се управлява съвместно от ЧЕТИРИ ЛАПИ и Фондация Бриджит Бардо.

Тези случаи показват, че разрешаването на проблемите, свързани с развъждане на животни, за чието отглеждане зоопарковете нямат необходимия капацитет и условия, може да отнеме много години. През тези години животните страдат при неподходящи условия и без необходимите грижи, което може да им причини проблеми до края на живота им.

Лъвовете, мечките и другите животни, за които няма подходящо местообитание и развъждането им не е част от развъдна програма, се присъединяват към популацията на останалите животни, които вече са затворени в тесни клетки без средово обогатяване. Ако неподходящо съоръжение или зоопарк в крайна сметка бъдат затворени, всички тези животни трябва да бъдат преместени в друг зоопарк или спасителен център, като тези места

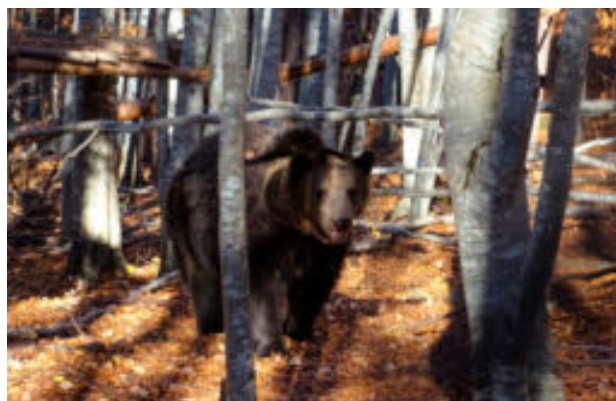
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Hristo Vladev

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

за момента имат по-малък капацитет за прием, в сравнение с броя животни, отглеждани в неподходящи условия.

Дори при наличие на добра материална база, за да се избегне отглеждане на животни в неподходящи условия, е важно животните да не се развъждат извън капацитета и възможностите на зоопарка. Това включва както развъждане и приемане на животни, за които зоопаркът няма необходимия капацитет, така и отдаване животни на зоопаркове, които нямат налични подходящи местообитания и не могат да осигурят необходимите грижи за животните.

В допълнение, животни от едно семейство не трябва да се отдават с развъдни заеми, за да обитават едно заграждение и в резултат на това да имат поколение, тъй като това поколение вероятно ще страда от сериозни здравословни проблеми, вследствие на близкородственото размножаване.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоопарк „Острова“, община Пазарджик

Зоопарк „Острова“ е открит през януари 2009 г. Намира се в парк на остров на р. Марица в гр. Пазарджик. Зоопаркът е собственост на **Община Пазарджик** и е разположен на площ от **0,7 ха**. Районът е добре озеленен. Животните се отглеждат в заграждения, изградени от дървени и метални конструкции и мрежи, в тухлени и бетонни сгради. За разлика от повечето от зоологическите градини, изградени преди повече от 30 години, в Зоопарк „Острова“ има по-малко бетонни конструкции и повече зеленина.

Настоящият лиценз на Зоопарк „Острова“ е издаден през 2016 г., валиден до 26.10.2021 г. Преди това зоопаркът работи 1 година и 8 месеца без лиценз.

Добри практики

1. Зоопаркът се намира в паркова среда, добре поддържан е и предлага до голяма степен съобразени с вида местообитания за голямата част от животните.
2. Местообитанията в голямата си част за озеленени и е налично необходимото средово обогатяване в много от загражденията.
3. Изградени са сравнително подходящи местообитания за тревопасните животни.
4. Изградено е сравнително подходящо местообитание за тигрите, което дава възможност през определен период от време мъжкият и женският тигър да се разделят в отделни заграждения.
5. Изградено е добро местообитание за лъвовете. ЧЕТИРИ ЛАПИ подпомогна този процес.

Проблеми

Проблемите на зоопарка са сравнително малки, в сравнение с тези на другите зоопаркове и могат да се решат с по-малко ресурси, с добавяне на средово обогатяване в някои от местообитанията и с въвеждане на някои добри практики. Проблемите към настоящия момент включват:

1. Местообитанията на някои от животните не са достатъчно озеленени и е необходимо допълнително средово обогатяване (напр. водоплаващите птици и маймуните);
2. Липсват височинни конструкции за муфлоните и козите, които да подобрят условията за тези видове;
3. Има нужда от допълнително средово обогатяване в местообитанието на тигрите.

Препоръки

1. Продължаване на настоящите добри практики по поддържане на местообитанията за животните;
2. Допълнително озеленяване на отделни местообитания с растителни видове, подходящи за отглежданите животни;
3. Осигуряване на допълнително средово обогатяване за местообитанията на тигрите и водоплаващите птици;
4. Изграждане на скални или друг вид височинни конструкции за муфлоните и козите.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Добре поддържани местообитания, лъвовете Хектор и Рая и новото им ограждение с размер около 1000 кв. м.

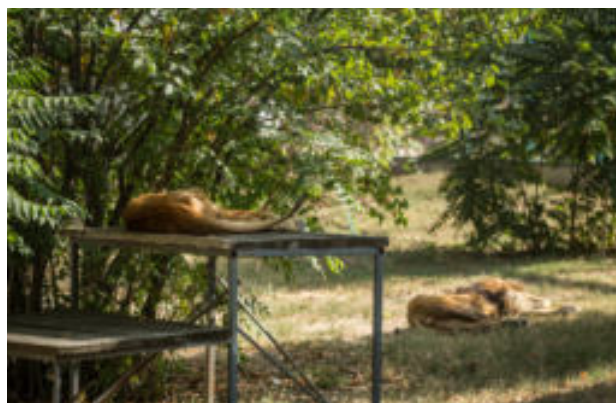
Зоопарк „Острова“ отговаря на много от изискванията по Наредба № 1 за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини и за разлика от зоопарковете с по-стара материална база, има значително по-малко проблеми за решаване, във връзка с осигуряването на подходящи местообитания за животните, съобразени със специфичните им нужди.

Въпреки това, и в Зоопарк „Острова“ има място за подобрене относно средовото обогатяване за животните от някои от видовете, за да се постигне среда, по-близка до естествените местообитания на животните. Подобен тип добавяне на средово обогатяване може да се случи без реконструкция на зоопарка, в загражденията, които вече съществуват.

Зоопарк „Острова“ има план за колекцията си от животни, разполага с образователен център и организира изнасянето на лекции и беседи за учащи се. Служителите на зоопарка са преминали обучение за работа с диви животни, а животните се хранят според изготвените дажбени таблици за лятно и зимно хранене. Здравословното състояние на животните се наблюдава на ежедневна база от специалист по ветеринарна медицина.

През 2017 г., Зоопарк „Острова“ е едно от потенциалните места, където е можело да бъдат преместени лъвчетата Терез и Масуд от Зоопарк Разград. Към онзи момент обаче и предвид генетичните проблеми, свързани с близкородственото размножаване в тяхното семейство, зоопаркът не разполага с подходящо местообитание, или необходимите специализирана експертиза и капацитет, за да отглежда малките лъвчетата от близкородствено размножаване, които в резултат на това имат и сериозни генетични проблеми.

След заминаването на Терез и Масуд за спасителния център за големи котки ФЕЛИДА в Нидерландия, Зоопарк „Острова“ подготви ново заграждение с помощта на ЧЕТИРИ ЛАПИ, за да настани там възрастните лъвовете брат и сестра, Хектор и Рая, също спасени от Зоопарк Разград. Лъвът Хектор беше вазектомиран, така че да се предотврати размножаването, включително близкородствено, в зоопарка. Към днешна дата новото местообитание в Зоопарк Пазарджик е местообитание, което отговаря на законите изисквания за отглеждане на вида лъв на територията на страната.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Случаят е добра практика за сътрудничество между ЧЕТИРИ ЛАПИ и зоологическата градина и успешен пример за зоопарк, работещ в интерес на животни в нужда. Тук се приложи принципът на последователност, което включваше първо подготвяне на местообитанието и след това въвеждане на животните в него.

След спасяването на възрастните лъвовете, Зоопарк „Острова“ ги приема в това ново местообитание и осигурява необходимата грижа за тях, включително специализирани ветеринарни прегледи за оценка на състоянието им. За съжаление, както и останалите лъвовете от Зоопарк Разград, лъвът Хектор показва необратими здравословни проблеми, свързани с възрастта му и годините, прекарани в лоши условия, и умира в края на 2020 г.

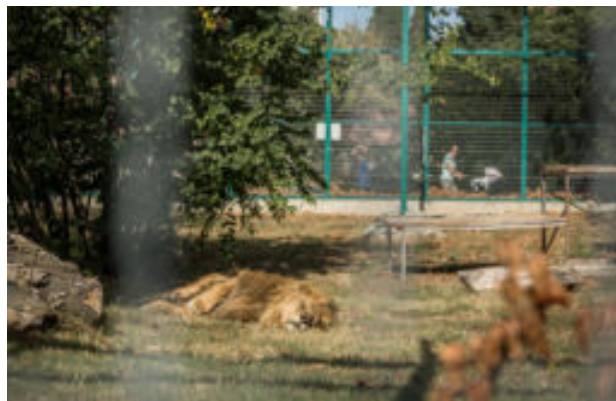
ЧЕТИРИ ЛАПИ препоръчва в бъдеще:

- зоопаркът да продължи да приема животни в нужда, когато има свободен капацитет и да подпомогне справянето с проблема с отглеждането на диви котки в неподходящи условия в много от останалите зоопаркове в България;
- да не се включва в порочната практика по неконтролно развъждане на животните или приемане на животни от зоопаркове с неподходящи условия, които са готови да

продължат да развъждат, веднага след като освободят място за нови животни.

Това, което е необходимо да се добави допълнително при такъв случай на отглеждане на спасени от лоши условия животни, е в непосредствена близост до ограждението да има допълнителна информация за посетителите на зоопарка, както и обяснителна табела с подробна информация за историята на животните, откъде са били спасени, какви здравословни проблеми имат и по какъв начин се лекуват.

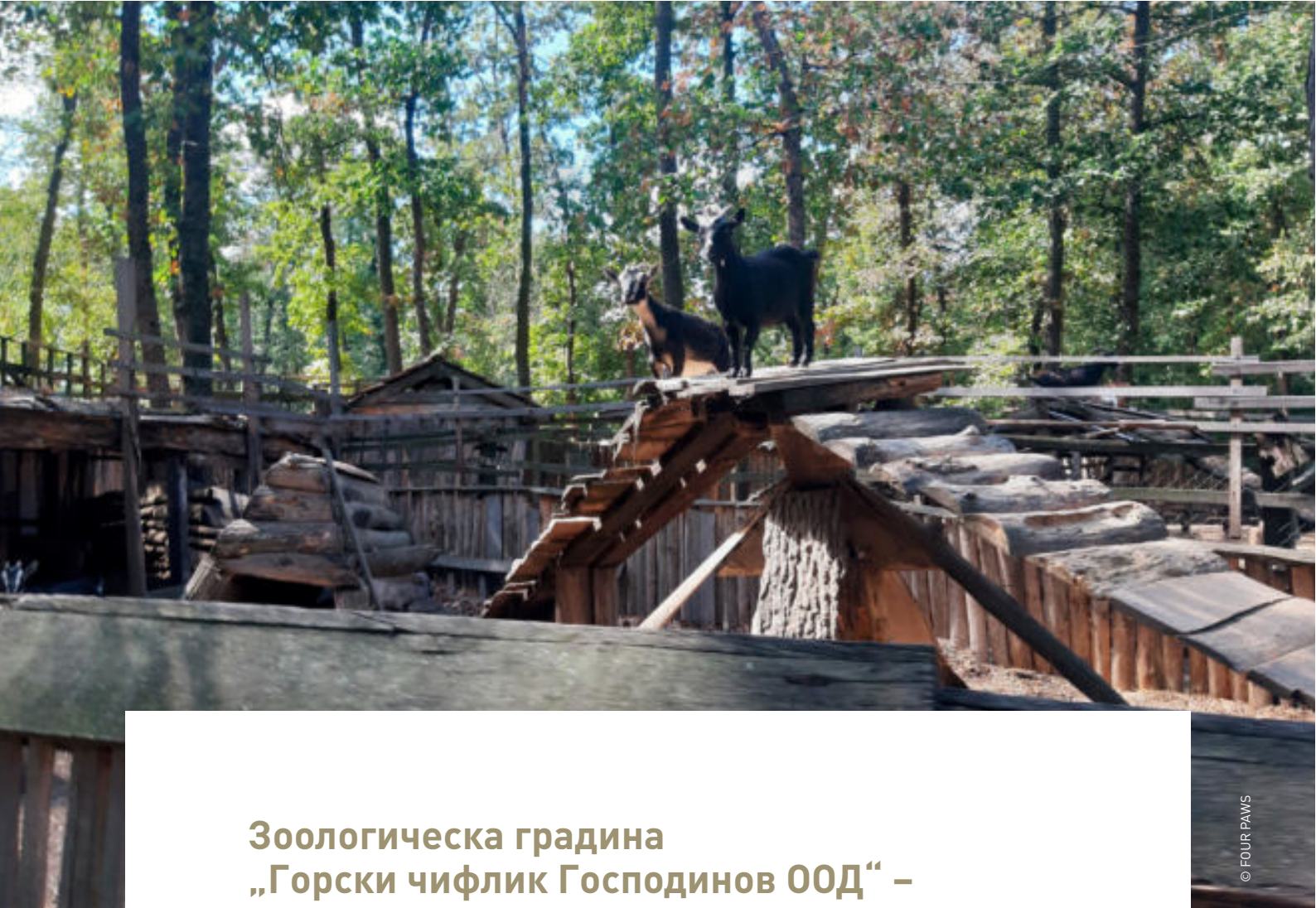
Имайки предвид усилията на Зоопарк „Острова“ през последните години да осигури подходяща среда както за лъвовете, така и за другите животни, зоопаркът следва да продължи в тази посока, като осигури допълнително обогатяване за част от местообитанията и да поддържа броя и видовете животни в зоопарка в рамките на възможностите си за осигуряване на подходяща грижа.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

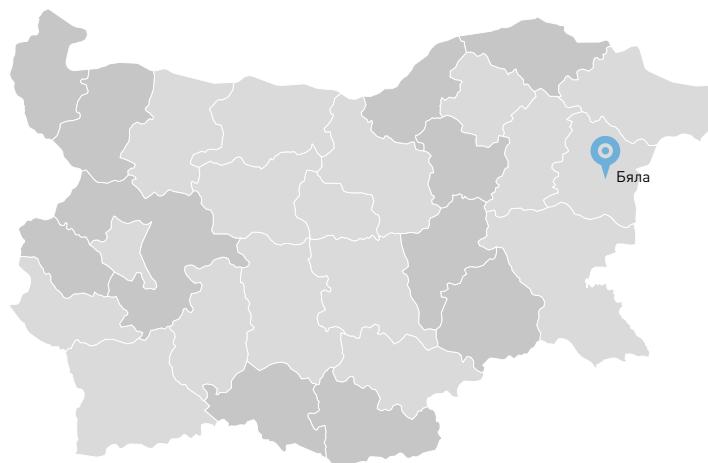

© FOUR PAWS

Зоологическа градина „Горски чифлик Господинов ООД“ – с. Горица, община Бяла

Зоологическа градина „Горски чифлик Господинов ООД“ – с. Горица **е създаден през 2009 г.** и е **един от двата частни зоопарка в България.** Зоопаркът е разположен на площ от 5 ха, в гориста местност, близо до село Горица. В „Горски чифлик Господинов ООД“ се отглеждат животни като диви свине, елени лопатари, благородни елени, ламы, коне, кози, зайци, гълъби, водоплаващи птици и други животни, типични за географския ареал. Животните се отглеждат в местообитания, изградени предимно от дървени съоръжения. В по-малка степен са използвани мрежи, метални конструкции и тухлени сгради.

Настоящия си лиценз зоопаркът получава през януари 2020 г., като след изтичане на предходния лиценз, работи 5 месеца без лиценз.

Добри практики

1. Зоологическата градина е изградена предимно от естествени материали – дърво, камък, пясък и др.
2. Дървените конструкции и ограждения са вплетени и вградени естествено в гористата местност, с добра видимост за посетителите, без да безпокоят животните.
3. Условието по предходния лиценз са изпълнени.
4. Изградени са конструкции за катерене на козите.
5. Собствениците са осигурили необходимия персонал съгласно Наредба № 6.

Проблеми

1. Растителността в огражденията на животните е недостатъчна.

Препоръки

1. Допълнително озеленяване и обогатяване на средата в огражденията на животните.
2. Да се развиват допълнителни добри практики, като сътрудничество с други институции, организации и зоологически градини, доброволческа програма.
3. Търсене на допълнителни механизми за финансиране на зоопарка, като участие в проекти, дългосрочни партньорства и дарителска програма, с цел обезпечаване на животните дългосрочно.

Частна зоологическа градина, която доколкото е възможно отглежда подходящи за природните условия видове в ограждения от естествени материали

„Горски чифлик Господинов ООД“ – с. Горица е първият лицензиран частен зоопарк в България. **В контраст с повечето зоологически градини, включени в доклада, зоопаркът в Горица изпълнява навременно условията, поставени от МОСВ при издаването на предходния лиценз през 2014 г.** „Горски чифлик Господинов ООД“ не се включва в практиката за системно неизпълнение на условията в поредни лицензи.

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

Зоопаркът е изграден предимно от естествени материали, а дървените конструкции и ограждения са вплетени и вградени естествено в гористата местност. Така местообитанията на отглежданите видове предоставят добра видимост за посетителите, без те да бъдат задължително в непосредствена близост с животните.

Зоопаркът полага усилия да осигурява необходимото средово обогатяване в местообитанията. Добър пример за това е ограждението на козите, където са изградени подходящи дървени конструкции за катерене. Изградено е и интересно открито местообитание за маймуни – гвенони около високо дърво, което има и вградено отопление. Това дава възможност за използването на местообитанието за маймуни и през зимата.

Въпреки това, следва да отбележим, че за част от животните е необходимо да бъде осигурена допълнителна зеленина и средово обогатяване.

Зоопаркът в Горица е един от малкото в страната, **който прилага добрата практика да не отглежда големи хищници и екзотични животни, за които няма необходимия капацитет да се грижи.**

Колекцията на зоологическата градина е представена от бозайници и птици, сред които са представители на видовете паун, пъдпъдък, щраус, лама,

дива свиня, вьетнамска свиня, елен лопатар, благороден елен, чакал, различни видове фазани.

Зоопаркът разполага с **план на видовата си колекция**, като до 2024 г. се предвижда обогатяване на видовия състав само с два вида птици и лама.

Отговорното планиране на колекцията е много важно условие, гарантиращо че размножаването и поемането на допълнителни животни в даден зоопарк е съобразено с капацитета и възможностите му. **Разглеждането и одобряването на плана за видовата колекция трябва да бъде част от процедурата за издаване на лиценз от контролния орган. Осигуряването на подходяща среда и грижи за животните е пряко свързано с отглеждането само на видове, за които има осигурено необходимото местообитание спрямо нуждите на вида, квалифициран персонал и финансов ресурс за отглеждането на животните дългосрочно.**

Навременното изпълнение на поставените условия по предходния лиценз, добрите практики за структуриране на средата в зависимост от нуждите на видовете, използването на естествени материали в местообитанията на животните, както и планирането на видовата колекция и развитието на образователна и възпитателна дейност, превръщат „Горски чифлик Господинов ООД” – с. Горица в един от по-добрите примери за функциониращ зоопарк в България.

© FOUR PAWS

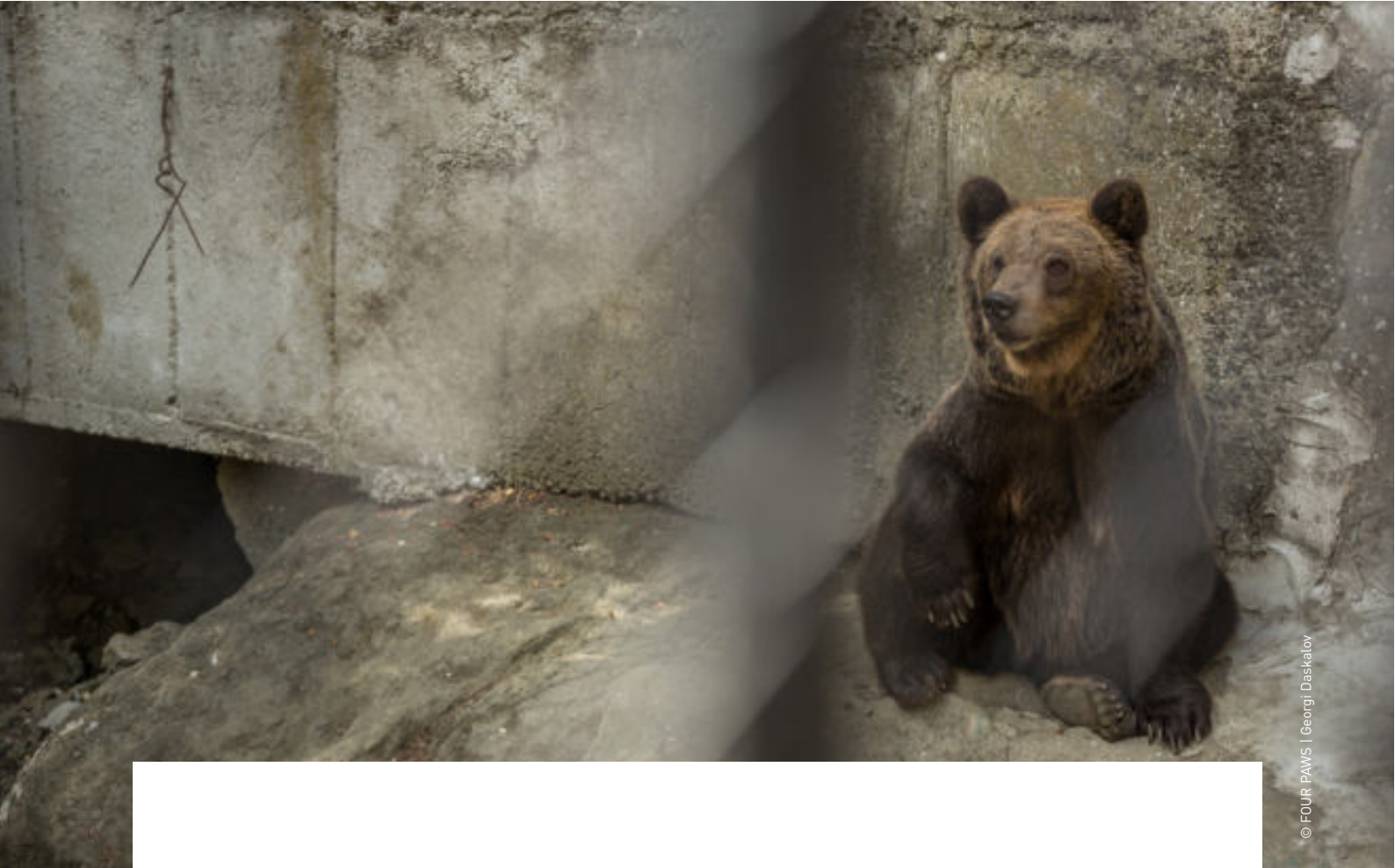
© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

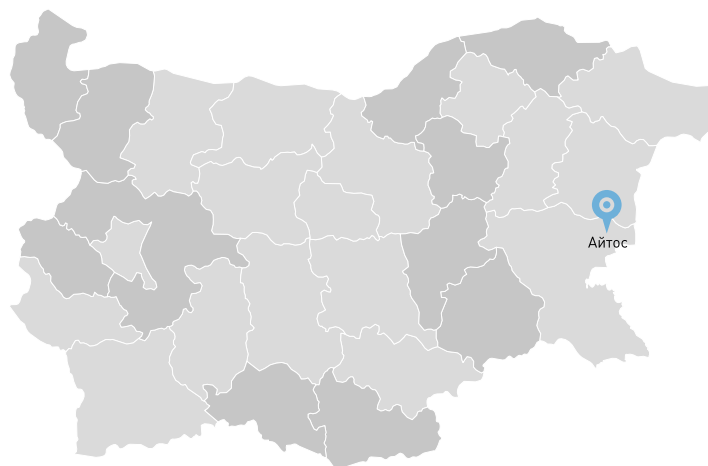

Зоокът Айтос, община Айтос

Зоокът Айтос е създаден през 1969 г. и се стопанисва от Община Айтос.

Той заема площ от 1,5 хектара в северната част на парк „Славеева река“, в непосредствена близост до защитена зона по Натура 2000 „Трите братя“, BG 0000119. В близост има редица природни забележителности и екопътеки, които са туристическа атракция. Експозицията на зоологическата градина е представена от птици, всеядни, тревопасни, примати и водоплаващи.

Зоопарк Айтос има лиценз, издаден на 27.10.2016 г. със срок на валидност пет години.

Добри практики

1. Неофициално зоопаркът е обособил практика за спасяване на примати, конфискувани при незаконна търговия.
2. Извършва се контролирано размножаване и развъждане на животни, според възможностите на зоопарка.
3. Зоопаркът успява с ограничени средства да изгради средово обогатяване с естествени материали за някои от видовете.
4. Община Айтос е кандидатствала по различни програми за отпускане на средства за реализация на проекти за модернизация, но без успех.
5. Зоокът Айтос провежда образователна и възпитателна дейност. На територията му е изградена беседка за нуждите на посетителските групи, а при мероприятия се използва залата на общината.

Проблеми

1. Условието в местообитанието на кафявите мечки са неподходящи за отглеждане на вида, тъй като заграждението не осигурява на животните необходимото средово обогатяване и не е структурирано в съответствие с естествените нужди на животните. В местообитанието липсва и достатъчно светлина.

Препоръки

1. Изграждане на подходящи местообитания за кафявите мечки или преместване на животните в спасителен център с необходимите условия, съобразени с етологичните им нужди.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Усилия за изграждане на добри местообитания, въпреки ограничения бюджет, но местообитанието на мечките не е подходящо за нуждите на вида

Въпреки ограничените средства, с които разполага, зоопаркът успява да осигури на голяма част от животните местообитания, удовлетворяващи естествените им нужди, с използвани основно естествени материали. Голяма част от видовете се отглеждат в местообитания, които отговарят на изискванията на законодателството.

Секторът на птиците е с най-голямо видово разнообразие. Зоопаркът разполага с **добра база** за

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

водоплаващи птици, като във всяка волиера са изградени **водни басейни с постоянно течаща вода**.

Зоопарк Айтос приютява в просторно местообитание и щъркели с трайни увреждания, идващи от Спасителен център „Зелени Балкани“. Зоологическата градина прилага законодателството по отношение на CITES и поради местоположението си в близост до пристанище и наличието на необходимите условия, зоопаркът **приютява примати, конфискувани при незаконна търговия**.

Зоопарк Айтос полага усилия за облагородяване на средата на територията на зоологическата градина. Въпреки това състоянието на местообитанието на кафявите мечки е изключително неподходящо. Ограждението на кафявите мечки е изцяло от бетон и няма никакво озеленяване. Не са изпълнени изискванията за осигуряване на естествена почва, пясъчна площадка за тоалет, структуриране на оградения участък с катерушки, стволоче от дърветата, корени, бали сено, защитени от слънце и дъжд, възможности за усамотяване и прикритие и растителност. **Кафявите мечки в зоо-**

парка се отглеждат в неподходяща среда, която не удовлетворява специфичните им нужди и не отговаря на минималните законови изисквания.

Зоопарк Айтос е търсил възможност за подобрене, като е организиран изготвянето на проекти за местообитание на вида кафява мечка. Зоологическата градина кандидатства за отпускане на средства за реализацията на тези проекти, но не успява да получи финансиране.

Примерът на Зоопарк Айтос ясно илюстрира проблема с материално остарялата база за големи хищници, с която повечето български зоологически градини разполагат, както и трудностите, които срещат, с намирането на финансов ресурс за нейното реновиране.

Случаят със зоопарк Айтос показва, че зоологическите градини могат да постигнат добри резултати и осезаемо подобрене в цялостното състояние на зоопарка за много от видовете, но не и да превъзмогнат финансовите си ограничения, когато става дума за остарели заграждения, които трябва изцяло да се реновират.

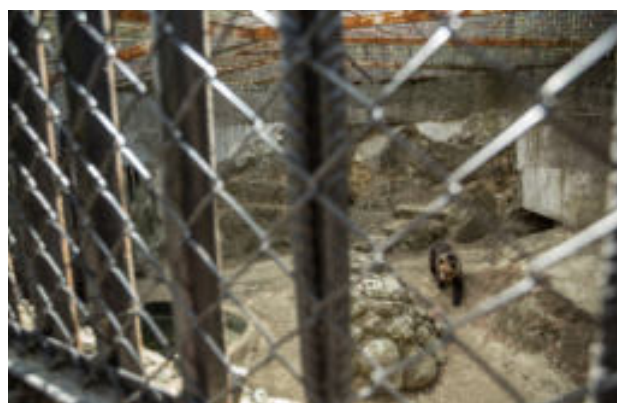
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

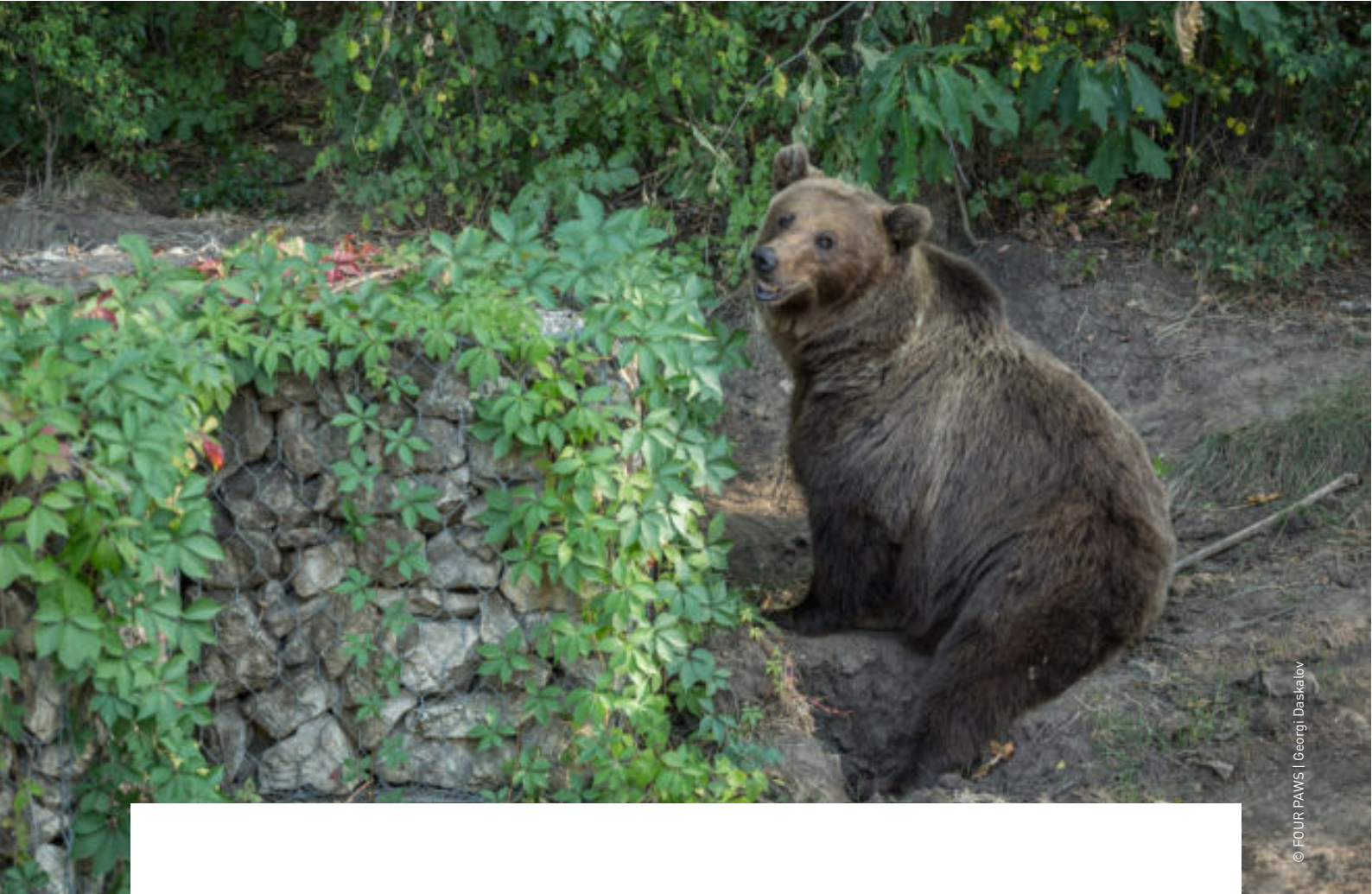
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

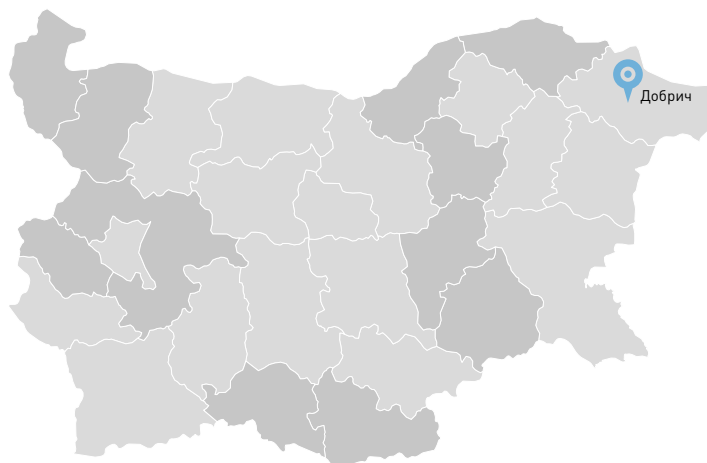

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

„Център за защита на природата и животните“, община Добрич

Сегашният Център за защита на природата и животните е създаден по българо-швейцарски проект на обща площ от 16,2 ха с богата многогодишна дървесна и храстова растителност, в непосредствена близост до град Добрич. „Център за защита на природата и животните“ – Добрич е собственост на Община Добрич. Зоопаркът е открит на 25 септември 2003 г. и по-късно се превръща в първата лицензирана зоологическа градина в страната. Животните се отглеждат в широки естествени ограждения, в среда, която се доближава максимално до естествените им местообитания.

Зоопаркът в Добрич получава настоящия си лиценз през 2019 г. с условия, които изпълнява в определения от контролните органи срок. Преди това, функционира в продължение на една година без валиден лиценз.

Добри практики

1. В зоологическата градина успешно се реализира практиката за свободно отглеждане на различни животни като водоплаващи птици, кокошоподобни птици, камерунски кози, овце от порода цакел и други.
2. Използвани са добри практики при изграждане на местообитания за животните, чрез използване на електропастири и естествената среда на парка. Изградени са съобразени с изискванията местообитания за видовете кафява мечка, кон на Пржевалски и зубър.
3. При изграждане на всички местообитания се използва естествената даденост на парка и естествени материали за тяхното оформяне, като се създават условия, близки до дивата природа.
4. Условията по лиценза са изпълнени в поставения срок.
5. Прилага се стриктно наблюдение, планиране и контрол на колекцията от животни.
6. Наличие на добре обособен и постоянно функциониращ център за образование и работа с обществеността.
7. Активна комуникация със заинтересовани страни и развитие на програми за дарителство и доброволчество, работа със студенти и ученически групи.

„Център за защита на природата и животните“ – пример за резултати, постигнати чрез отговорно управление и развитие на добри практики според наличните ресурси

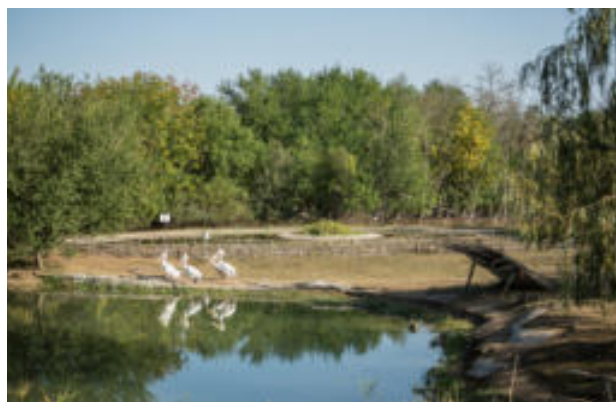
„Център за защита на природата и животните“ – Добрич се отличава от повечето български зоопаркове с природния си пейзаж и условията за отглеждане на животните, които наподобяват максимално естествената природа. На територията на зоопарка има разнообразна широколистна и иглолистна растителност от 35 дървесни вида. Вместо в тесни бетонни клетки, животните се отглеждат в широки естествени ограждения, а някои видове птици, овце, кози и костенурки се отглеждат свободно. За улеснение на посетителите е изградено високо съоръжение, което позволява наблюдаването на всички местообитания в зоологическата градина.

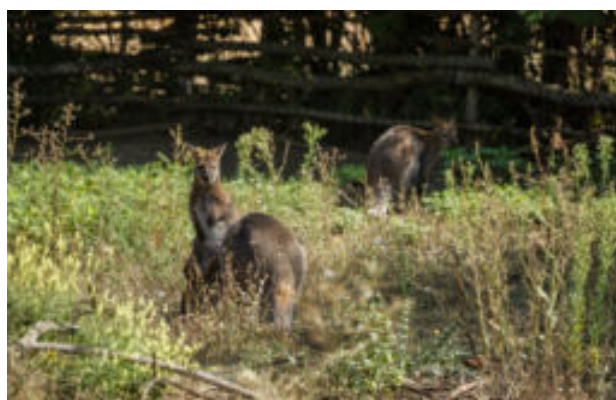
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

Зоопаркът в Добрич се грижи основно за животни, характерни за географския ареал. Важно е да се отбележи като добра практика на зоологическата градина внимателното планиране на колекцията от животни и съобразяването ѝ с наличните условия и капацитет. Зоопаркът не отглежда екзотични животни и голям брой големи хищници, за които няма финансовия и кадрови ресурс да се грижи. В случай на размяна на животни с други зоологически градини, ръководството на зоопарка е не по-малко взискателно към условията, в които ще живеят животните, които изпраща, като се извършват предварителни проверки.

В Зоопарк Добрич се отглеждат две кафяви мечки – Берна и Костадин. Берна е дарена на Зоопарк Добрич от зоопарка в Берн и специализирания Парк за мечки в него, с посредничеството на швейцарските партньори от Дружество „Про Зоо Добрич“ в Шафхаузен през 2013 г. Костадин идва от Зоопарк „Кайлъка“ в Плевен и живее в зоопарка в Добрич от 2015 г. ЧЕТИРИ ЛАПИ транспортира трите млади кафяви мечки Виктория, Миладин и Костадин от Плевен до Зоопарк Добрич, за да съдейства на зоологическата градина „Кайлъка“ при обновяване и подобряване на заграждението за мечки. ЧЕТИРИ ЛАПИ помага с транспорта и вазектомията на мечките. След приключване на строителните работи, Виктория и Миладин са транспортирани обратно в Плевен, а Костадин остава в Добрич заедно с Берна.

Берна и Костадин обитават най-големия зоопарков мечкарник на Балканския полуостров, с обща площ от над 0,5 хектара, в който има три езера, две от които са свързани с изкуствен водопад. Мечкарникът е изграден преди осем години по проект за трансгранично сътрудничество с Румъния. Проектът включва и изграждането на езеро за фламинго, склад, кухня, амбулатория и помещения за изолация. Реализацията на подобни проекти е инструмент, чрез който зоологическите градини могат да подобряват своята материална база.

В ограждението има изграден бетонен бункер, в който мечките могат да спят зимен сън, но Берна и Костадин копаят и свои собствени бърлози. **Изпадането им в хибернация и възпроизвеждането на естественото поведение на вида е индикация, че двете мечки се чувстват комфортно в местообитанието си, което отговаря на специфичните нужди за вида.**

Центърът за защита на природата и животните осигурява адекватна социална структура на своите обитатели. Зоопаркът размножава диви живот-

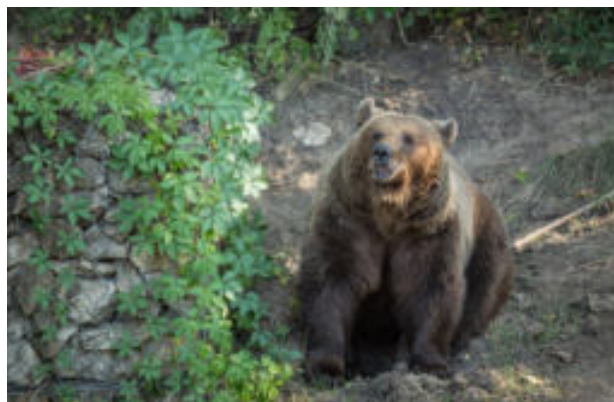
© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

ни в плен само когато това е свързано с опазване на вида и реинтродукция в природата.

Центърът за защита на природата и животните реализира целенасочена дейност за опазване и размножаване на застрашени видове като кон на Пржевалски и европейски бизон. Центърът участва в международни проекти и развъдни програми с цел увеличаване на популацията на редките видове в природата.

В последните години зоопаркът в Добрич функционира като спасителен център за диви животни и птици като локализира, транспортира и рехабилитира диви животни в беда и при възможност, ги връща в естествена среда. Част от спасените животни са сови, кукумявки, сърни, щъркели, костенурки, пеликани и малък креслив орел.

„Център за защита на природата и животните“ разполага с добре обособен образователен център. **Зоопаркът си сътрудничи със студенти чрез програма за стажове, провежда беседи на английски и български език с ученически групи, както и лятно зелено училище за деца.**

Зоопарк Добрич работи активно за привличане на съмишленици и развива успешно дарителска и доброволческа програма. Местни производители подкрепят зоопарка като даряват част от продукцията си за храна на животните. Къщата на носатите мечета е реновирана с безвъзмездната помощ на местна фирма.

Зоопаркът реализира постоянни подобрения в материалната база и работи целенасочено за популяризирането на дейността си и за привличане на доброволци и дарители, чрез организация на различни събития и информирание на обществеността.

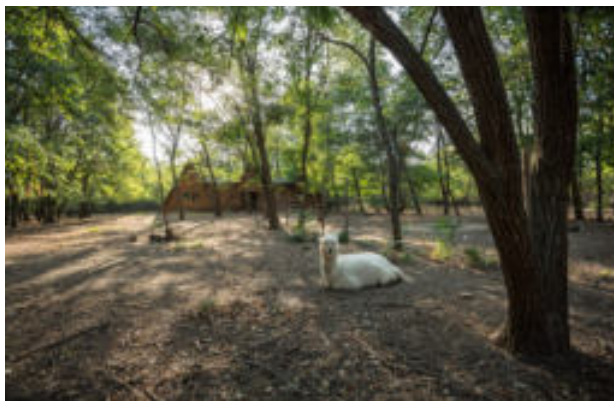
„Център за защита на природата и животните“ – Добрич е един от малкото примери за зоопарк на територията на България, който отговаря на минималните задължителни условия за лиценз и използва природните дадености за отглеждането на видове животни, за които има необходимите ресурси и капацитет.

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

© FOUR PAWS | Georgi Daskalov

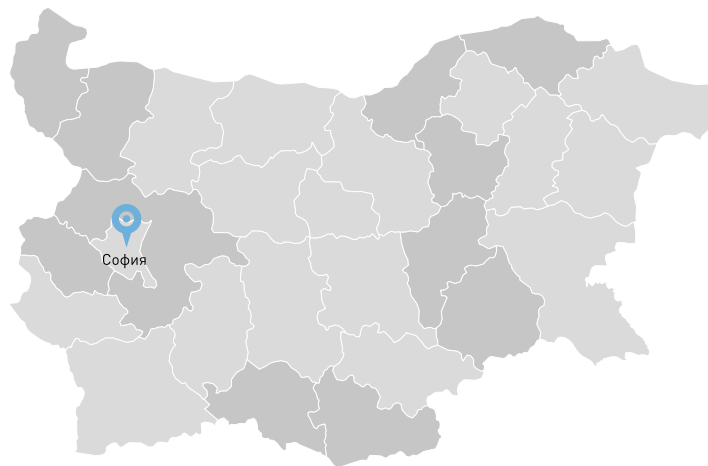

© FOUR PAWS |

ОП „Зоологическа градина – София“, Столична община

ОП „Зоологическа градина – София“ е отворена за посетители през 1984 г. на сегашното си място и е най-големият зоопарк в страната. Зоопарк София е собственост на Столична община. Разположен е на 35 ха, с експозиция от животни от над 230 вида – хищници, примати, тревопасни животни, птици, влечуги. Зоопарк София официално изпълнява функции на спасителен център от 2012 г. Развива успешно възпитателна и образователна дейност. В зоологическата градина функционира най-добрият образователен център в страната.

Лицензът на Зоологическа градина - София е подновен на 20.07.2020 г. и е валиден до август 2025 г.

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

Имайки предвид големия размер на зоологическата градина и големия брой ограждения и отглеждани животни, в настоящия доклад се концентрираме само върху определени примери, които могат да послужат като добри практики за останалите зоопаркове или като по-конкретни общи препоръки относно цялостната дейност на зоопарка. Въпреки че част от загражденията на животните са с остаряла материална база, част от която предстои да бъде реновирана, по показателите от използвания за анализ на зоопарковете чеклист, това е най-добрият зоопарк в България по брой изпълнени задължителни изисквания от чеклиста. Причината за това е, че Зоопарк София изпълнява изискванията за издаване на лиценз в най-голяма степен в сравнение с другите зоопаркове в страната, а имайки предвид ресурсите и капацитета си – има възможност да извършва проекти за реновация и обогатяване на огражденията на животните, да надгради с допълнителни дейности и да организира активно научна и образователна дейност.

Добри практики

1. Реновиран са местообитания на диви котки, примати, енот, носато мече, лисица.
2. Част от водоплаващите птици се отглеждат свободно с обособена просторна водна площ.
3. Зоопаркът участва в научна дейност.
4. Изграден е съвременен образователен център.
5. Зоологическата градина развива образователна дейност, част от която е интерактивна изложба за тигрите в партньорство с ЧЕТИРИ ЛАПИ.
6. Софийският зоопарк кандидатства за членство в Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (ЕАЗА).
7. В процес на изпълнение е изготвеният нов идеен проект за изграждане на местообитания за мечки.

Проблеми

1. Липсват добри местообитания за част от видовете птици, за мечките, както и за някои от останалите животни.
2. Част от сградния фонд е остаряла и не изпълнява оптимално съответните функции.
3. Наблюдават се трудности в работата на зоологическата градина като спасителен център.

Препоръки

1. Да се финализира проектът за местообитанията на видовете мечки, така че животните да се отглеждат в подходяща среда възможно най-скоро.
2. Да се реновират местообитанията за част от видовете птици и да се подобрят условията за останалите животни, чиито ограждения не предоставят необходимите условия за видовете.
3. Да се извърши ремонт на остарялата част от сградния фонд.
4. Да се подобри дейността на зоопарка по посока на работата му като спасителен център.

Последователни действия за подобряване на средата по видове

Софийският зоопарк отговаря на съвременните стандарти за отглеждане на животински видове в зоологическите градини, осигурявайки подходящи местообитания за по-голямата част от своите обитатели. Зоопаркът функционира и като спасителен център, като приютава и животни от други зоологически градини, в случай на затваряне на зоопарк или размножаване на животни в разрез с капацитета на зоологическата градина.

Образование

От 1998 г. в зоологическа градина – София функционира екологичен научно-образователен център със зала за прожекции и лекции с капацитет 30 човека. Основните дейности на центъра са организация и осъществяване на различни програми, проекти, презентации и игри, с цел екологично образование на обществеността и работа с организирани групи ученици и студенти. Центърът организира информационни кампании, насочени към посетителите и създава всички информационни материали за зоопарка като табели, образователни табла и фотоархив. Екологичният научно-образователен център участва в провеждането на научни изследвания на национално и международно ниво и организира и провежда обучения на персонала на зоопарка. В допълнение, към центъра функционира зооклуб и всяка година се провежда лятно училище.

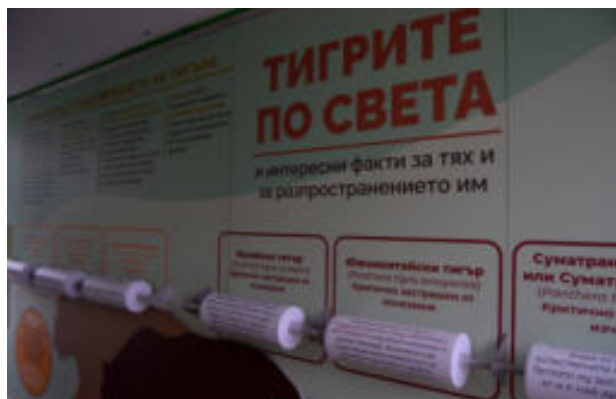
Реновация

Зоологическа градина – София е положителен пример как с последователни действия и целенасочени усилия може да се подобрят материалната база и средата на животните по видове.

Животните се отглеждат в заграждения от метални конструкции, терариуми, оградени с ровове за заграждения и езеро, в което водолюбиви птици и костенурки са пуснати свободно. Реновирани са местообитанията на всички видове големи котки. Местообитанията са изградени според законите изисквания на Наредба № 6, в среда с достатъчно пространство и необходимата растителност, и структуриране на оградения участък с катерушки, стволоче от дървета, камъни, скали, възможнос-

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

ти за усамотяване и прикритие. Новите ограждения отговарят и на условията, свързани с мерките за предотвратяване на бягство на животните чрез гладки стени и електроосигуровка.

От края на 2020 г. всички видове примати също обитават просторни ограждения с добро средово обогатяване. **Новоизградените местообитания на големите котки и приматите илюстрират как биха могли да изглеждат местообитанията на животинските видове, така че да се осигурят подходящи условия за отглеждане на животните според специфичните им нужди.**

В процес на изпълнение е изготвеният нов проект за изграждане на местообитания на мечките. Зоологическа градина – София полага усилия и поетапно обновява материалната база, като до голяма степен отговаря на нормативните изисквания за функциониране на зоологическите градини.

Въпреки това все още има нужда от подобрене по отношение на огражденията на голяма част от видовете птици и на някои от другите животни. Необходимо е да се помисли за преструктуриране и допълнително обогатяване в комплекса с местообитания на слона, носорога и хипопотама с цел подобряване на тяхната функционалност за отглеждането на съответните видове.

Всички тези дейности по реновирането и модернизирането на зоологическата градина изискват сериозен финансов ресурс. Зоологическата градина в София използва различни методи за набиране на средства, за разлика от голямата част от останалите зоопаркове, които разчитат единствено на общински бюджет. Зоопарк София има добре развита дарителска програма, както и практика на доброволчество. Зоопаркът е и един от малкото в страната, който има входна такса. Входната такса е един сравнително лесен и бърз за прилагане инструмент, който зоологическите градини могат да използват, за да увеличат средствата, с които разполагат, така че да могат да инвестират в подобрения.

С много от добрите си практики Зоопарк София може да даде пример за развитието на останалите зоопаркове в страната. За постигане на подобни резултати обаче, е необходимо проектите да са добре планирани дългосрочно и необходимите условия за отглеждането на животните да бъдат обезпечени спрямо възможностите и мащаба на зоопарка.

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

© FOUR PAWS

Заклучение

Представените данни за работещите през 2020 г. зоологически градини са моментна снимка на добрите и лошите практики, както и на състоянието на зоологическите градини в България към момента на изготвяне на доклада. Събраните данни и примери са резултат от дългогодишната работа на ЧЕТИРИ ЛАПИ по темата в България.

Въпреки че в проучването разглеждаме голяма част от важните аспекти, то не е изчерпва всички аспекти на темата.

В настоящото проучване се фокусираме изцяло върху изпълнението на Директивата за зоологическите градини на ЕС на национално ниво, в работещите зоопаркове на територията на България през 2020 г., според разпоредбите на европейското и националното законодателство за функционирането на зоологическите градини. Директивата за зоологическите градини на ЕС е транспонирана в нормативната база на България. В българското законодателство има ясни изисквания за лицензирането и контрола на лицензирането на зоологическите градини, както и за задължителните минимални условия за отглеждане на различните видове диви животни. Контролът по изпълнение на законодателството би трябвало да гарантира осигуряването на тези условия и изпълнението на целите на тази Директива, но резултатите от изследването на ЧЕТИРИ ЛАПИ показват, че законите изисквания често не се прилагат на практика.

Отворените за посетители зоопаркове в България отговарят само на част от всички минимални изисквания. Много от животните живеят в неподходяща среда, силно различаваща се от естествените им местообитания, като в повечето зоопаркове липсва базово средово обогатяване и озеленяване, а изпълнението на условията, свързани с опазване на видовете, обучения и изследвания като цяло е ниско.

Необходима е качествена цялостна промяна на остарелите заграждения, както и на остарелия начин на възприемане на животните като експонати, които следва да запълнят дадена клетка. Животни, отглеждани в голи бетонни клетки, не са гледка, която може да образува посетителите на зоопарковете. За да бъдат възприети животните като индивиди, представители на биологичен вид от екосистема със своите биологични нужди и характеристики и реално да допринесат с присъствието си в зоопарка за общественото образование, то следва цялостната концепция на голяма част от зоопарковете да се промени в посока на по-добро изпълнение на целите на Директивата за зоологическите градини на ЕС. Това включва развитието на образователните и консервационните дейности, както и представянето на животните в по-близка до естествената им среда. Спешно е необходимо да се изготвят и реализират проекти за цялостна реновация, основен ремонт и/или изграждане на нови местообитания в голяма част от зоологическите градини.

Изготвеният анализ на състоянието на изследваните зоологически градини в България показва, че има няколко сериозни системни проблема, които до голяма степен се дължат на финансирането, управлението и планирането на колекциите в зоопарковете.

Изследването идентифицира следните системни проблеми при лицензирането и контрола на зоологическите градини:

- От 2010 г. до 2020 г. има системна практика зоологическите градини да работят без лиценз и да остават отворени за посетители;
- Зоологическите градини без лиценз не се затварят от контролния орган съгласно националното законодателство;
- Затворените от контролния орган зоологически градини продължават да функционират, като животните продължават да се отглеждат при същите неблагоприятни условия;
- В противоречие с националното законодателство, се лицензират зоопаркове, които не са изпълнили поставените им изисквания от предходни лицензи, като същите неизпълнени условия се повтарят и в следващите лицензи;
- Зоологически градини с материална база, строена преди 50 - 60 години, която е неподходяща за отглеждане на диви и питомни животни и не отговаря на законите изисквания, също получават лицензи;

- Някои видове животни се размножават неконтролирано, без да съществува възможност да се отглеждат в условия, подходящи за вида, на територията на България;
- Спасителните центрове, които са локализирани към зоологическите градини, нямат условия и капацитет за приемане на бедстващи животни.

За да бъдат адресирани проблемите устойчиво, е необходимо те да бъдат признати като такива, да се възприемат добри практики и да се търси по-добро решение за животните, които се отглеждат в неподходящи условия. За подобряване на условията за животните в българските зоопаркове, е необходимо активното участие и съвместна работа на различните заинтересовани страни, с активна роля на контролния орган – Министерството на околната среда и водите, неправителствените организации в дадения сектор и обяснение на проблема за обществото. Собствениците на зоологически градини трябва да приложат необходимите промени и да подобрят ситуацията в зависимост от базовата ситуация в зоопарковете си.

В годините от приемането на България в ЕС, Министерството на околната среда и водите затваря Зоопарк Пловдив, издава заповед за затварянето на един зоопарк - Зоопарк Кюстендил (която не бива изпълнена), отказва лиценз на част от зоопарковете за определен период от време и затваря отделни ограждения за конкретни видове животни. Няколко зоопарка към момента се ремонтират, а други имат изготвени планове за реконструкция. В много от тези случаи ЧЕТИРИ ЛАПИ работи активно с Министерството на околната среда и водите за намирането на подходящ дом на животните и за тяхното транспортиране. Тези случаи са добър пример за активни действия за решаване на проблема.

В случаите, в които няма изгледи средата в даден зоопарк или за дадено животно да се подобри, е необходимо да се изпълнят предписанията на законодателството и съответният зоопарк или заграждение да бъде затворено.

За да се подобрят условията навсякъде обаче, е нужно темата да се приоритизира и да се потърси по-систематичен и проактивен подход за преминаване към нов етап от развитието на зоопарковете. Изключително важен елемент от това е размножаването на диви животни да се осъществява спрямо капацитета не само на зоопарка, но и на зоопарковете в страната. Капацитетът и възможностите трябва да се разглеждат цялостно. При липса на подходящи местообитания за конкретен вид в зоопарковете в цялата страна, този вид следва да не се размножава, докато зоопаркът или зоопарковете, които имат интерес и възможности да го отглеждат, не изградят съответните местообитания за бъдещите поколения животни. И отново – това не би трябвало да става самоцелно, а с оглед на образователните и консервационните цели и ползите за обществото и за животните.

Преодоляването на посочените по-горе проблеми и прекратяването на лошите практики следва да бъдат изведени на дневен ред:

- от европейските институции, като системен проблем, за който държавите-членки имат нужда от допълнителна помощ;
- от националния контролен орган – Министерството на околната среда и водите, като проблем, за чието решаване са необходими повече меки мерки, като обучения за персонала на зоопарковете, но и по-категорични мерки и санкции за затваряне на неподходящи местообитания, принудително спиране на неконтролираното развъждане и преместване на животни в по-добри условия, когато това се налага;
- от собствениците и управителите на зоопаркове, като стъпка напред за осигуряване на по-добър краен продукт с по-висока добавена стойност за посетителите.

Само по този начин българските зоопаркове могат да започнат да функционират в рамките на европейското и националното законодателство, а животните в тях да бъдат отглеждани в подходяща среда, според съвременните стандарти. За подобряването на условията на животните не трябва да се чака дълго, защото част от тях живеят в много лоши условия.

Препоръки

По-конкретни препоръки имаме във връзка с подпомагането на зоологическите градини за прилагане на целите на Директивата за зоологическите градини на ЕС на практика, осъществяването на контрол и стратегическо планиране за устойчиво подобрене на ситуацията от страна на компетентните институции на национално и европейско ниво, и прилагането на добри практики и ефективно управление от страна на собствениците на зоопаркове в страната.

Европейската комисия

- Да предоставя насоки за национални планове за действие на държавите-членки за спасяване на животни, заедно с европейски регистър на подходящите спасителни центрове.
- Да осигури финансиране за изграждането на спасителни центрове за преместване на животни, отглеждани в лоши условия и финансова подкрепа за съществуващите спасителни центрове в Европа.
- Да продължи да организира и подкрепя образователни програми, свързани с обучението на служители от зоопарковете и служители на контролните органи, като се вземат предвид най-новите научни открития (особено относно осигуряването на адекватно настаняване на отглежданите животни).

Министерството на околната среда и водите

Подобряване на условията и обща рамка за функционирането на зоопарковете

- Поддържане на подробен централен регистър на отглежданите животни в зоологическите градини за по-лесно проследяване на проблеми и адресиране на случаи с изчезнали или умрели животни;
- Да не се издават лицензи на зоопарковете, които не отговарят на условията за получаване на лиценз;
- Да се промени системата за лицензиране на зоопарковете, така че лицензът, който ще се издава, да включва точен брой екземпляри от определени видове животни, за които има условия за отглеждане и зоопарковете имат капацитет да се грижат според нормативните изисквания и съвременните стандарти;
- Контрол на плановете на зоологическите градини за видовете им колекции – плановете да са в съответствие с капацитета и възможностите на зоопарковете;
- Прилагане на принудителни мерки за спиране на вноса и размножаването на животни в зоопаркове, в които няма подходящи условия за отглеждането им;
- Въвеждане на законова забрана за близкородственото развъждане на животни в законодателната рамка;
- Извършване на активен мониторинг и прилагане на мерки според националното законодателство;
- Организиране на обучения на персонала на зоологическите градини за подобряване на управлението и грижата за отглежданите животни;
- Контрол върху задължителното изпълнение на образователни и консервационни дейности;
- Актуализиране на Наредба № 6 според съвременните стандарти и добри практики за отглеждане на диви животни в плен.

Затваряне на зоопаркове и преместване на животни

- Принудително преместване на животни при затваряне на отделни ограждения или зоопаркове, които не могат да отговорят на минималните законови изисквания;
- Да се изгради система за спасяване на диви животни, отглеждани в плен и звено, свързано с процедурата по преместване на животните, отглеждани в неподходящи условия, или при други случаи, в които животните трябва да бъдат преместени;

- Принудително преместване на животни от видовете кафява мечка, лъв, тигър и други видове от загражденията, които са неподходящи за отглеждане на съответния вид;
- За неспазване на принудителните административни мерки следва да има строги санкции.

Собствениците или управителите на зоологическите градини

Подобряване на работата и условията в зоопарковете

- Повишаване на образователната стойност на зоопарковете чрез разработване на информационни материали и изпълнение на образователни дейности и програми за посетителите. Изграждане на образователен център (където няма такъв) и развитие на активна образователна дейност;
- Извършване на консервационна и научно-изследователска дейност;
- Повишаване на сигурността и безопасността в зоологическите градини;
- Подобряване на квалификацията на персонала и осигуряване на по-добро възнаграждение за работещите в зоологическите градини;
- Управление на популацията на животните в зоопарковете според план за видовата колекция, който да е съобразен с издадения лиценз по новата система за лицензиране. Спиране на непрофесионалните практики по развъждане на диви животни;
- Дългосрочно финансово планиране за всеки зоопарк, за да се осигури необходимата среда и хуманно отношение към животните;
- Реновиране на зоологическите градини спрямо природните дадености и запазване на елементи от ландшафта, така че да бъдат осигурени условия, възможно най-близки до естествените за видовете. В някои случаи, вместо ремонт на старите бетонни заграждения, може да бъде по-подходящо и рентабилно да се изградят нови заграждения в естествената среда с по-малко бетон и с естествени материали;
- Осигуряване на подходящи условия, които да удовлетворяват биологичните нужди на отглежданите видове, включително средово обогатяване и достатъчно пространство за свободно движение, съобразено с вида, размера и броя на отглежданите животни;
- Ако след като всички възможности за финансиране са изчерпани, дадена зоологическа градина не може да изпълни необходимите според законодателството условия за отглеждането на определени видове, да затвори неподходящите заграждения и да потърси възможности за преместване на животните. Това може да се случи съвместно с контролния орган. В такъв случай зоопаркът следва да бъде затворен или да фокусира дейността си върху отглеждане на видовете, за които може да предостави подходяща среда;
- Отдаване на животни от зоопарка само на зоологически градини, които отговарят на законодателството и разполагат с подходящи условия за отглеждане на съответните видове;
- Извършване на задължителна превенция на близкородствено развъждане, включително предотвратяване на възможността за възпроизвеждане на близкородствени животни с цел превенция на здравословни проблеми;
- Използване на развъдни заеми само когато това отговаря на действителните цели на преместването на животните, част е от развъдна програма и приемащият зоопарк разполага с необходимия капацитет;
- Общините - собственици на зоологически градини, които се намират в градски паркове, трябва да съобразят отглежданите видове спрямо ограниченото пространство и особеностите на градската среда;
- Намиране на начини за включване на гражданското общество и неправителствените организации.

Въвеждане на добри практики като:

- съвместна работа (стажове, програми за обмен) с други институции като университети, училища, други зоологически градини и т.н.;

- конзервационни дейности чрез съвместна работа с неправителствените организации;
- развитие на устойчиви доброволчески инициативи и прозрачни дарителски програми за помощ под различна форма (финансова подкрепа, време и труд, храна, ремонтни дейности, строителни материали/естествени материали/растения за залесяване и озеленяване и т.н.);
- съвместна работа със заинтересовани страни за участие в проекти и установяване на дългосрочни партньорства;
- развитие на активна образователна дейност чрез осигуряване на информационни материали, беседи, организация на тематични събития, медийни изяви;
- въвеждане на входна такса, приходите от която да се използват за инфраструктурни подобрения и други текущи разходи, свързани с условията на отглеждане на животните.

Финална бележка:

В доклада ЧЕТИРИ ЛАПИ дава препоръки за справяне с проблемите във всяка зоологическа градина. Тези препоръки са валидни в случай, че зоологическата градина възнамерява да продължи да отглежда видовете, които отглежда към момента като част от колекцията на зоопарка и да осигури подходящата среда за животните. Когато обаче тези мерки не могат да бъдат приложени и зоологическите градини не могат да се съобразят със законовите изисквания в рамките на сроковете, посочени в законодателството или когато посочените срокове вече са изтекли, ЧЕТИРИ ЛАПИ призовава контролните органи и собствениците на зоологическите градини да предприемат спешни мерки и да подобрят положението на животните, страдащи в лоши условия. Дори зоологическите градини, които се представят сравнително добре според критериите от чеклиста, използван за анализа, следва да подобрят условията за животните от видове, за които не могат да осигурят подходящо отглеждане.

Библиография

- Директива 1999/22/ЕО на Съвета от 29 март 1999 година относно държането на диви животни в зоологически градини (Директивата за зоологическите градини)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:31999L0022>
- Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 2 април 1979 г. относно опазването на дивите птици
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1979L0409:20081223:BG:PDF>
- Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>
- Европейска комисия (2015). Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини. Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург.
<https://ec.europa.eu/environment/nature/pdf/Zoos%20Directive%20Good%20Practices-BG.pdf>
- Закон за биологичното разнообразие от 9 август 2002 г. Обн. ДВ. бр.77 от 9 август 2002 г., последно изм. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018 г.
https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Zakoni/BiodiversityAct_Rev2018.pdf
- Заповед № 826 от 2 ноември 2012 г. МОСВ
<https://greenbalkans-wrbc.org/files/File/Zapoved%20No%20826-2012%20RC.pdf>
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИО-16/31.05.2019 от МОСВ
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИО-18/21.06.2019 от МОСВ
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИ-26/2020 от РИОСВ Бургас
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИО-8/10.03.2020 от МОСВ
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЕО-Б-1298/10.08.2020 от Община Благоевград
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № БР-332/19.10.2020 от РИОСВ Хасково
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № БР-334/19.10.2020 от РИОСВ Хасково
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 14707/20.10.2020 от РИОСВ София
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № БР-335/20.10.2020 от РИОСВ Хасково
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИД-7271/20.10.2020 от РИОСВ Варна
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИО-38/20.10.2020 от МОСВ
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ОИК-6-31/20.10.2020 от РИОСВ Плевен
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИ-26/28.10.2020 от РИОСВ Бургас
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № БР-334/13.11.2020 от РИОСВ Хасково
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 1602/20.11.2020 от Горски чифлик „Господинов ООД“ Горица
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 69-00-25/23.11.2020 от Община Разград
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИД-7271/А3/23.11.2020 от РИОСВ Варна
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 9200-152/24.11.2020 от Община Кнежа
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № РРЕПП-7819/26.11.2020 от Община Павликени
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 1952/30.11.2020 от ОП Зоопарк-СЦ Варна
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № СОА20-ВК08-15300/30.11.2020 от Столична община
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 42/01.12.2020 от Община Ловеч
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 551/01.12.2020 от Зоопарк „Острова“ Пазарджик
- Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 808/03.12.2020 от Зоокът Димитровград

Заявление за достъп до обществена информация с вх. № 19621/10.12.2020 от ОП Зоопарк-СЦ Варна

Заявление за достъп до обществена информация с вх. № ЗДОИО-7/18.02.2021 от МОСВ

Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини. Обн. ДВ. бр.43 от 26 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.29 от 30 Март 2018 г.

<http://www.eea.government.bg/bg/legislation/biodiversity/naredba1zoo.doc/view>

Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни. Обн. ДВ. бр.105 от 2 Декември 2003 г., изм. ДВ. бр.43 от 26 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.44 от 12 Юни 2009 г.

<https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Naredbi/BR/naredba6-zoo.pdf>

Писмо за достъп до обществена информация с вх. № 53-00-748/23.07.2020 от Община Благоевград

Писмо за достъп до обществена информация с вх. № И-25/20.11.2020 от Община Айтос

Регламент (ЕО) № 338/97 на Съвета от 9 декември 1996 г. относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:31997R0338>

Born Free Foundation (2011). The EU Zoo Inquiry. An evaluation of the implementation and enforcement of EC. Report findings and recommendations.

<https://www.bornfree.org.uk/storage/media/content/files/Publications/FINDINGS%20%20RECOMMENDATIONS.pdf>

Приложения

Приложение № 1

Чеклист, разработен и използван за събиране на информация и оценка на зоологическите градини

ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА					
Собственик на зоологическата градина:					
Име на зоологическата градина:					
Тел. номер (вкл. телефонен код на града):					
Факс (вкл. телефонен код на града):					
Email :					
Наличие на действащ/предходен лиценз: ДА ☐ НЕ ☐					
Ако ДА, посочете:					
№ на лиценз и дата на издаване:					
Работа без лиценз:					
Дата на извършване на проверка:					
Приембюл на доклада – общи бележки, кратко описание на зоологическата градина, година на откриване и др.:					
Маркира се съответно с ДА, НЕ или НЕПРИЛОЖИМО (НЕПР)					
А. ОБРАЗОВАНИЕ И КВАЛИФИКАЦИЯ					
№	ИЗИСКВАНИЯ	ДА	НЕ	НЕПР	БЕЛЕЖКИ
A.1.	Изисквания за задължителен персонал в зоологическите градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни по Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни				
A.1.1.	Биолог или зоолог	☐	☐	☐	
A.1.2.	Зооинженер, зоотехник или животновъд	☐	☐	☐	
A.1.3.	Ветиренарен специалист	☐	☐	☐	
A.1.4.	Зоо-гледачи	☐	☐	☐	
A.2.	Придобита квалификация				
A.2.1.	Академични степени	☐	☐	☐	
A.2.2.	Научни публикации	☐	☐	☐	
A.2.3.	Персонални проекти	☐	☐	☐	
A.2.4.	Хуманно отношение към животните	☐	☐	☐	
A.2.5.	Средово обогатяване	☐	☐	☐	
A.2.6.	Ветеринарни квалификации	☐	☐	☐	
A.2.7.	Зоотехнически квалификации	☐	☐	☐	
A.2.8.	Други квалификации	☐	☐	☐	
Б. ОЦЕНКА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТА					
№	ИЗИСКВАНИЯ	ДА	НЕ	НЕПР	БЕЛЕЖКИ
Б.1.	Условия по снабдяването с храна и вода				
B.1.1.	Качествено хранене				
B.1.1.1.	Животните се хранят с дажби, в зависимост от вида, възрастта, пола и биологичното състояние	☐	☐	☐	
B.1.1.2.	Снабдяването с храна и вода е съобразено с хранителните навици на всеки вид	☐	☐	☐	
B.1.1.3.	Осигурена програма за хранене за всеки вид	☐	☐	☐	

Б.1.2.	Хигиена:				
Б.1.2.1.	при съхранение на храната	☐	☐	☐	
Б.1.2.2.	при приготвяне на храната	☐	☐	☐	
Б.1.2.3.	при подаването на храната	☐	☐	☐	
Б.1.3.	Осигуряване безопасност за животните и персонала по време на подаване на храната	☐	☐	☐	
Б.1.4.	Кухня	☐	☐	☐	
Б.1.5.	Склад	☐	☐	☐	
Б.2.	Осигуряване на подходяща среда за животните				
Б.2.1.	Среда, удовлетворяваща физическите, социалните, психологическите и етологични нужди на животните в зависимост от вида, към който принадлежат	☐	☐	☐	
Б.2.2.	Предоставяне на всяко животно на периодично променяща адаптирана среда и средово обогатяване за посрещане на неговите физически, психологически и социални нужди, характерни за биологичния вид	☐	☐	☐	
Б.2.3.	Среда с условия и средово обогатяване, които отговарят на размножаването и развъждането на всеки вид	☐	☐	☐	
Б.2.4.	Параметри на средата:				
Б.2.4.1.	температура	☐	☐	☐	
Б.2.4.2.	вентилация	☐	☐	☐	
Б.2.4.3.	светлина	☐	☐	☐	
Б.2.4.4.	влажност	☐	☐	☐	
Б.2.5.	Подслон за животните в обитаваните от тях заграждения/волиери	☐	☐	☐	
Б.2.6.	Осигурена подходяща площ за броя на животните	☐	☐	☐	
Б.2.7.	Осигуряване на почистване на загражденията/волиерите	☐	☐	☐	
Б.2.8.	Добра дренажна система	☐	☐	☐	
Б.3.	Ветеринарно обслужване				
Б.3.1.	Поддържане на високо ниво на превантивни лечебни ветеринарни грижи	☐	☐	☐	
Б.3.2.	Всички животни, изложени пред публика, са в добро здраве	☐	☐	☐	
Б.3.3.	Наблюденията върху здравето и здравния статус се записват	☐	☐	☐	
Б.3.4.	Всички животни получават нужното лечение при здравен проблем	☐	☐	☐	
Б.3.5.	Амбулатория на място-данни	☐	☐	☐	
Б.3.6.	Екип за ветеринарно обслужване	☐	☐	☐	
Б.3.7.	Екипировка (уреди и инструменти) за упояване	☐	☐	☐	
Б.3.8.	Съоръжения за хващане и задържане на животните	☐	☐	☐	
Б.3.9.	Осигурена ветеринарна превантивна програма	☐	☐	☐	
Б.3.10.	Система за периодичен преглед на клиничния и патологичния дневник	☐	☐	☐	
Б.3.11.	Поддържане на ветеринарен дневник	☐	☐	☐	
Б.3.12.	Съхранение на лекарствата	☐	☐	☐	
Б.3.13.	Контрол и дневник за използването на лекарствата	☐	☐	☐	
Б.3.14.	Провеждане на аутопсии	☐	☐	☐	
Б.3.15.	Условия за изолация при:				
Б.3.1.15.1.	преглед	☐	☐	☐	
Б.3.1.15.2.	третиране	☐	☐	☐	
Б.3.1.15.3.	възстановяване	☐	☐	☐	
Б.3.1.15.4.	карантина (когато се изисква)	☐	☐	☐	
Б.3.1.16.	Проникване на вредители и хищници в огражденията за животните	☐	☐	☐	
Б.3.1.17.	Контрол върху вредителите и хищниците	☐	☐	☐	

Б.3.1.18.	Контрол върху болестите				
Б.3.1.19.	Периодичност на обезпаразитяване - пролетта и есента				
Б.3.1.20.	Ежедневна инспекция				
Б.3.1.21.	Всекидневно почистване	☐	☐	☐	
Б.3.1.22.	Превантивни мерки	☐	☐	☐	
Б.3.1.23.	Канализация	☐	☐	☐	
Б.4.	Осигуряване на нормално съществуване на животните съобразно тяхното поведение	☐	☐	☐	
Б.5.	Предпазване на животните от дисстрес				
Б.5.2.	Отглеждане и работа с животните само от или под наблюдение на обучен персонал	☐	☐	☐	
Б.5.3.	Контактът на животните с посетителите е съобразен с тяхното поведение	☐	☐	☐	
Б.5.4.	Взаимодействието между животните не е прекомерно стресиращо за тях	☐	☐	☐	
Б.6.	Транспорт и пренасяне на животните				
Б.6.1.	Транспорт и екипировка за пренасяне	☐	☐	☐	
Б.6.2.	Техниките за хващане и транспортиране на животните са съобразени с тяхното поведение и осигуряват избягване на наранявания и дисстрес на животните	☐	☐	☐	
Б.6.3.	Мерки за безопасност на животните и хората по време на транспортиране или държане на животните извън зоологическата градина	☐	☐	☐	
Б.7.	Опазване на видовете, обучение и изследвания				
Б.7.1.	Участие в следните дейности или програми за:				
Б.7.1.1.	научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете, включително такива, свързани с повторното въвеждане в природата на диви видове	☐	☐	☐	
Б.7.1.2.	провеждане образователна и възпитателна дейност по опазването на видовете	☐	☐	☐	
Б.7.1.3.	обмен на информация по опазването и отглеждането на дивите животни с други подобни институции	☐	☐	☐	
Б.7.1.4.	размножаване на диви животни	☐	☐	☐	
Б.7.1.5.	интродукция и реинтродукция в природата на диви животни, като предоставят размножителни материали от застрашени видове	☐	☐	☐	
Б.7.2.	Предоставяне размножителни материали от застрашени видове за отглеждане	☐	☐	☐	
Б.7.3.	Осигурена информация и обучение на обществеността, свързана с видовете от колекциите, техните естествени местообитания и опазване на биологичното разнообразие	☐	☐	☐	
Б.7.4.	Наличие на център за обучение, свързан с колекцията	☐	☐	☐	
Б.7.5.	Обучение на персонала	☐	☐	☐	
Б.7.6.	Управление на размножаването на животните	☐	☐	☐	
Б.8.	Сигурност за посетителите, животните, персонала и външните местообитания				
Б.8.1.	Мерки за предотвратяване бягството на животни	☐	☐	☐	
Б.8.2.	Инструкция за действия при бягство на животни	☐	☐	☐	
Б.8.3.	Осигурен периметър, забранен за достъп, около клетките на животните	☐	☐	☐	
Б.8.4.	Изграждане на съоръжения за предпазване на посетителите от наранявания, причинени от животните в колекцията. Баристри, възпиращи животните	☐	☐	☐	
Б.8.5.	Наличие на предупредителни табели	☐	☐	☐	
Б.8.6.	Наличие на забранителни табели	☐	☐	☐	
Б.8.7.	Маркирани аварийни изходи	☐	☐	☐	
Б.8.8.	Поддържане на сградите	☐	☐	☐	
Б.8.9.	Сигурност на местата за посетители и алеите	☐	☐	☐	

Б.8.10.	Поддържане на санитарното състояние на дърветата на територията на зоологическата градина	☐	☐	☐	
Б.8.11.	Предприемане на необходимите мерки за предотвратяване бягството на животни, за да бъдат избегнати възможни екологични заплахи за местните видове	☐	☐	☐	
Б.9.	Бази данни				
Б.9.1.	Актуални данни за колекцията, включващи:				
Б.9.1.1.	броя на животните по видове	☐	☐	☐	
Б.9.1.2.	произход на екземплярите, придобиване, начин на придобиване, раждане/излюпване, смърт, размяна, бягство и разположение на животните	☐	☐	☐	
Б.9.1.3.	причините за смъртта	☐	☐	☐	
Б.9.1.4.	здравето на животните и здравното опазване на животните	☐	☐	☐	
Б.9.1.5.	технологиите и техниките за отглеждане и поддържане на колекцията	☐	☐	☐	
Б.9.2.	Поддържане на базата данни	☐	☐	☐	
Б.9.3.	Предоставени в МОСВ списък и информация по чл. 96, ал. 2 ЗБР	☐	☐	☐	
Б.9.4.	Поддържане на база данни за произхода на животните и къде са предоставени	☐	☐	☐	
Б.9.5.	Наличие и съхранение на архив	☐	☐	☐	
Б.9.6.	Маркиране на екземплярите, когато това е възможно и поддържане на данни	☐	☐	☐	
Б.10.	Прилагане на законодателството				
Б.10.1.	Излагане на действащ/предходен лиценз на входовете на зоологическата градина	☐	☐	☐	
Б.10.2.	Прилагане на законодателството по отношение на СИТЕС	☐	☐	☐	
Б.10.3.	Изпълнение на условията по действащ/предходен лиценз	☐	☐	☐	
	Условия по действащ/предходен лиценз	ИЗП	НЕИЗП	НЕПР	Бележки
В. СПАСИТЕЛЕН ЦЕНТЪР					
Г. СЕЛЕКЦИЯ					
Видове		Породи	Хибриди	Екземпляри животни	Коментари
1.Бозайници					
1.1. Хищници					
Тигър					
Лъв					
Ягуар					
Леопард					
1.1.1. Пума					
1.1.2. Геопард					
1.1.3. Рис					
1.1.4. Мечка					
1.1.5. 1.1.8.1. Кафява мечка					
1.1.6. 1.1.8.2. Бяла мечка					
1.1.7. 1.1.8.3. Хималайска мечка / Азиатска черна мечка					
1.1.8. 1.1.8.4. Американска черна мечка					
1.1.8.5. Малайска мечка					
1.1.8.6. Бърнеста мечка					

1.1.8.7. Очилата мечка					
1.1.8.8. Панда					
2.Птици					
3.Влечуги					
4.Земноводни					
5.Риби					
6.Безгръбначни					
ОБЩО					
Д. ОЦЕНКА					
1.	Добри практики				
2.	Проблеми				
3.	Решаване на проблеми и препоръки				

Приложение № 2

Приложение № 1 на Наредба № 6 за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни – Хищници: котки и мечки

ХИЩНИЦИ (Carnivora)	Брой	Открит участък, м2 (+м2 повече на всяко следващо)	Вътрешна клетка		Температура, минимална (°C)	Социално устройство	Забележки/ особености
			Площ, м2 (+м2 повече на всяко следващо)	Височина (м)			
КОТКИ (Felidae)							
Гепард (Acynonyx jubatus)	Две (жен- ски и мъжки)	80 (+ 10)	20 (+ 5)	3	Над 15	На групи	Бокс от 5 м2 за всяко животно. Боксовете да са пространствено отделени един от друг. За женска с малки - отделно ограден участък
Лъв (Panthera leo)	Двойка (+малки при лъ- вовете)	40 (+ 10)	25 (+ 4)	3	Устойчиви при зимни условия	Семейни групи	При целодневно държане на открити пространства – сухи боксове за през нощта от най- малко 3 м2/на животно.

Тигър (Panthera tigris)						Единично, двойки	
Леопард (Panthera pardus);	Двойка	30	15	4		На двойки, когато животните са добре социализирани/ съвместими	За тигъра и ягуара - басейни за къпане. С изключение на лъва, женските и малките да се отглеждат отделно
Ягуар (Panthera onca);							
Пума (Puma concolor);							
Снежен барс (Panthera uncia);							
Опушен леопард (Neofelis nebulosa)							
Рис (Lynx lynx)	Едно	20 (+ 3)	20 (+ 2)	2,50			
Чернокрака котка (Felis nigripes);	Едно	6 (+ 1)	6 (+ 1)	2,50	Над 18		
Котка на Жофруа (Oncifelis geoffroyi);							
Бенгалска котка (Prionailurus bengalensis)							
Дива котка (Felis silvestris);	Едно	10 (+ 1)	10 (+ 1)	2,50	Устойчиви при зимни условия		
Манул (Otocolobus manul)							
Ягуарунди (Herpailurus yagouaroundi)					18		
Сервал (Leptailurus serval);	Едно	15 (+ 2)	15 (+ 2)	2,50	18	На двойки	
Каракал (Caracal caracal);							
Оцелот (Leopardus pardalis);							

Златиста котка (Profelis aurata);							
Рибоядна котка (Prionailurus viverina)							
МЕЧКИ (Ursidae)							
Полярна мечка (Ursus maritimus)	Двойка	200 (+50)	12	3	Устойчиви при зимни условия	Единично, на двойки или на малки групи	
Кафява мечка (Ursus arctos)		150 (+20)				На двойки	Басейнът за къпане да бъде със средна дълбочина 1,5 м и големина - 60 м2
Хималайска мечка (Selenarotos tibetanos);					Над 12		
Очилата мечка (Tremarctos ornatus);							
Бърнеста мечка (Melursus ursinus)							
Малайска мечка (Helarctos malayanus)	Двойка	60 (+ 10)	8	2	Над 12 в помещението		Задължително отопление

ЧЕТИРИ ЛАПИ е международна организация за защита на животните, която помага на изложени на прякото човешко влияние животни, разкрива случаи на насилие, спасява животни в нужда и ги защитава. Основана през 1988 г. във Виена от Хелмут Дунглер, организацията се бори за свят, в който хората се отнасят към животните с уважение, съчувствие и разбиране. Кампаниите и проектите на ЧЕТИРИ ЛАПИ са насочени към животни компаньони, в това число бездомни кучета и котки, към селскостопански и към диви животни, като мечки, големи котки, орангутани и слонове, които се отглеждат при неподходящи условия, както и в зони на бедствия и конфликти. С представителства в Австралия, Австрия, Белгия, България, Великобритания, Виетнам, Германия, Косово, Нидерландия, САЩ, Тайланд, Украйна, Унгария, Швейцария и Южна Африка, както и спасителни центрове в 12 страни, ЧЕТИРИ ЛАПИ осигурява неотложна помощ и дългосрочни решения. www.four-paws.bg

Повече информация и детайли за контакт:

Фондация ЧЕТИРИ ЛАПИ

Адрес: ул. "Пиротска" № 8, вх. А, ет. 1 София 1000

Имейл: office@four-paws.bg

Тел.: +359 2 953 17 84

four-paws.bg

facebook.com/4lapi

youtube.com/user/VierPfotenBG

instagram.com/fourpawsbulgaria

**Защита на животните.
Навсякъде по света.**

